

Kansen voor natuur in de provincie

Een onderzoek naar de bijdrage van nieuwe netwerken aan het natuurbeleid van de provincie Noord-Brabant

Minou Danel

Bachelorthesis Milieu-maatschappijwetenschappen
Opleiding Geografie, Planologie en Milieu (GPM)
Radboud Universiteit Nijmegen
2013

Kansen voor natuur in de provincie

Een onderzoek naar de bijdrage van nieuwe netwerken aan het
natuurbeleid van de provincie Noord-Brabant

Auteur: Minou Danel [s4071689]

Begeleider: Drs. Jaap Gersie

Bachelorthesis Milieu-maatschappijwetenschappen

Opleiding Geografie, Planologie en Milieu (GPM)

Faculteit der Managementwetenschappen

Radboud Universiteit Nijmegen

Juni 2013

Voorwoord

Voor u ligt mijn bachelorscriptie 'Kansen voor natuur in de provincie'. Met dit onderzoek sluit ik mijn bachelor Milieu-maatschappijwetenschappen af. In het kader van deze studie heb ik de afgelopen drie jaar kennis gemaakt met de wereld van de wetenschap en de vakgebieden geografie, planologie en milieukunde. Het schrijven van deze thesis is een ervaring die mij kennis heeft laten maken met doen van een eigen onderzoek. Dat heb ik, op wat stressmomenten na, een aangename kennismaking gevonden. Begin dit studiejaar heb ik getwijfeld of ik me aan zou melden voor een tweejarige internationale master. Omdat ik toen niet wist hoe ik het schrijven van een scriptie zou ervaren, vond ik het moeilijk om hier een besluit over te nemen. Het is een geruststellend idee dat het schrijven van mijn bachelorscriptie me niet is tegengevallen. Ook heeft het onderwerp van mijn scriptie, de veranderingen in het natuurbeleid naar aanleiding van de decentralisatie, voor mij nog eens bevestigd dat ik de goede studierichting heb gekozen. Vanwege deze ervaring heb ik dan ook besloten om te solliciteren naar een plaats in het PLANET Europe master programma 2014-2016.

Voor het schrijven van mijn scriptie ben ik een aantal mensen dank verschuldigd. Ten eerste wil ik mijn begeleider, drs Jaap Gersie, bedanken voor zijn feedback en positieve stimulans. Hierdoor liep ik telkens met een goed gevoel de deur uit om verder te werken. Daarnaast wil ik graag de respondenten die hebben meegewerkt aan dit onderzoek bedanken voor de tijd die zij vrij hebben gemaakt om met mij in gesprek te gaan. Tot slot gaat er nog een dankwoordje uit naar mijn familie en vrienden voor de inspiratie en afleiding. Tot slot wens ik u, de lezer, veel leesplezier!

Minou Danel

Nijmegen, juni 2013

Inhoudsopgave

Voorwoord	I
Inhoudsopgave	III
Samenvatting	V
Hoofdstuk 1 Inleiding	
1.1 Onderzoeksachtergrond en probleemstelling	1
1.2 Doelstelling	2
1.3 Theoretische insteek en onderzoeksmodel	3
1.4 Vraagstelling	4
1.5 Werkwijze	5
1.6 Leeswijzer	6
Hoofdstuk 2 Theoretisch kader	
2.1 Beleidsnetwerken	7
2.2 Afhankelijkheid	9
2.3 Verbondenheid	10
2.4 Machtsverdeling	10
2.5 Conceptueel model	11
2.6 Zicht op operationalisatie	12
Hoofdstuk 3 Methodologie	
3.1 Onderzoeksstrategie	13
3.2 Casusselectie	14
3.3 Operationalisatie	15
3.3.1 Afhankelijkheid	16
3.3.2 Verbondenheid	17
3.3.3 Machtsverdeling	17
3.4 Dataverzameling	18
3.5 Zicht op data-analyse en presentatie	19
3.6 Data-analyse en de visuele weergave van de netwerken	19
3.7 Nieuwe netwerken: een bijdrage aan een beter beleid?	21
Hoofdstuk 4 Het natuurbeleid	
4.1 Het oude natuurbeleid	23
4.2 De omwenteling	24
4.3 Vooruitzichten op het nieuwe natuurbeleid	25

Hoofdstuk 5 De netwerken

5.1 Dataverzameling, data-analyse en de opzet van dit hoofdstuk	26
5.2 Het oude netwerk, voor de omwenteling	27
5.2.1 De machtsverdeling in het oude netwerk	27
5.2.2 De afhankelijkheid in het oude netwerk	29
5.2.3 De verbondenheid in het oude netwerk	33
5.3 Het nieuwe netwerk, na de omwenteling	34
5.3.1 De machtsverdeling in het nieuwe netwerk	36
5.3.2 De afhankelijkheid in het nieuwe netwerk	37
5.3.3 De verbondenheid in het nieuwe netwerk	39
5.4 Van het oude naar het nieuwe netwerk: op weg naar een beter natuurbeleid?	41

Hoofdstuk 6 Conclusies, reflectie en aanbevelingen

6.1 Conclusies: beantwoording van de onderzoeksvragen	44
6.2 Reflectie	45
6.3 Aanbevelingen	46

Literatuurlijst

Bijlagen

Bijlage 1	Lijst van respondenten	53
Bijlage 2	Interviewguides	54
Bijlage 3	Uitwerking oude netwerk	58
Bijlage 4	Uitwerking nieuwe netwerk	67
Bijlage 5	Secundaire data (lijst van respondenten)	78

Samenvatting

Dit is een onderzoek naar de bijdrage die nieuwe netwerken kunnen leveren aan het natuurbeleid. Recentelijk, in 2010, heeft een grote omwenteling plaatsgevonden, waarbij het natuurbeleid werd gedecentraliseerd van het Rijk naar de provincies én forse bezuinigingen werden doorgevoerd. Hierdoor krijgt de provincie meer verantwoordelijkheden maar minder financiële middelen. Op dit beleidsprobleem voortbouwend is in dit onderzoek gekeken naar nieuwe vormen van samenwerking om het natuurbeleid op de been te houden. Het doel van dit onderzoek is:

Het leveren van een bijdrage aan de ontwikkeling van het provinciale natuurbeleid, door een analyse van de rol van nieuwe samenwerkingsverbanden in dit beleid

De volgende vraagstelling is hierbij opgesteld:

Hoe en in hoeverre kunnen nieuwe beleidsnetwerken bijdragen aan nieuw provinciaal natuurbeleid?

Om deze vraag te kunnen beantwoorden is een viertal deelvragen opgesteld:

1. *Hoe kunnen beleidsnetwerken in het algemeen bijdragen aan een beter beleid?*
2. *Welke bijdrage hebben beleidsnetwerken geleverd aan het oude natuurbeleid?*
3. *Welk effect heeft de omwenteling gehad op de bijdrage van beleidsnetwerken aan het natuurbeleid?*
4. *Welke mogelijkheden liggen er voor nieuwe beleidsnetwerkvorming om de aantasting van het natuurbeleid na de omwenteling te herstellen en nieuwe ontwikkelingen te stimuleren?*

Er is nog weinig ervaring met onderzoek op dit gebied. Door deze nieuwe situatie met de beleidsnetwerkbenadering 'te lijf' te gaan is er sprake van exploratief onderzoek. Zoals uit de doelstelling naar voren komt, worden nieuwe vormen van effectief beleid onder invloed van de decentralisatie en bezuinigingen onderzocht. Zo wordt getracht een bijdrage te leveren aan het oplossen van een beleidsprobleem, zodat dit onderzoek getypeerd kan worden als een praktijkgericht onderzoek. Het onderzoek is uitgevoerd door middel van een casestudy van de netwerkvorming in Noord-Brabant. Hier heeft een aantal partijen een manifest aan de provincie aangeboden, waarin men aangeeft een financiële bijdrage aan het natuurbeleid te willen leveren. De waterschappen, de terreinbeheerders (Natuurmonumenten, Staatsbosbeheer en Brabants Landschap), de ZLTO, Brabants Particulier Grondbezit, de Brabantse Milieufederatie en TOP-Brabant hebben dit manifest ondertekend.

Hoofdstuk 2 beschrijft de theorie die in dit onderzoek is gehanteerd: de beleidsnetwerkbenadering. Deze theorie gaat uit van samenwerking tussen wederzijds afhankelijke actoren met overeenstemmende doelen of belangen. De definitie van beleidsnetwerken die in dit onderzoek is gehanteerd is de volgende:

Een min of meer stabielere context waarin wederzijds afhankelijke actoren zich formeren rondom beleidsproblemen, -beslissingen of -programma's

Zoals genoemd zal in dit onderzoek worden gekeken in hoeverre samenwerkingsverbanden een bijdrage kunnen leveren aan het natuurbeleid. In dit onderzoek wordt onder 'bijdrage' de inbreng van verschillende actoren aan het natuurbeleid verstaan. Uit de theorie komen drie relevante concepten naar voren die deze inbreng van de actoren bepalen. Dit zijn de machtsverdeling, de afhankelijkheid en de verbondenheid tussen actoren.

Hoofdstuk 3 beschrijft het methodologisch kader. De data zijn verzameld door middel van bestudering van beleidsdocumenten en interviews met verscheidene betrokkenen. Deze data zijn geordend per netwerk. Er is een overzicht gemaakt van de positie van elk van de betrokken actoren voor wat betreft de drie dimensies. Deze uitgebreide uitwerking is in de bijlagen (bijlage 3 voor het oude netwerk, bijlage 4 voor het nieuwe netwerk) geplaatst. In de analyse, in hoofdstuk 5, staat een meer beknopt overzicht van deze uitwerking.

Aan de hand van deze informatie is vervolgens een visuele weergave van beide netwerken geconstrueerd. Elk van de drie dimensies is vertaald naar een visueel kenmerk. Door de drie dimensies in te tekenen ontstaat een goede indruk van de karakteristieke overeenkomsten en verschillen tussen beide netwerken.

Na de uitleg van de methodologie wordt vervolgens in hoofdstuk 4 een algemeen beeld geschetst van het (veranderende) landelijke natuurbeleid en de positie van de provincie hierin. Zo komt naar voren dat het Nederlandse natuurbeleid een mengeling is van nationale en internationale doelstellingen. Met de formatie van kabinet Rutte I in 2010 heeft zich een grote omwenteling in het natuurbeleid voorgedaan. Er is fors bezuinigd op het natuurbeleid en een groot deel van het beleid is gedecentraliseerd naar de provincies. De nationale doelstellingen zijn hierbij vervallen, waardoor alleen de Rijks-EHS nog zal worden uitgevoerd. Dit biedt achtergrondinformatie voor de analyse in hoofdstuk 5. In dit hoofdstuk wordt geanalyseerd welke bijdrage beide netwerken aan het natuurbeleid hebben geleverd. De data over zowel het oude als het nieuwe netwerk zijn geanalyseerd en verwerkt in een visuele weergave van de netwerken. Aan de hand van deze analyse is een uiteenzetting gegeven van de bijdrage die de netwerken (kunnen) leveren aan het natuurbeleid.

In hoofdstuk 6 zijn de conclusies naar aanleiding van deze analyse beschreven. Uit het onderzoek is gebleken dat het in Noord-Brabant van belang was dat er al een traditie van samenwerking bestond. Het betreft partijen die reeds intensief waren betrokken bij het oude natuurbeleid, waarbij het vooral ging om kennisuitwisseling. Hierdoor konden zij snel en gezamenlijk inspelen op de nieuwe situatie.

Twee aspecten hebben er voor gezorgd dat zij nu een concrete bijdrage kunnen leveren. Ten eerste hebben alle betrokken partijen kennis over het provinciale natuurbeleid omdat zij al intensief betrokken waren bij dit beleid. De partijen weten dus hoe het beleid in elkaar steekt, wat er moet gebeuren en wie hier verantwoordelijk voor is. Ten tweede weten deze partijen de provincie, en elkaar onderling, te vinden als het gaat om samenwerking. Doordat er al intensief overleg werd gepleegd was het geen grote stap om samen een plan op te stellen om de bijdrage aan het natuurbeleid meer concreet te maken.

Ook kwam naar voren dat het beleidsnetwerk een bijdrage kan leveren aan het natuurbeleid als er meer financieel krachtige actoren (ondernemers) worden betrokken in het netwerk. Echter moet vermeld worden dat het hier plannen op papier betreft. De daadwerkelijke uitvoering van deze voornemens moet nog blijken en aantonen of de gestelde doelen worden gerealiseerd.

Tot slot is gereflecteerd op het onderzoek. Aan de hand van deze reflectie zijn aanbevelingen voor vervolgonderzoek gedaan. Hier komt naar voren dat de financiële stromen binnen nieuwe netwerkvorming onderzoekswaardig zijn.

Inleiding

1.1 Onderzoeksachtergrond en probleemstelling

Vanaf de jaren zeventig van de vorige eeuw is, ook bij de overheid, een trend van toenemende aandacht voor natuurbescherming herkenbaar. Lang was het natuurbeleid gericht op het behouden van gebieden met bijzondere natuurwaarden. Dit is terug te herkennen in het eerste het Natuurbeleidsplan in 1990. Het beleidsdoel dat doorklonk in deze nota was het herstel en behoud van het landschap op een duurzame manier. Om dit doel te bereiken werd de aanleg van de Ecologische Hoofdstructuur [EHS] als beleidsconcept geïntroduceerd.

Door de onderlinge verbinding van natuurgebieden zouden kleinere, aanvankelijk meer geïsoleerde gebieden en de daar inwonende plant- en diersoorten worden beschermd. Dit zou vervolgens moeten leiden tot een verbetering van de natuurkwaliteit. Destijds is een omvang van 728.500 hectare voor de EHS vastgesteld. Delen daarvan zijn tevens onderdeel van de Natura 2000, het Europese netwerk van natuurgebieden. Ook bijna alle Vogel- en Habitatrichtlijngebieden vallen binnen de aangewezen EHS gebieden. Vijf jaar na de introductie van de EHS, in 1995, zijn de ruwe grenzen van de te realiseren EHS door het Rijk aangegeven. Op basis hiervan hebben de provincies vervolgens in eigen streekplannen concrete grenzen vast gesteld. (Algemene Rekenkamer, 2010; Groene Ruimte, 2011; Planbureau voor de Leefomgeving [PBL], n.d).

In de nota 'Mensen voor natuur, natuur voor mensen' werden de richtlijnen geschetst voor het natuurbeleid in de periode 2000-2010, met een doorkijk naar 2020. De verdere realisatie van de EHS stond hierin centraal met als doel het "behoud, herstel, ontwikkeling en duurzaam gebruik van natuur en landschap, als essentiële bijdrage aan een leefbare en duurzame samenleving" (LNV, 2000). Een verschuiving van de focus op de intrinsieke waarde van de natuur naar de gebruikswaarde klonk sterk door in deze nota. Als speerpunt werd het effect van natuur op het welzijn van de mens aangemerkt, met meer oog voor aansluiting van de stedelijke omgeving op het landelijk gebied. De toenemende ruimtedruk in het dichtbevolkte Nederland en de vraag om meervoudig ruimtegebruik voor natuur, landbouw en landschap werd sterk benadrukt.

Tijdens de uitvoering van de plannen zoals gepresenteerd in deze nota, vond de eerste ronde van decentralisatie plaats. In 2007 trad de Wet inrichting landelijk gebied [Wilg] in werking. Op grond van deze wet werden de EHS-gelden en een deel van de verantwoordelijkheden en taken voor de uitvoering gedecentraliseerd naar de provincies (Algemene Rekenkamer, 2010).

Onder invloed van kabinet Rutte-I en II vond vanaf 2010 een grote omslag in het natuurbeleid plaats. In het regeerakkoord 'Vrijheid en Verantwoordelijkheid' kwam naar voren dat een herijkte versie van de EHS zou worden gerealiseerd. Ten eerste werd de omvang van oorspronkelijke EHS naar beneden bijgesteld van 728.500 naar 600.000 hectare. Daarnaast zouden de robuuste verbindingzones geen onderdeel meer uitmaken van de nieuwe, herijkte EHS. Ook de uitvoeringstermijn werd verlengd: van 2018 naar 2021. Tot slot werd een bezuiniging op de Rijksbudgetten voor natuur aangekondigd van 300 miljoen per jaar (PBL, 2011).

In 2011 hebben de provincies een akkoord getekend met het Rijk over deze decentralisatie. Door ondertekening van dit zogenoemde 'Natuurakkoord' zijn de provincies vanaf 2014 financieel verantwoordelijk voor de uitvoering en het beheren van de herijkte EHS. Het Rijk blijft alleen verantwoordelijk voor de realisatie van natuurgebieden van internationaal belang. De provincies dienen in 2013 een concrete begrenzing van de

herijkte EHS te hebben opgesteld zodat in 2014 de doelen duidelijk zijn (Ministerie van Landbouw, Economische zaken en Innovatie, 2011).

Deze omwenteling zal tevens een weerslag hebben op het natuurbeleid in de provincie. Zonder het Rijk als centrale actor hebbende provincies nu meer verantwoordelijkheid. Daarnaast zullen zij minder financiële middelen tot hun beschikking hebben. Samenwerking tussen verschillende actoren heeft altijd een grote rol gespeeld in het Nederlandse natuurbeleid. De interactie tussen de verschillende actoren lijkt de afgelopen tien jaar te zijn ontwikkeld van een meer hiërarchische sturing vanuit de overheid naar een samenwerking volgens het netwerkmodel.

Er ligt een uitdaging voor provincies om adequaat in te spelen op de veranderende omstandigheden. Zij zullen op zoek moeten gaan naar nieuwe manieren van werken om de gestelde doelen te bereiken. De voortzetting van de reeds bestaande samenwerkingsverbanden met verschillende partijen lijkt van groot belang voor de provincies. Het is echter onduidelijk hoe de bezuinigingen en verschoven verantwoordelijkheden deze samenwerking zullen gaan beïnvloeden. Evenmin weten we in hoeverre deze samenwerkingsverbanden een helpende hand kunnen bieden bij de uitdagingen waar de provincies momenteel voor staan.

1.2 Doelstelling

De provincies staan dus voor een uitdaging wat betreft het uitvoeren van het natuurbeleid. Op dit beleidsprobleem voortbouwend zal in dit onderzoek gekeken worden naar nieuwe vormen van samenwerking. Er zal gepoogd worden inzicht te vergaren in rol die samenwerkingsverbanden (kunnen) spelen in het provinciale natuurbeleid. Dit alles onder de veranderende omstandigheden waaronder provincies aankomende jaren dienen te opereren. Het doel van dit onderzoek is als volgt:

Het leveren van een bijdrage aan de ontwikkeling van het provinciale natuurbeleid door een analyse van de rol van nieuwe samenwerkingsverbanden in dit beleid.

Met de term ‘nieuwe samenwerkingsverbanden’ wordt bedoeld op vormen van samenwerking die hun ontstaan kennen ná de omwenteling in het natuurbeleid. Er is gekozen voor de toevoeging van het woord ‘nieuwe’ omdat aangenomen wordt dat de doorgevoerde veranderingen tevens invloed hebben op de samenwerkingsverbanden. Daarmee samenhangend kan worden gesteld dat de kans groot is dat bestaande samenwerkingsverbanden zullen veranderen of dat er nieuwe samenwerkingsverbanden zullen ontstaan. Onder de eerdergenoemde ‘omwenteling’ in het natuurbeleid worden de veranderingen vanaf kabinet Rutte I verstaan.

Maatschappelijke relevantie

De omwenteling in het natuurbeleid is een veelbesproken onderwerp in de media. Ook in de wetenschappelijke literatuur is er veel aandacht voor de gevolgen van deze omwenteling. Wat met name in de wetenschappelijke literatuur naar voren komt is het belang van de samenleving in het tackelen van problemen in de toekomst. Daarbij rijst de vraag hoe de overheid de samenleving hierbij betreft, of zou moeten betrekken. Ringeling schetste twee decennia geleden het opkomende belang van nieuwe vormen van samenwerking al. “De grenzen tussen overheid en samenleving zijn vloeiend geworden. Steeds meer lijkt de overheid omringd door een wollig web van maatschappelijke organisaties” (1990, p. 55).

Hajer (2011) geeft aan in zijn exploratieve paper dat überhaupt het denken over de rol van de overheid een maatschappelijk actueel vraagstuk is. Het is van belang om te onderzoeken in hoeverre nieuwe vormen van sturing, met een veranderende rol voor de overheid, een bijdrage kunnen leveren aan het natuurbeleid. Niet langer is het een bolwerk van experts en wetenschappers dat de richting bepaalt. Een energieke samenleving van boeren, bedrijven en mondige, autonome burgers die willen handelen en veranderen laat steeds meer van zich horen.

1.3 Theoretische insteek en onderzoeksmodel

In dit onderzoek wordt aangenomen dat de huidige politieke veranderingen een voedingsbodem vormen voor nieuwe vormen van samenwerking. Hierbij komt het belang van het betrekken van de maatschappij bij beleid naar voren, oftewel: netwerkvorming. Een netwerktheorie die focust op overheidssturing en beleidsvorming is de beleidsnetwerktheorie. Deze theorie legt uit hoe verschillende partijen toenadering zoeken om gezamenlijke doeleinden of belangen te realiseren. Hierbij wordt de rol die verschillende actoren daarbij spelen belicht. Vanwege de relevante aanknopingspunten die deze benadering biedt, vormt de beleidsnetwerkbenadering het theoretisch uitgangspunt van dit onderzoek. Aan de hand van deze theorie zal in hoofdstuk 2 het theoretisch kader worden geschetst. Echter is het van belang om alvorens de presentatie van de vraagstelling een korte introductie te geven op deze benadering en haar belangrijkste elementen.

Kort gezegd gaat de beleidsnetwerkbenadering uit van samenwerking tussen wederzijds afhankelijk actoren met overeenstemmende doelen of belangen. De overheid is hierbij niet langer per definitie de centrale sturingsinstantie, maar wordt steeds meer afhankelijk van haar omgeving. In dit onderzoek ligt de focus op de bijdrage die netwerken kunnen leveren aan beleid. In dit onderzoek wordt onder 'bijdrage' de inbreng van verschillende actoren aan het provinciale natuurbeleid verstaan. Uit de theorie komen de verbondenheid, afhankelijkheid en machtsverdeling als meest relevante concepten naar voren om deze bijdrage te bepalen.

Ten eerste bepalen de noodzaak en mogelijkheid tot samenwerking de afhankelijkheid van actoren binnen het netwerk. De mate van overeenstemming van doeleinden bepaalt de verbondenheid binnen het netwerk. De machtsverdeling tussen de actoren wordt bepaald door de inbreng van hulpbronnen. In hoofdstuk 2 zal de beleidsnetwerkbenadering worden uitgelegd. Ook zullen hier de drie dimensies nader worden toegelicht.

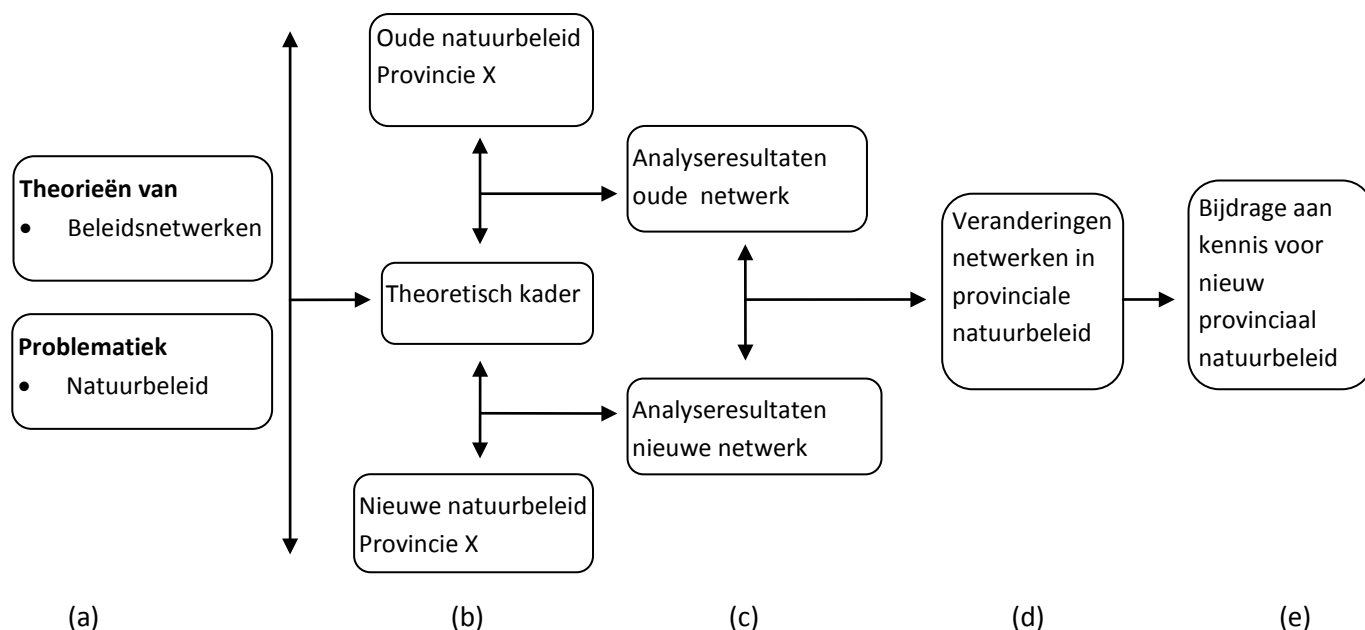
Wetenschappelijke relevantie

De omwenteling heeft nog maar pas plaats gevonden en het is de vraag of er überhaupt sprake is van nieuwe netwerkvorming. Hiervoor is tot op heden nog geen wetenschappelijk bewijs aangedragen. Deze vraag leidt ons naar de wetenschappelijke relevantie van dit onderzoek. Dit onderzoek zal vanuit de netwerkbenadering werken. Er zal hierbij een koppeling worden gemaakt tussen de netwerkbenadering in theorie en in de praktijk. Deze toepassing van de netwerkbenadering zal inzicht geven in de toepasbaarheid op dit fenomeen. Indien dit onderzoek goede resultaten oplevert, kan deze methode voor vervolgstudie bij vergelijkbare problematiek worden toegepast. Bijvoorbeeld in onderzoek naar de bijdrage van beleidsnetwerken aan het natuurbeleid in andere provincies.

Onderzoeksmodel

Uiteindelijk dient kennis gegenereerd te worden over de eventuele bijdrage van nieuwe netwerkvorming aan het provinciale natuurbeleid. Om een duidelijk beeld te krijgen welke stappen moeten worden gezet om dit doel te bereiken is een onderzoeksmodel opgesteld (zie figuur 1.1).

Dit onderzoeksmodel kan als volgt worden verwoord in een redenering: (a) Een bestudering van verschillende theorieën en literatuur op het terrein van netwerkvorming en het (provinciale) natuurbeleid, levert het (b) theoretisch kader waarmee de netwerkvorming in zowel het oude als het nieuwe natuurbeleid in provincie X geanalyseerd wordt welke (c) analyseresultaten vervolgens (d) kennis genereren over de bijdrage van nieuwe netwerkvorming aan het natuurbeleid, welke (e) een bijdrage kan leveren aan een betere uitwerking en uitvoering van nieuw provinciaal natuurbeleid. Daarbij wordt met de term ‘oud’ natuurbeleid verwezen naar het natuurbeleid voorafgaand aan de omwenteling en het met de term ‘nieuw’ natuurbeleid naar het beleid sindsdien. Dit onderzoeksmodel biedt de basis voor het opstellen van de hoofd- en deelvragen in paragraaf 1.4.

Figuur 1.1 Onderzoeksmodel

1.4 Vraagstelling

Nu de doelstelling bekend is, zal de vraagstelling voor dit onderzoek worden opgesteld. Deze bestaat uit een hoofdvraag, welke uitgewerkt is in vier deelvragen. Met het oog op de doelstelling kan vanuit de onderzoeksoptiek de volgende hoofdvraag worden geformuleerd:

Hoe en in hoeverre kunnen nieuwe beleidsnetwerken bijdragen aan nieuw provinciaal natuurbeleid?

Zoals eerder genoemd, is het onderzoeksmodel (figuur 1.1) de leidraad geweest bij het opstellen van de deelvragen. Met de beantwoording van deze vragen zal uiteindelijk de hoofdvraag kunnen worden beantwoord.

Ten eerste komt uit de doelstelling naar voren dat er gekeken wordt naar de bijdrage die netwerken kunnen leveren aan het provinciale natuurbeleid. Om een goed beeld te krijgen van de elementen die deze bijdrage bepalen dient een passend theoretisch kader te worden opgesteld. De eerste deelvraag vloeit hieruit voort:

1. *Hoe kunnen beleidsnetwerken in het algemeen bijdragen aan een beter beleid?*

Als bekend is welke elementen bepalend zijn voor de bijdrage die netwerken kunnen leveren, dient dit toegesneden te worden op de problematiek van dit onderzoek. Aan de hand van de gevonden theoretische inzichten kan vervolgens worden onderzocht welke bijdrage beleidsnetwerken hebben geleverd aan het oude natuurbeleid. Deelvraag 2 dekt dit vraagstuk:

2. *Welke bijdrage hebben beleidsnetwerken geleverd aan het oude natuurbeleid?*

Aan de hand van deze vraag zal inzicht worden gecreëerd in de bijdrage van beleidsnetwerken aan het oude natuurbeleid. Nu rest nog de vraag wat de veranderingen onder kabinet Rutte I teweeg hebben gebracht. In deelvraag 3 komt dit aan bod:

3. *Welk effect heeft de omwenteling gehad op de bijdrage van beleidsnetwerken aan het natuurbeleid?*

Bij de beantwoording van deze vraag zullen de effecten van de omwenteling op het natuurbeleid worden besproken. Hierbij zal aan bod komen wat er veranderd is door de bezuinigingen en decentralisatie. Daarnaast zal de veranderde netwerkvorming worden geanalyseerd. Om de mogelijkheden van beleidsnetwerken tot het leveren van een bijdrage aan het veranderende natuurbeleid te onderzoeken, is de laatste vraag opgesteld:

4. *Welke mogelijkheden liggen er voor nieuwe beleidsnetwerkvorming om de aantasting van het natuurbeleid na de omwenteling te herstellen en nieuwe ontwikkelingen te stimuleren?*

Bovenstaande deelvragen dekken de lading van de kennis die gegenereerd dient te worden om de hoofdvraag te kunnen beantwoorden. Met de uiteindelijke beantwoording van de hoofdvraag zal een conclusie worden getrokken over de bijdrage die beleidsnetwerken kunnen leveren aan het natuurbeleid.

1.5 Werkwijze

Dit onderzoek is uitgevoerd aan de hand van een casestudy. Hierbij is het natuurbeleid in de provincie Noord-Brabant onderzocht. Gezien er veranderingen worden onderzocht die nog niet volledig zijn uitgekristalliseerd heeft dit onderzoek een ex-ante karakter. Voor het vooronderzoek en de vorming van het beeld van de veranderingen in het natuurbeleid (hoofdstuk 4) is met name gebruik gemaakt van bestudering van beleidsdocumenten. Waar kennis ontbrak is gebruik gemaakt van interviews.

Zoals genoemd is de hoofdvraag uitgewerkt in vier deelvragen. De eerste deelvraag *“Hoe kunnen beleidsnetwerken in het algemeen bijdragen aan een beter beleid?”* is beantwoord aan de hand van een literatuurstudie. Op deze wijze is een selectie gemaakt van de theoretische inzichten die bruikbaar zijn voor de beantwoording van de hoofdvraag.

Voor de beantwoording van de deelvragen *“Welke bijdrage hebben beleidsnetwerken geleverd aan het oude natuurbeleid?”* en *“Welk effect heeft de omwenteling gehad op de bijdrage van beleidsnetwerken aan het natuurbeleid?”* zijn data verzameld door middel van beleidsdocumentenanalyse en interviews met respondenten. Aan de hand van deze kennis is een antwoord op de vierde deelvraag geformuleerd *“Welke mogelijkheden liggen er voor nieuwe beleidsnetwerkvorming om de aantasting van het natuurbeleid na de omwenteling te herstellen en nieuwe ontwikkelingen te stimuleren?”*. Tot slot vormen de antwoorden van deze vier vragen tezamen de beantwoording van de hoofdvraag, en daarmee de conclusies.

1.6 Leeswijzer

De opzet van deze scriptie is al volgt: In hoofdstuk 2 wordt de theorie toegelicht die is gehanteerd is in dit onderzoek. Hier zal de beleidsnetwerkbenadering worden uitgelegd. De voor dit onderzoek relevante concepten die naar voren zijn gekomen (de machtsverdeling, de afhankelijkheid en de verbondenheid) zullen hier worden uitgelegd..

In hoofdstuk 3 zal de gehanteerde methodologie worden beschreven. Hier wordt aandacht besteed aan de onderzoeksstrategie, de casusselectie, de operationalisatie van de gehanteerde concepten en tot slot de methoden van dataverzameling en –analyse.

Vervolgens zal in hoofdstuk 4 een beeld worden geschetst van het natuurbeleid en de rol van de provincie hierin. Ten eerste zal een beeld van de recente geschiedenis van het nationale natuurbeleid worden geschetst. Ook de rol van de provincie zal hier worden belicht. Vervolgens zal de aanloop naar de omwenteling worden beschreven en tot slot de omwenteling zelf.

Met kennis van de veranderingen in het Nederlandse natuurbeleid zal in hoofdstuk 5 de netwerkvorming in Noord-Brabant worden geanalyseerd. Aan de hand van een visuele weergave, zal de structuur van het zowel het oude, als het nieuwe netwerk worden toegelicht.

De conclusies die naar voren komen uit deze analyse zullen tot slot in hoofdstuk 6 worden besproken. Aan de hand van deze conclusies zal worden gereflecteerd op het onderzoek en zullen eventuele aanbevelingen voor vervolgonderzoek worden gedaan.

2 Theoretisch kader

De optiek die het denkkader zal vormen voor de rest van dit onderzoek zal in dit hoofdstuk worden geconstrueerd. In het vorige hoofdstuk is reeds een korte introductie gegeven op de theoretische basis van dit onderzoek: de beleidsnetwerkbenadering. Ook is beargumenteerd waarom deze benadering gehanteerd zal worden in dit onderzoek. In dit hoofdstuk zal deze benadering nader worden toegelicht, en zal een stipulatieve definitie van beleidsnetwerken worden opgesteld. De drie dimensies die centraal staan in dit onderzoek (de machtsverdeling, de verbondenheid en de afhankelijkheid) zijn reeds kort genoemd. Ook deze zullen nader worden toegelicht en gedefinieerd in dit hoofdstuk.

In paragraaf 2.1 zal de beleidsnetwerktheorie worden uitgelegd. Aan de hand van deze uiteenzetting zal de definitie van beleidsnetwerken worden opgesteld. Naar aanleiding van deze definitie zullen de relevante componenten van de beleidsnetwerkbenadering worden behandeld: de afhankelijkheid (§2.2), de verbondenheid (§2.3) en de machtsverdeling (§2.4).

2.1 Beleidsnetwerken

Kort gezegd gaat de netwerkbenadering uit van samenwerking tussen wederzijds afhankelijk actoren met overeenstemmende doelen of belangen. Zowel vanuit sociologisch, economisch als bestuurskundig perspectief worden netwerktheorieën gebruikt bij de benadering van vraagstukken van samenwerking. In het licht van de problematiek wordt in dit onderzoek het vraagstuk benaderd vanuit een theorie die focust op overheidssturing en beleidsvorming: de beleidsnetwerktheorie.

Netwerken worden binnen de bestuurskundige stroming veelal verbonden aan de vorming, uitvoering en resultaten van overheidsbeleid. Een beleidsnetwerk kan daarom gezien worden als een “min of meer stabielere context waarin (afzonderlijke) handelingen tussen verschillende actoren, begeleid door formele en informele regels, rondom beleidsbeslissingen plaatsvinden” (Klijn, Koppenjan en Termeer, 1993, p.231). Uitgangspunt hierbij is de complexe maatschappij als voedingsbodem voor het ontstaan van deze netwerken. Netwerkvorming vindt plaats op het raakvlak van de overheid en de markt. De publieke sector en de markt vormen als het ware tegenpolen. In het geval van perfecte marktwerking zal het prijsmechanisme de samenleving sturen. In het geval van totale overheidssturing zal er geen sprake zijn van een open markt. De realiteit is dat er overlap is tussen de twee sectoren. De overheid is niet langer per definitie de centrale sturingsinstantie, maar kan tevens de rol van ‘lijdend voorwerp’ aannemen (Gorissen, 2001). Als centrale actor wordt zij steeds meer afhankelijk van haar omgeving. De Bruijn vat beleidsnetwerken op als patronen van interactie tussen wederzijds afhankelijke actoren die zich formeren rondom beleidsproblemen of beleidsprogramma's (2008). Voortbouwend op deze definiëring van beleidsnetwerken zal in dit onderzoek het volgende onder beleidsnetwerken worden verstaan:

Een min of meer stabielere context waarin wederzijds afhankelijke actoren zich formeren rondom beleidsproblemen, -beslissingen of -programma's.

Nu het begrip beleidsnetwerken is gedefinieerd is het van belang om te begrijpen hoe beleidsnetwerken getypeerd kunnen worden. Hufen en Ringeling (1990) bieden een aantal handvaten voor de typering van beleidsnetwerken. Volgens hen is er sprake van een beleidsnetwerk als de volgende componenten aanwezig zijn:

- Een verzameling van actoren;
- De belangen, wensen en doeleinden van deze actoren;
- De activiteiten of probleemvelden waarop de actoren hun doeleinden hebben gebaseerd;
- De regels, normen en assumpties die de acties van, en interacties tussen, actoren bepalen;
- De verzameling van actie en interactiemogelijkheden waarover elke actor beschikt;
- De verzameling verwachte uitkomsten, kosten en baten van elke actie en interactie (1990, p.6)

Actoren vormen de basis van een beleidsnetwerk. De term actoren wordt gebruikt voor de aanduiding van de belanghebbende partijen bij netwerkvorming. Hoogerwerf (2008) definieert actoren als personen, instellingen of organen die door onderlinge interactie invloed kunnen uitoefenen op een beleidsproces. Het anticiperen in een proces, oftewel de handelingsgeneigdheid, is een fundamentele eigenschap van een actor. De invloed van een actor kan zowel door actief handelen of door het achterwege laten van een handeling haar vorm krijgen.

De focus van dit onderzoek ligt op de bijdrage die beleidsnetwerken kunnen leveren aan het natuurbeleid. Het is daarom van belang om de elementen die deze bijdrage bepalen te destilleren uit de beleidsnetwerktheorie. Daarnaast is het van belang om de onderlinge relaties binnen het netwerk in kaart te brengen. Deze relaties bepalen immer de vorm en sterkte van het netwerk, maar tevens de mate waarin actoren bereid zijn samen te werken en dus daadwerkelijk een bijdrage geleverd kan worden. Uitgaande van de inzichten zoals gegeven door Hufen en Ringeling(1990), de Bruijn (2008) en Van den Heuvel (2012) kunnen drie belangrijke concepten worden herkend die beleidsnetwerken bepalen.

Ten eerste heeft elke actor een motief om toenadering te zoeken voor samenwerking. Uit deze motieven komt in de meeste gevallen naar voren dat actoren elkaar nodig hebben voor hun doelbereiking: er is sprake van wederzijdse afhankelijkheid. Deze afhankelijkheid vormt de kern voor de samenwerking van actoren. Deze afhankelijkheid van actoren zal nader worden toegelicht in paragraaf 2.2.

Elke actor heeft daarnaast doeleinden die hij wil nastreven. In veel gevallen zullen de belangen van actoren (gedeeltelijk) overeenstemmen. Echter kunnen doeleinden van actoren strijdend zijn, of niet overeenstemmen met de doeleinden binnen het netwerk. Uiteindelijk bepaalt de overeenstemming van deze doeleinden de mate van verbondenheid binnen het netwerk. Dit element zal verder worden uitgewerkt in paragraaf 2.3.

Het derde concept, welke impliciet uit de beleidsnetwerktheorie naar voren komt, is de machtsverdeling. In de nadere uitwerking van de concepten zal blijken hoe doelen van actoren hen afhankelijk maken van andere actoren, wat op haar beurt verschillen in macht creëert. Daarnaast kan de machtsverdeling tevens de afhankelijkheid van actoren bepalen. Het element machtsverdeling zal nader worden uitgewerkt in paragraaf 2.4.

2.2 Afhankelijkheid

Uit de bespreking van de beleidsnetwerkbenadering is reeds naar voren gekomen dat er sprake is van een wederzijdse afhankelijkheid wanneer actoren elkaar nodig hebben voor hun doelbereiking: de ene actor kan zijn doelen niet bereiken zonder de medewerking van de ander.

Er bestaan echter verschillende vormen van afhankelijkheid. Ten eerste kan het zijn dat slechts één van de partijen baat heeft bij de samenwerking: er is sprake van eenzijdige afhankelijkheid. Indien actoren verschillende doelen nastreven maar afhankelijk van elkaar zijn voor hun doelbereiking is sprake van symbiotische afhankelijkheid. Er kan daarnaast ook sprake zijn van afhankelijkheid die op concurrentie gebaseerd is. Bijvoorbeeld actoren die dezelfde producten maken, over dezelfde hulpbronnen beschikken of dezelfde doelen hebben. Tot slot kan er sprake zijn van sequentiële afhankelijkheid. Hiervan is sprake wanneer de activiteiten van de ene actor vooraf dienen te gaan aan de activiteiten van de andere actor. Deze verschillende vormen van afhankelijkheid bepalen de relatie tussen actoren, maar ook de kans dat er toenadering wordt gezocht. Er zal bijvoorbeeld minder snel samen worden gewerkt tussen concurrerende actoren dan tussen symbiotisch afhankelijke actoren.

Daarnaast dienen beide actoren de urgentie van samenwerking in te zien. Pas als de noodzaak tot samenwerking door alle benodigde actoren erkend wordt zal er een samenwerkingsverband kunnen ontstaan. Verschillende motieven kunnen leiden tot een noodzaak tot samenwerking. De rol van deze motieven dient te worden benadrukt, samenwerking is geen automatisme (De Bruijn, 2008). Voor zowel private als publieke actoren kunnen verschillende motieven worden onderscheiden. De Bruijn geeft voor zowel publieke als private actoren drie motieven: Ten eerste kan voor overheden het doorbreken van een patstelling een motief vormen. Wanneer de markt tekortschiet en er gebrek is aan particulier initiatief dient te overheid in te springen. Naast zelf actief handelen, kan zij er ook zorg voor dragen om andere partijen bij elkaar te brengen. De tweede reden voor overheden om te kiezen voor samenwerking is de ontoereikendheid van hulpbronnen. Wanneer de ambities van de overheid haar financiële mogelijkheden overtreffen dient zij op zoek te gaan naar hulpbronnen van buitenaf. Samenwerkingsverbanden met maatschappelijke partijen kunnen hier een oplossing bieden. Daarnaast hebben private partijen in sommige gevallen meer ervaring met, of kennis over, het betreffende onderwerp. Hierdoor zijn zij beter in staat om de kosten in de hand te houden. Tot slot kan het bereiken van medewerking een motief vormen. Dit is met name een motief wanneer de overheid een gedragsverandering bij de doelgroep probeert te bewerkstelligen. Zonder draagvlak bij de doelgroep is beleid vaak niet effectief. Door het draagvlak te vergroten is de kans op acceptatie van het beleid groter.

Voor maatschappelijke partijen kunnen tevens drie redenen een rol spelen om over te gaan tot samenwerking. De mogelijkheid tot het uitoefenen van invloed op het overheidsbeleid vormt de eerste reden. Wanneer het beleid grotere veranderingen met zich mee brengt, is het voor de doelgroep aantrekkelijk om inspraak te krijgen. Daarbij kunnen zij proberen om in de toekomst ook te worden betrokken. Dit biedt de mogelijkheid om hun onzekerheid wat betreft toekomstig beleid te reduceren. Daarnaast biedt samenwerking de mogelijkheid voor maatschappelijke groepen om eigen doeleinden te bereiken. Met name de rol van de overheid als facilitator van samenwerking tussen verschillende maatschappelijke actoren is hier van toepassing. Tot slot kan het verwerven van publieke hulpbronnen een reden tot samenwerking vormen. Maatschappelijke partijen zijn vaak afhankelijk van overheden omdat deze over middelen beschikken die zij zelf niet kunnen faciliteren. Denk hierbij aan vergunningen, overheidsopdrachten, subsidies of boetes voor concurrenten.

Naast de baten van doelbereiking kent samenwerking met andere partijen ook nadelen. Zo wordt de keuzevrijheid van de betrokken actoren beperkt. Daarnaast beïnvloedt samenwerking de kosten, bijvoorbeeld door vertraging van de besluitvorming. Voor de overheid als partij bij samenwerking is het van belang te

waken voor een vermenging van haar publieke en private rol. Zeker als de overheid de doelen ook zonder samenwerking kan bereiken dienen de kosten en baten goed te worden afgewogen (De Bruijn, 2008).

Echter kan het ook zijn dat een actor eerst andere actoren moet overtuigen van de noodzaak tot samenwerking. Indien de actoren de noodzaak tot samenwerking inzien is er nog een tweede element van belang: er moet een mogelijkheid tot samenwerking bestaan. Benadrukt dient te worden dat samenwerking is een middel tot doelbereiking is, geen doel op zich.

Kort gezegd zal in dit onderzoek zal het volgende onder het motief afhankelijkheid worden verstaan: de noodzaak en mogelijkheid voor actoren om over te gaan op samenwerking. In de operationalisatie (§3.3.) zal verder in worden gegaan op de aspecten die deze twee variabelen bepalen.

2.3 Verbondenheid

Zoals reeds genoemd in de vorige paragraaf kan het zo zijn dat motieven overeenstemmen, maar partijen verschillende doeleinden nastreven. Indien doeleinden strijdend zijn, is de kans op samenwerking gering. Doeleinden worden gezien als strijdend wanneer het nastreven of bereiken van een doeleinde voor de ene partij de doelbereiking van een andere partij bemoeilijkt. Onderkend moet worden dat er altijd in zekere mate sprake zal zijn van zowel overeenkomende als strijdige doeleinden. Om een goede samenwerking te bewerkstelligen zijn echter niet alle losse doeleinden van actoren van belang. Het doel waar de samenwerking op gebaseerd is vormt de gezamenlijke visie. Wanneer hier overeenstemming over bereikt is, kunnen actoren in onderlinge samenwerking proberen dit doel te bereiken.

Wanneer het opstellen van gezamenlijke doeleinden echter moeizaam gaat, zullen actoren concessies moeten doen. Wanneer zij dit niet willen, zullen er in de praktijk vaak abstractere doeleinden worden opgesteld. Zo zijn actoren er zeker van dat zij zich niet hoeven te committeren aan afspraken waar zij niet volledig achter staan (Hoogerwerf & Herwijer, 2008).

Het is dus van belang dat doeleinden van actoren met elkaar overeenkomen, of op zijn minst met elkaar sympathiseren. Bressers (1993) introduceert het begrip 'verbondenheid' om dit te illustreren. Zowel de mate waarin doeleinden van actoren onderling, als de doeleinden van de actoren met de netwerkdoelen sympathiseren zullen in dit onderzoek worden geschaard onder de term verbondenheid.

Kort gezegd zal in dit onderzoek het volgende onder verbondenheid worden verstaan: de mate van overeenstemming van doeleinden. Zowel de overeenstemming van onderlinge doeleinden als overeenstemming tussen de doeleinden van actoren en de doeleinden zoals opgesteld door de leden van het netwerk voor de samenwerking. In paragraaf 3.3 zullen deze begrippen verder worden geoperationaliseerd.

2.4 Machtsverdeling

Zoals is gebleken uit de twee voorgaande paragrafen gaan actoren over tot samenwerking omdat zij elkaar nodig hebben. Zij kunnen elkaar nodig hebben voor de doelbereiking op zich, maar ook vanwege het gebrek aan eigen hulpbronnen. Vanuit deze afhankelijkheid kan de machtsverdeling binnen een netwerk vorm krijgen: een actor die weet dat andere actoren afhankelijk van hem zijn, zal een sterke machtspositie hebben.

Koppejan geeft aan dat het bij netwerkvorming draait om "Het bijeen zoeken en in elkaar passen van puzzelstukjes, zodat een package deal ontstaat die voor alle betrokkenen en de samenleving als geheel een verbetering betekent" (2006, p.86). Dit impliceert dat alle actoren een inbreng leveren aan het proces. De macht van actoren wordt dus grotendeels bepaald door de beschikking over hulpbronnen. Huberts en

Kleijnnijenhuis (1994) stellen dat een actor macht heeft als deze over hulpbronnen beschikt die gevolgen hebben - of zouden kunnen hebben – wanneer de actor ze inzet. Hierbij kan gedacht worden aan het inzetten van kennis of het ter beschikking stellen van financiële middelen. Gesteld kan dus worden dat hulpbronnen leiden tot macht binnen een beleidsnetwerk. De beschikking over hulpbronnen biedt echter pas een machtspositie als andere actoren afhankelijk zijn van deze hulpbronnen. Wanneer actoren hun machtspositie binnen het netwerk echter niet kunnen versterken vanwege de toegang tot hulpbronnen kunnen zij overgaan tot strategisch gedrag om alsnog de doelstellingen te bereiken. Dit kan bijvoorbeeld bestaan uit het achterhouden van informatie, later naar buiten brengen van informatie die van belang is voor het proces, of het sluiten van coalities met andere partijen binnen het netwerk (De Bruijn & Heuvelhof & In 't Veld, 2010; De Bruijn, 2008).

De machtsverdeling wordt dus bepaald door de beschikking over hulpbronnen. In dit onderzoek zal worden gekeken naar de beschikking over kennis en de beschikking over financiële middelen. Ook deze twee begrippen zullen nader worden toegelicht in de operationalisatie in paragraaf 3.3.

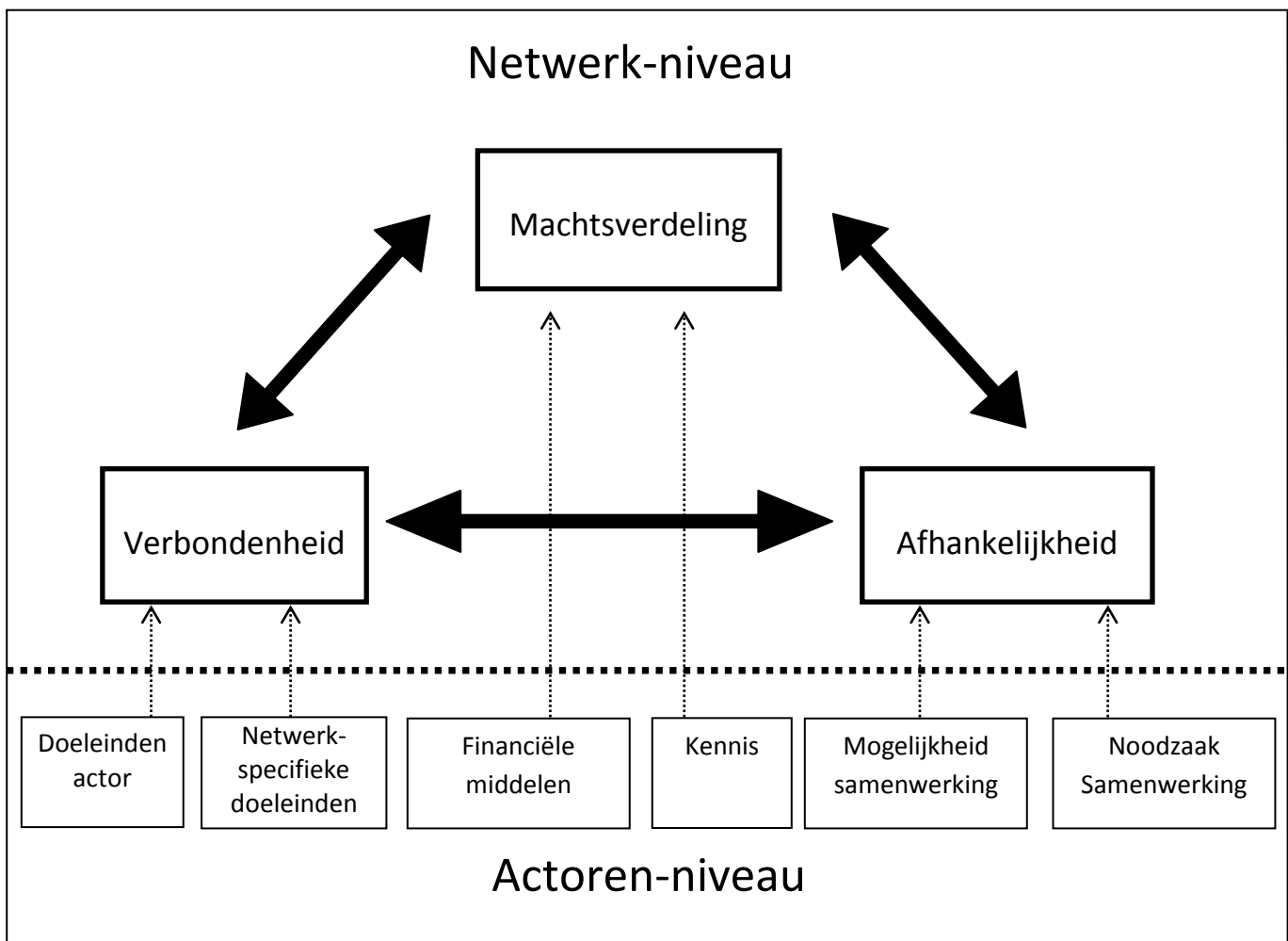
2.5 Conceptueel model

Verbondenheid, afhankelijkheid en machtsverdeling zijn de concepten uit de beleidsnetwerkbepaling die gebruikt zullen worden in dit onderzoek. Tevens is aangegeven aan de hand van welke twee variabelen elk van de dimensies zal worden bepaald. De verhoudingen tussen de drie dimensies onderling is te zien in het conceptueel model in figuur 2.1. Hier worden tevens de variabelen voor de dimensies weergegeven. Naar aanleiding van dit conceptueel model zullen in deze paragraaf de onderlinge relaties tussen de drie dimensies nader worden toegelicht.

We starten bij de dimensie verbondenheid. Reeds kwam naar voren dat de overeenstemming van doeleinden van actoren – onderling en binnen het netwerk- de verbondenheid binnen het netwerk bepaalt. Wanneer actoren bepaalde doelen niet alleen na kunnen streven, of wanneer zij iets van een andere actor nodig hebben om hun doel te bereiken ontstaat een afhankelijkheidsrelatie. Daarnaast is het aannemelijk dat een afhankelijke actor de eigen doelen bij stelt om samen te werken met de actor waarvan zij afhankelijk is. Hiermee is de wederzijdse relatie tussen de dimensies verbondenheid en afhankelijkheid gelegd.

Ook is er een wederzijdse relatie tussen de dimensies afhankelijkheid en machtsverdeling te zien. De machtsverdeling binnen het netwerk wordt bepaald door de beschikking over hulpbronnen. Wanneer een actor over hulpbronnen beschikt die een andere actor nodig heeft, kan dit leiden tot een afhankelijkheidsrelatie. Anderzijds kan het ook het geval zijn dat er een noodzaak bestaat tot samenwerken, en actoren daardoor hun hulpbronnen beschikbaar stellen. Hiermee is ook de relatie tussen afhankelijkheid en macht gelegd.

Tot slot is er een pijl te zien tussen de dimensies machtsverdeling en verbondenheid. Actoren kunnen elkaar beïnvloeden in hun doeleinden. Een actor die veel hulpbronnen inbrengt in het netwerk zal meer macht hebben dan een actor die weinig hulpbronnen inbrengt. Hierdoor is de kans groot dat deze actor meer inspraak heeft in de doelen voor het netwerk. Andersom kan het tevens zo zijn dat actoren hun hulpbronnen beschikbaar stellen om overeenstemmende doeleinden te bereiken.

Figuur 2.1 Conceptueel model

De verhoudingen tussen deze dimensies die gunstig is voor het leveren van een bijdrage aan het natuurbeleid zal worden besproken in paragraaf 3.8. Dan zijn tevens de variabelen geoperationaliseerd (§3.3) en is bekend hoe de data zullen worden verzameld en verwerkt (§3.4).

2.6 Zicht op operationalisatie

In de vorige paragraaf is naar aanleiding van het conceptueel model (figuur 2.1) duidelijkheid verschaft over de onderlinge relaties tussen de dimensies. In de figuur is tevens weergegeven hoe zes variabelen de drie dimensies beïnvloeden. De gekozen variabelen weerspiegelen de concepten die naar voren zijn gekomen in het theoretisch kader. Echter zijn de bijbehorende variabelen nu nog vage begrippen, het is van belang om hier werkbare definities van te maken. Dit zal gebeuren in de operationalisatie in paragraaf 3.3. Hier zullen de variabelen worden uitgelegd en zal inzicht worden verkregen in de wijze waarop zij de drie dimensies bepalen.

3 Methodologie

Voor het doen van een onderzoek moeten bepaalde keuzes gemaakt worden aangaande de gehanteerde onderzoeksmethoden. Nu de theoretische insteek van dit onderzoek bekend is, zullen in dit hoofdstuk de keuzes wat betreft de methodologie worden toegelicht. Het betreft hier de onderzoeksstrategie (§3.1), de selectie van de onderzochte casus (§3.2), de operationalisatie van de drie dimensies (§3.3), de dataverzameling (§3.4) en analyse en presentatie van deze data (§3.5 en §3.6). Tot slot zal in paragraaf 3.8 worden besproken hoe de uitkomsten van de data-analyse kunnen worden vertaald naar de bijdrage die netwerken kunnen leveren aan het natuurbesleid.

Opvallend hier is dat er twee paragrafen over de data-analyse en presentatie gaan (§3.5 en §3.6). Hier is een onderscheid gemaakt vanwege een vrij ongebruikelijke wijze van dataverwerking. Wegens een grote hoeveelheid data zal een beknopt overzicht worden gegeven in de lopende tekst. De gedetailleerde uitwerking van de verzamelde data zal in de bijlage worden geplaatst (bijlagen 3 en 4). Dit zal echter nader worden toegelicht in betreffende paragrafen.

3.1 Onderzoeksstrategie

Omdat de omwenteling een relatief nieuwe situatie betreft is er nog weinig ervaring met onderzoek op dit gebied. In dit onderzoek zal een koppeling worden gemaakt tussen de beleidsnetwerkbepijndering en de praktijk. De toepassing van deze bepijndering is een toets of de theorie toegepast kan worden op dit fenomeen. Daarom kan dit onderzoek worden geschaard onder de noemer exploratief onderzoek. Naast de toetsing van de theorie wordt getracht een bijdrage te leveren aan het oplossen van een beleidsprobleem. Namelijk: nieuwe vormen van effectief beleid onder de invloed van decentralisatie en bezuinigingen. Daarom kan dit onderzoek getypeerd worden als een praktijkgericht onderzoek. De data zullen grotendeels verzameld worden door middel van interviews. Er is dus sprake van actieve gegevensverzameling. Dat maakt dit onderzoek empirisch van aard. De dataverzameling zal nader worden toegelicht in paragraaf 3.4.

Vanwege het meten van een verandering over een bepaald tijdsverloop heeft het onderzoek een evaluatief karakter. Het is echter nog te vroeg om alle effecten van de interventie (in dit geval de decentralisatie en bezuinigingen) op het onderzoeksobject (de netwerkvorming) te evalueren. Toch is het mogelijk om uitspraken te doen over de voorlopig zichtbare effecten van de interventie.

Verschuren en Doorewaard (2010) onderscheiden drie vormen van evaluatieonderzoek. De eerste vorm is planevaluatie. Hierbij wordt de haalbaarheid van een interventieplan getoetst. Daarnaast kan er sprake zijn van procesevaluatie. Dit is gericht op de praktische invulling en uitvoering van een interventie. De derde variant, productevaluatie, richt zich op de doelbereiking van de interventie. Dit onderzoek kan geschaard worden onder de productevaluatie. De decentralisatie en bezuinigingen kunnen worden beschouwd als de interventie, waarvan de (voorlopige) doelbereiking getoetst zal worden.

Evaluatieonderzoek bestaat echter bij de graad van criteria waar de verandering aan getoetst wordt. In dit onderzoek worden de criteria uit de beleidsnetwerktheorie gehaald. In het theoretisch kader is reeds aangegeven welke elementen deze criteria zullen vormen (de verbondenheid, afhankelijkheid en machtsverdeling). In paragraaf 3.2 zullen deze begrippen worden geoperationaliseerd.

Het onderzoek zal geschieden door middel van een casestudy. Deze vorm van onderzoek is zeer geschikt om een verschijnsel in de diepte te exploreren. De hoeveelheid cases die wordt bestudeerd heeft invloed op de generaliseerbaarheid van de resultaten. Een diepgaand onderzoek met één case kent een hoog detailniveau. Dit is echter minder generaliseerbaar dan een onderzoek dat gebruik maakt van meerdere cases. Echter zal een onderzoek met meerdere cases een lager detailniveau kennen. Op basis van de beschikbare tijd voor dit onderzoek is gekozen om te kiezen voor één casus. Hierdoor zal dit onderzoek weliswaar minder generaliseerbaar zijn, maar wel meer diepgang kennen. De selectie van de casus zal worden besproken in de volgende paragraaf (§ 3.2).

3.2 Casusselectie

Zoals aangegeven in de vorige paragraaf zal er gebruikt worden gemaakt van een zogeheten case-study. Voortkomend uit de doel- en vraagstelling is een aantal criteria voor de casusselectie opgesteld. Ten eerste dient er sprake te zijn van meerdere betrokken actoren. Dat wil zeggen, naast het Rijk minimaal twee andere actoren. Daarnaast dient de provincie een van de betrokken actoren te zijn; het gaat ten slotte om provinciaal natuurbeleid. Daaruit voortkomend is het noodzakelijk dat het een situatie betreft waarin de samenwerking plaatsvindt op provinciaal niveau. Voor een volledige analyse is het van belang dat er al interacties tussen de betrokken actoren hebben plaatsgevonden. Een samenwerkingsverband dat terug te herkennen is in opgestelde nota's, structuurvisies of andere beleidsdocumenten verdient hierbij de voorkeur.

Op basis van deze criteria is een casus geselecteerd: het natuurbeleid in de provincie Noord-Brabant. Hier lijkt momenteel sprake te zijn van nieuwe netwerkvorming. In 2010 heeft een coalitie van terrein- en natuurbeheerders een manifest aangeboden aan de Provincie Noord-Brabant. Zij vraagt in dit manifest om meer inzet voor verbetering van de kwaliteit van het buitengebied, natuurontwikkeling, een groene economie en een beter vestigingsklimaat. De opgestelde uitgangspunten zijn door de Provincie in het bestuursakkoord voor 2011-2015, 'Tien voor Brabant', opgenomen.

Met de veranderingen door de decentralisatiepraktijken en bezuinigingen in zicht heeft dezelfde coalitie in 2012 een aanbod gedaan aan de Provincie. De Manifestpartners willen een financiële bijdrage leveren om tezamen met de provincie de gehele EHS te realiseren. "Andere financiering, kostenbesparingen en andere realisatievormen kunnen een substantiële bijdrage leveren aan het realiseren van de EHS in Noord-Brabant" (Baan, 2012, p.2). De coalitie die het manifest heeft opgesteld bestaat uit de volgende partijen: Brabants Particulier Grondbezit [BPG], de Brabantse Milieufederatie [BMF], de Zakelijke Land en Tuinbouworganisatie [ZLTO], Toeristisch Ondernemersplatform Brabant [TOP-Brabant], Natuurmonumenten, Staatsbosbeheer, Brabants Landschap en de Noord-Brabantse Waterschappen (bestaande uit de vier waterschappen Brabantse Delta, De Dommel, Aa en Maas en Rivierenland). Naast de partijen die het manifest hebben opgesteld zijn tevens de Europese Unie en het Rijk betrokken bij het Noord-Brabantse natuurbeleid.

In deze casus zijn dus, naast het Rijk en de provincie, meerdere actoren betrokken bij het samenwerkingsverband. Daarnaast vindt de samenwerking plaats op provinciaal niveau en er hebben reeds onderhandelingen plaats gevonden. Ook zijn een aantal afspraken van de partijen terug te herkennen in opgestelde beleidsdocumenten. Gezien het natuurbeleid in Noord-Brabant aan alle opgestelde criteria voldoet, is dit een geschikte casus voor dit onderzoek.

De betrokken actoren: de Manifestpartners

Voor het vervolg van dit onderzoek is enige kennis over de betrokken actoren van belang. Daarom zal hier kort aandacht worden besteed aan de aard en samenstelling van de actoren. Daarnaast zullen de keuzes voor het samenvoegen een aantal actoren onder één noemer nader worden toegelicht.

Ten eerste zijn vier (supra-)nationale overheidsorganen betrokken bij het natuurbeleid. Te weten: de Europese Unie, het Rijk, de provincie Noord-Brabant en de waterschappen.

Onder 'de waterschappen' worden in deze analyse de vier waterschappen operend in Noord-Brabant bedoeld (Rivierenland, Brabantse Delta, Aa en Maas en De Dommel, welke zich tevens hebben verenigd in de Noord-Brabantse Waterschapsbond). In de analyse zijn de vier waterschappen samengevoegd tot één actor. Reden hiervoor is dat de kenmerken van de vier waterschappen die van belang zijn voor dit onderzoek, onderling niet tot nauwelijks zullen verschillen. Daarnaast hebben genoemde vier waterschappen gezamenlijk het Manifest ondertekend. Indien er specifieke verschillen tussen de waterschappen uit het onderzoek naar voren komen zal dit uiteraard worden vermeld.

Vervolgens zijn er drie terreinbeherende organisaties betrokken bij het natuurbeleid. Dit zijn Natuurmonumenten, Staatsbosbeheer en Brabants Landschap. Bij de terreinbeherende organisaties is niet gekozen voor het samenvoegen van de verschillende organisaties. In tegenstelling tot de overeenkomsten tussen de waterschappen zijn er grote verschillen tussen de terreinbeherende organisaties. Vandaar dat u voor al deze organisaties een waardering terug zult zien in de analyse. Natuurmonumenten is een particuliere natuurbeschermingsorganisatie die natuurgebieden aankoopt en beheert. Staatsbosbeheer beheert bos- en natuurgebieden in opdracht van de Nederlandse staat en is de grootste bos- en natuurbeheerder van Nederland. Brabants Landschap is als stichting een van de twaalf Provinciale Landschappen in Nederland. In 1980 werd de taak om het agrarisch landschap te verzorgen toevertrouwd aan Brabants Landschap via het Coördinatiepunt Landschapsbeheer. Vanuit dit coördinatiepunt wordt voorlichting gegeven aan agrariërs, particulieren, gemeenten en waterschappen over beheer en ontwikkeling van het landschap. Daarnaast is zij verantwoordelijk voor de uitvoering van de provinciale 'Beleidsregels voor subsidiëring van natuur- en landschapsbeheer' (Brabants Landschap, 2005).

Daarnaast is Brabants Particulier Grondbezit is betrokken bij het Noord-Brabantse natuurbeleid. Deze vereniging van particuliere eigenaars van landbouwgronden, landgoederen, bossen en natuurterreinen is onderdeel van de landelijke Federatie Particulier Grondbezit.

Als provinciale tak van de landelijke Milieufederatie is de Brabantse Milieufederatie actief in Noord-Brabant. Zij is een overkoepelende organisatie voor verschillende vrijwilligersgroepen op het gebied van milieu natuur en landschap.

Ondernemers in de agrarische sector worden vertegenwoordigd door belangenbehartiger de Zuidelijke Land- en Tuinbouw Organisatie [ZLTO]. Tot slot is er een partij uit de recreatief-toeristische sector betrokken bij het Noord-Brabantse natuurbeleid; het Toeristisch Ondernemersplatform Brabant [TOP-Brabant]. Momenteel zijn zes brancheorganisaties uit Noord-Brabant lid van deze vereniging.

3.3 Operationalisatie

In het theoretisch kader is de beleidsnetwerkbenadering uitgewerkt en zijn de belangrijkste concepten geselecteerd. Deze concepten zijn vervolgens in het conceptueel model uitgewerkt (zie hoofdstuk 2, figuur 2.1). Om deze begrippen daadwerkelijk hanteerbaar en meetbaar te maken moeten zij geoperationaliseerd worden. Hiervoor is elke variabele omgezet in meerdere, meetbare, indicatoren. Hierdoor wordt het mogelijk om de variabelen in de empirie te meten. In figuur 3.1. wordt de operationalisatie weergegeven.

Dimensies	Variabelen	Indicatoren
Afhankelijkheid	Noodzaak tot samenwerken	- Bestaat er noodzaak? - Inzicht actoren belang samenwerking - Druk vanuit bestaande coalitie(s) - Elkaar attenderen op noodzaak?
	Mogelijkheid tot samenwerken	- Aanwezigheid blokkades? - Welwillendheid actoren - Invloed coalitie(s) (bestaande, nieuw gevormde?) - Aansluiting 'benodigde' actoren?
Verbondenheid	Doelstellingen actor	- Algemene doelen actor ↳ Overeenstemming? - Wijziging doelen voor samenwerking? - Veranderingen afgelopen jaren?
	Netwerkspecifieke doelstellingen	- Doelstellingen actor - ↳ Overeenstemming?
Machtsverdeling	Kennis	- Expertise op papier - Aanwezigheid experts - Toegang tot kennis - Welwillendheid tot inbreng kennis?
	(Financiële) middelen	- Financiële positie actor - Budget voor gestelde doelen - Flexibiliteit budget <i>Terreinbeherendeorganisaties;</i> - Ledenaantal - Beheer gronden (ha)

Figuur 3.1 Operationalisatie

Op basis van deze operationalisatie zal de interviewgide worden opgesteld. Het gebruik van deze guide zal nader worden toegelicht in de bespreking van de dataverzameling in paragraaf 3.4.

In de volgende paragrafen zullen de genoemde indicatoren nader worden toegelicht. In paragraaf 3.3.1 zullen de variabelen en bijbehorende indicatoren voor de dimensie afhankelijkheid aan bod komen. In paragraaf 3.3.2 zal dit gebeuren voor de dimensie verbondenheid, en tot slot in paragraaf 3.3.3 voor de dimensie machtsverdeling.

3.3.1 Afhankelijkheid

De afhankelijkheid van actoren wordt bepaald door de mogelijkheid tot samenwerking en in hoeverre actoren de noodzaak om samen te werken inzien.

Actoren kennen verscheidene motieven om over te gaan op samenwerking. Vaak zal het geval zijn dat zij hun doelen niet zonder medewerking van andere actoren kunnen bereiken. Dit is veelal gebaseerd op het verkrijgen van iets waar de actor zelf niet over beschikt. Alvorens toenadering te overwegen zal een actor de kosten en baten van samenwerking goed overwegen. Echter is het te allen tijde van belang dat alle actoren de noodzaak tot samenwerking, de sense of urgency, inzien én erkennen. Als een actor de noodzaak voor samenwerking zelf niet ziet, kan een andere belanghebbende de actor hier op attenderen. Ook kunnen actoren binnen bestaande coalities druk uitoefenen om anderen te overtuigen om mee te werken binnen een samenwerkingsverband.

Als de sense of urgency aanwezig is bij alle benodigde actoren, is het zaak dat er geen blokkades bestaan die de samenwerking in de weg staan. Een blokkade kan nieuwe, belemmerende, wetgeving zijn. Of een actor die lid is van twee verschillende coalities. Één coalitie wil wel meewerken, de andere coalitie niet. De actor staat dan tussen twee vuren en dient goed te kosten en baten te overwegen alvorens in zee te gaan met het samenwerkingsverband. Ook kan het lastig zijn om alle 'benodigde' actoren in het netwerk te betrekken. Voornamelijk bij complexe problemen, waar veel actoren mee gemoeid zijn, kan het lastig zijn om alle relevante actoren te herkennen en betrekken.

3.3.2 Verbondenheid

In het theoretisch kader is reeds toegelicht wat de dimensie verbondenheid inhoudt. Het is de overeenstemming van doelstellingen, zowel tussen actoren als met het gehele netwerk, die die de verbondenheid bepaalt.

Vaak streven actoren verschillende doelen na. Echter kan een gezamenlijk doel voedingsbodem zijn voor een samenwerkingsverband. Ook als de doelen van verschillende actoren niet exact overeen komen, kan onderhandeld worden over het stellen van een gezamenlijk doel. Soms zullen actoren water bij de wijn moeten doen en hun doelen bijstellen om andere actoren te overtuigen tot samenwerking. Vandaar dat de verbondenheid wordt gemeten aan de overeenstemming van de losse doeleinden van actoren en de netwerk-doeleinden. Ten eerste wordt gekeken naar de doelstellingen van de losse actoren. Welke punten zijn belangrijk met betrekking tot het natuurbeleid voor deze actor? Vervolgens zal worden gekeken in hoeverre deze doelstellingen overeenstemmen met 'het netwerk'. Hierbij worden zowel netwerk-specifieke doelen (speciaal opgesteld als doelstelling voor het samenwerkingsverband) als wijzigingen in de meer algemene doelstellingen van actoren betrokken.

3.3.3 Machtsverdeling

De dimensie machtsverdeling wordt gemeten aan de hand van twee variabelen: de kennis en de financiële middelen. De term financiële middelen spreekt redelijk voor zich: dit is het budget dat een actor heeft voor een te behalen doel. Echter kan tevens de financiële positie van een actor meespelen. Een actor die over veel financiële middelen beschikt en eventueel haar budget bij kan stellen voor een bepaald doel, zal meer macht hebben in het netwerk. Daarmee samenhangend is de flexibiliteit van het budget. Dit meet in hoeverre een actor haar budget aan kan passen, en dus hoe voorzichtig een actor zal omspringen met haar financiële middelen. Denk hierbij aan een project waarbij de actoren financiële middelen dienen bij te dragen. Een bepaald bedrag kan voor een actor met weinig financiële middelen een hele uitgave zijn, terwijl dit niet het geval is voor een actor die over relatief veel financiële middelen beschikt. Hierdoor kan een actor met weinig financiële middelen de reputatie opbouwen weinig financiële middelen in te brengen. Als dit bekend is bij

andere actoren, kan dit de machtspositie van deze actoren verkleinen.

Daarnaast dient tevens rekening gehouden te worden met de middelen waarover een (terreinbeherende) organisatie beschikt. In een aantal gevallen zal het lastig te zijn om de inbreng van financiële middelen te achterhalen. Of kan het zelfs zo zijn dat er niet gesproken kan worden over een bijdrage in euro's. Daarom wordt de term financiële middelen iets ruimer genomen dan puur de inbreng in euro's. Er zal tevens worden gekeken naar de hoeveelheid terrein die een organisatie beheert (in hectares). Voor belangenbehartigende organisatie is gekozen voor een waardering van het ledenaantal, dan wel het aantal aangesloten partijen.

Ook kunnen actoren macht binnen het netwerk verkrijgen door de inbreng van kennis. Met kennis wordt de expertise van een actor wat betreft het probleem waarover het netwerk zich buigt, bedoeld. Dit kan zowel kennis op papier, kennis in de vorm van experts of de toegang tot kennis betekenen. Daarnaast kan dit zowel expertise op globaal niveau (bijvoorbeeld over het provinciaal beleid) of over een concreter onderwerp (bijvoorbeeld over een bepaald natuurgebied of een bepaalde diersoort) zijn. Dit biedt ten eerste een machtspositie omdat een actor over kennis beschikt die anderen niet hebben. Hierdoor kunnen anderen actoren deze actor nodig hebben voor hun eigen doelbereiking. Aan de andere kant kan de machtspositie tevens versterkt worden door het achterhouden van kennis, of door kennis pas naar buiten te brengen wanneer dit in het eigen belang is. Als dit naar voren komt in het onderzoek, zal de variabele 'kennis' voor deze actor hoger gewaardeerd worden dan de daadwerkelijke mate van kennisinbreng. Op deze manier zal de macht die de actor vergaard door het achterhouden van hulpbronnen door worden berekend in de uiteindelijke uitkomst.

3.4 Dataverzameling

De dataverzameling heeft in de eerste fasen van het onderzoek voornamelijk bestaan uit bureauonderzoek. Hierbij is literatuur over netwerktheorieën bestudeerd. Daarnaast is er voor het schrijven van de onderzoeksachtergrond literatuur bestudeerd over het natuurbeleid voor en na de omwenteling. Hier is tevens gebruik gemaakt van berichtgeving uit de media.

Voor de uitvoeringsfase van het onderzoek zullen data worden verzameld door middel van het houden van interviews met de betrokken partijen. Het operationalisatieschema (zie §3.3, figuur 3.1) vormt de basis voor de interviewvragen. Er zullen twee interviewguides worden opgesteld. Dit onderscheid is gemaakt vanwege de verschillende informatie die Manifestpartners en niet-Manifestpartners kunnen leveren (zie bijlage 2 voor de guides). Aan de hand van de opgestelde interviewguides zal een aantal semigestructureerde interviews worden afgenomen. Dat wil zeggen dat er een interviewgide wordt vastgesteld met een vaste volgorde van vragen. Indien er tijdens het interview echter een nieuw aspect naar voren komt, of de respondent blijkt te beschikken over relevante aanvullende informatie, dan kan hier tevens op in worden gegaan.

Om een zo volledig mogelijk beeld te krijgen van de situatie zal getracht worden een respondent te spreken van elk van de betrokken organisaties of overheidsinstellingen. Waar dit niet mogelijk is, zullen data worden verzameld door de analyse van beleidsdocumenten. Deze documentanalyse zal tevens plaatsvinden aan de hand van de opgestelde interviewguides. In hoofdstuk 5 (§ 5.1) zal aandacht worden besteed aan het verloop van de dataverzameling.

3.5 Zicht op data-analyse en presentatie

In het conceptueel model (zie §2.5, figuur 2.1) is weergegeven welke dimensies van belang zijn bij het bepalen van de bijdrage nieuwe netwerken kunnen leveren aan het natuurbeleid. Hier zijn tevens de twee variabelen per dimensie benoemd. In de operationalisatie (§3.3) zijn de indicatoren weergegeven die deze variabelen meten. Op basis van deze gegevens worden de data verzameld. Nu rest echter nog de vraag hoe deze verzamelde data leiden tot de beantwoording van de hoofdvraag: “Hoe en in hoeverre kunnen nieuwe beleidsnetwerken bijdragen aan nieuw provinciaal natuurbeleid?”. In deze paragraaf wordt uitgelegd hoe de verzamelde data zullen worden verwerkt.

Wanneer de interviews zijn afgenomen en de benodigde beleidsdocumenten zijn geanalyseerd, is voor elke actor informatie verkregen wat betreft de drie dimensies. Vervolgens is het vraag hoe deze losse data om kunnen worden gezet in analyseerbare eenheden.

Het moge duidelijk zijn dat het lastig is om een bepaalde classificatie te koppelen aan kwalitatieve data. In dit onderzoek is dan ook gekozen voor een relatieve classificatie. Hierbij dient duidelijk vermeld te worden dat het gaat om de meting van onderlinge verhoudingen. Puur de kennis van een actor is niet te meten; er is gekeken hoeveel kennis een actor heeft in vergelijking met de andere actoren binnen het netwerk. Dit is dan ook de insteek waarmee de informatie over de actoren zal worden verwerkt.

Er zal per dimensie een overzicht van alle actoren worden opgesteld. In deze lijst zal de positie van elk van deze actoren wat betreft de dimensie worden besproken. Dit zal tweemaal worden uitgevoerd: eenmaal voor het oude netwerk en eenmaal voor het nieuwe netwerk. Zo ontstaat een duidelijk beeld van de positie van de actoren in beide netwerken.

Echter levert dit overzicht een enorme hoeveelheid tekst op. Daarom is de keuze gemaakt om dit volledige overzicht in de bijlage te plaatsen (zie bijlage 3 voor het oude netwerk en bijlage 4 voor het nieuwe netwerk). Dientengevolge zal een meer beknopt overzicht van deze informatie worden weergegeven in de analyse in hoofdstuk 5. Door het volledige overzicht in de bijlage beschikbaar te stellen wordt inzicht gegeven in de werkwijze van dit onderzoek. Hiermee wordt de controleerbaarheid vergroot. Dit komt de betrouwbaarheid van dit onderzoek ten goede.

Bij het oude netwerk zullen alle kenmerken van de actoren worden besproken. Het is echter aannemelijk dat bepaalde kenmerken niet zijn veranderd over tijd. Om niet alles tweemaal te beschrijven, is gekozen om bij de dataverwerking van het nieuwe netwerk louter in te gaan op de veranderingen die zijn opgetreden. Indien er dus geen veranderingen zijn opgetreden, bij bijvoorbeeld de beschikking over kennis van een actor, zal de beschikking over kennis niet nogmaals worden toegelicht bij de bespreking van het nieuwe netwerk.

3.6 Data-analyse en de visuele weergave van de netwerken

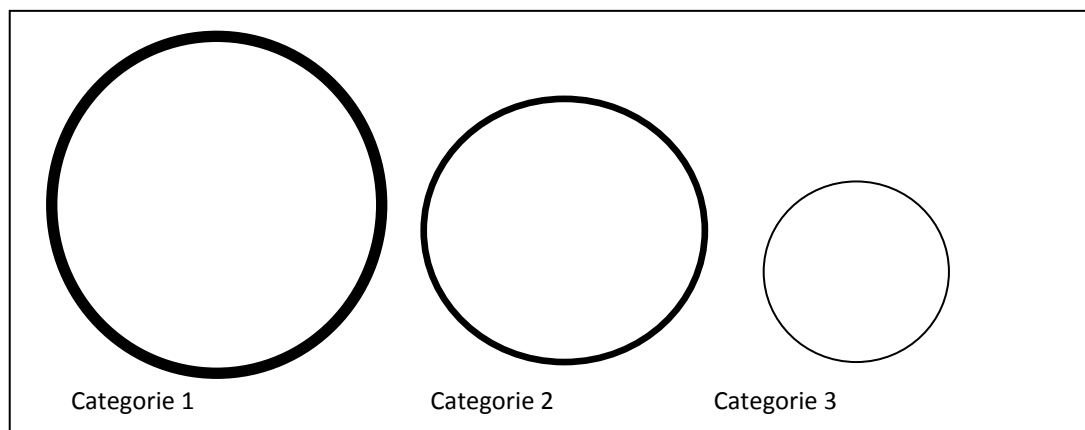
Wanneer de data geordend zijn, is het de vraag hoe deze geanalyseerd zullen worden. In de vorige paragraaf is al genoemd dat het gaat om de onderlinge verhoudingen van actoren op deze punten. Deze zullen per actor verzameld worden, waarmee een overzicht van alle actoren uit het netwerk wordt gevormd. Gezien het feit dat er twee netwerken worden onderzocht, is gekozen voor een visuele weergave van deze netwerken. Deze is gebaseerd op de visualiseringsmethode voor netwerken van Van den Heuvel (2012). Door de dimensies te koppelen aan visuele kenmerken zal een meer concreet beeld worden geschept van de netwerken. Het netwerk bestaat uit de eerdergenoemde betrokken actoren (zie §3.2). Het netwerk van actoren zal gevormd

worden aan de hand van de kenmerken die uit de analyse naar voren komen.

In deze paragraaf zal de visuele weergave van elk van de drie dimensies worden toegelicht. Ten eerste de machtsverdeling, vervolgens de afhankelijkheid en tot slot de verbondenheid. Het zal wellicht opvallen dat hier niet de gebruikelijke volgorde van de drie dimensies wordt gehanteerd. Dit komt doordat het voor het visualiseren van het netwerken van belang is om eerst de actoren weer te geven (dit gebeurt bij de visualisatie van de machtsverdeling) alvorens onderlinge verhoudingen ingetekend kunnen worden.

Machtsverdeling: de visuele weergave

Zoals aangegeven vormen de actoren de kern van het netwerk: zonder actoren geen netwerk. De actoren binnen het netwerk zullen worden weergegeven als bollen. De grootte van de bol weerspiegelt hierbij de macht van de actor. Een actor met een bol ter grootte van categorie 1 heeft de meeste macht in het netwerk, categorie 3 de minste macht. Omwille van de mogelijkheden binnen in dit onderzoek en tijdsbestek waarin deze plaatsvindt, is telkens gekozen voor drie categorieën wat betreft de visualisatie. Dit geldt ook voor de andere twee visuele kenmerken

Figuur 3.2 Visualisering machtsverdeling binnen het netwerk

Het is niet mogelijk om een precieze hoeveelheid macht toe te kennen aan elk van de drie categorieën. Dit blijft een kwestie van onderlinge verhoudingen. Om tot een solide waardering per actor te komen, zal de gekozen categorie bij de uiteindelijke convertering uitvoerig worden beargumenteerd aan de hand van de verzamelde data.

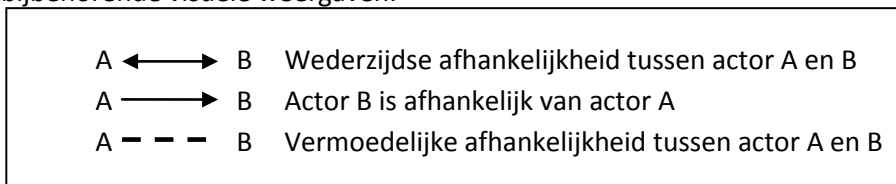
Afhankelijkheid: de visuele weergave

Wanneer de macht per actor is gevisualiseerd kunnen de onderlinge relaties in kaart worden gebracht. Ten eerste zal de afhankelijkheid tussen de actoren worden weergegeven. Indien er sprake is van een afhankelijkheidsrelatie zullen de bollen die deze actoren representeren met elkaar worden verbonden.

Zoals eerder naar voren is gekomen kan er sprake zijn van verschillende vormen van afhankelijkheid. Een wederzijdse afhankelijkheid tussen actoren wordt weergegeven door middel van een dubbele pijl tussen betreffende actoren. Echter kan er ook sprake zijn van eenzijdige afhankelijkheid; dit zal worden aangegeven door een lijn met één pijl. De pijl wijst van de 'biedende' naar de afhankelijke actor. De afhankelijkheid wordt tenslotte veroorzaakt doordat er iets (kennis, financiële middelen) aan de afhankelijke actor geboden wordt.

Ook kan het geval zijn dat er wel een verband wordt vermoed, maar dat er geen bewijs voor een relatie tussen de twee actoren bestaat. Indien dit naar voren komt in het onderzoek, zal deze vermoedelijke

relatie met een stippellijn worden aangegeven. In figuur 3.3 staat een overzicht van de mogelijke relaties en bijbehorende visuele weergaven.

Figuur 3.3 Visualisering van de afhankelijkheid tussen actoren

Verbondenheid: de visuele weergave

Wanneer de relaties tussen actoren gevisualiseerd zijn, kan de verbondenheid tussen de actoren worden ingetekend. Indien er sprake is van een afhankelijkheidsrelatie wordt deze weergegeven met een lijn met pijlen. Deze lijn representeert echter ook de mate van verbondenheid. Deze uit zich zowel in de kleur als in de dikte van de lijnen. De keuze voor een classificatie in zowel kleur als grootte is puur om de overzichtelijkheid van het uiteindelijke resultaat te vergroten.

Net als bij de bepaling van de bolgrootte bij de dimensie macht, is de mate van verbondenheid een kwestie van verhoudingen binnen het netwerk. Om een zo betrouwbaar mogelijke waardering van de verbondenheid te geven, wordt ook deze dimensie met argumenten onderbouwd in de uiteindelijke convertering naar een visuele weergave.

Van de eerder genoemde stippellijn, welke een vermoedelijk verband weergeeft, zal tevens de verbondenheid worden weergegeven. Dit lijkt op het eerste gezicht waarschijnlijk onlogisch. Echter kan een vermoedelijk verband tussen twee actoren bepaalde beslissingen binnen het netwerk verklaren. Daarom is het tevens van belang om de vermoedelijke sterkte van de verbondenheid van deze relaties weer te geven. Er worden drie maten van verbondenheid onderscheiden, een sterke, een middelmatige en een zwakke verbondenheid (figuur 3.4).

Figuur 3.4 Visualisering van de verbondenheid tussen actoren

Gezien het feit dat de visuele kenmerken direct gebaseerd worden op de verkregen data, zal dit een weerspiegeling van de twee netwerken vormen. Zo is in één opslag te zien hoe het netwerk voor de omwenteling, en het netwerk na de omwenteling zijn gestructureerd. Nu rust echter nog de vraag wat de vorm van deze netwerken zegt over de bijdrage die zij kunnen leveren. Oftewel: wanneer functioneert het ene netwerk als geheel beter dan een ander netwerk? Dit zal worden besproken in de volgende paragraaf.

3.7 Nieuwe netwerken: een bijdrage aan een beter beleid?

Het doel van dit onderzoek is het achterhalen of nieuwe netwerkvorming een bijdrage kan leveren aan het natuurbeleid. In deze paragraaf zal worden besproken hoe de uitkomsten van dit onderzoek zijn te vertalen

naar een oordeel over de bijdrage die netwerken kunnen leveren. Het is hiervoor van belang om een beeld te schetsen over de meest gunstige waarden en onderlinge verhoudingen van de dimensies. Welke machtsverhoudingen zijn beter in een netwerk? En wat is de meest gunstige mate van afhankelijkheid tussen de actoren binnen het netwerk? In het theoretisch kader is hier reeds kort aandacht aan besteed. In deze paragraaf zal een concreter beeld worden geschept van de verhoudingen die een bijdrage aan het beleid bepalen.

Een sterkere mate van verbondenheid, heeft een positieve invloed op het netwerk.. De verklaring hiervoor is dat een overeenstemming tussen de actoren over de te bereiken doelen een gezamenlijke visie schept. Hierdoor zal elke actor weten welke koers men binnen het netwerk gaat, en zal de samenwerking soepeler verlopen. Gesteld kan dus worden dat een netwerk met een sterkere verbondenheid een betere bijdrage kan leveren aan het beleid dan een netwerk met een minder sterke verbondenheid.

Voor de afhankelijkheid geldt dat er eerst sprake dient te zijn van afhankelijkheid, wil er een netwerk ontstaan. Actoren moeten daarbij allen op de hoogte zijn van de noodzaak tot samenwerking. Eigenlijk is dit dus een voorwaarde waar aan voldaan dient te zijn. Echter bepaalt de mate van afhankelijkheid tussen actoren ook grotendeels de verhoudingen binnen het netwerk. Hierdoor heeft de afhankelijkheid tevens een weerslag op de machtsverdelingen. Daardoor is het van belang dat de afhankelijkheden binnen het netwerk in evenwicht zijn. Wanneer zeer veel actoren eenzijdig afhankelijk zijn van één actor, zal dit de samenwerking niet positief beïnvloeden. Gesteld kan worden dat een netwerk waar alle actoren met elkaar verbonden zijn door wederzijdse afhankelijkheid het ideale netwerk zou vormen. Daarnaast is het van belang dat er geen blokkades bestaan die de samenwerking onmogelijk maken of nadelig beïnvloeden.

Verschillen in macht zullen altijd bestaan binnen een netwerk. Het is echter van belang dat deze niet té groot zijn, wil het netwerk goed kunnen functioneren. Een actor met veel macht binnen het netwerk kan meer gewicht leggen in de bepaling van doeleinden. Hierdoor kan een machtige actor het netwerk als het ware sturen. Dit creëert afhankelijkheden tussen actoren. Wanneer een actor een sterke stem heeft in de bepaling van doeleinden binnen het netwerk, zullen andere actoren meer afhankelijk worden van deze actor.

De onderlinge verdeling van hulpbronnen bepaalt de machtsverdeling binnen het netwerk sterk. Het is van belang dat er voldoende kennis en financiële middelen worden ingebracht. Sommige actoren zullen beide inbrengen, andere actoren alleen kennis of financiële middelen. Denk hierbij aan een actor met weinig financiële middelen die veel kennis inbrengt waardoor de andere actoren afhankelijk van hem zijn. Deze actor kan voor de financiële middelen echter weer afhankelijk zijn van andere actoren in het netwerk. Op deze manier zullen deze wederzijdse afhankelijkheden zorgen voor een balans in het netwerk. Hetzelfde geldt omgekeerd: een balans in de machtsverdeling tussen actoren zal onderlinge afhankelijkheden creëren die tevens in balans zijn.

Er zullen altijd actoren zijn met meer of minder macht in een netwerk, maar de verdeling hiervan is van groot belang. Gesteld kan dus worden dat verschillen in macht belangrijk zijn voor het functioneren in een netwerk. Veranderingen in de machtsverdeling binnen het netwerk kunnen grote gevolgen hebben voor de sterkte van het netwerk. Als een actor met veel macht zich aan sluit bij het netwerk, of juist wegvalt, zal de machtsverdeling binnen het netwerk opnieuw bepaald moeten worden. Meerdere actoren zullen het machtsvacuüm op willen vullen, wat een minder stabiel netwerk creëert.

4 Het natuurbeleid en de provincie

In de inleiding is kort een beeld geschetst over de aanleiding van dit onderzoek: de veranderingen in het Nederlandse natuurbeleid. Goede kennis hiervan, en van de veranderingen die hebben plaatsgevonden is van belang voor dit onderzoek. Daarom zal in dit hoofdstuk een beeld worden geschetst van de recente geschiedenis van het Nederlandse natuurbeleid. Hierbij wordt tevens aandacht besteed aan de (veranderende) rol van de provincie.

In paragraaf 4.1 zal een korte schets van de ontwikkelingen in het Nederlandse natuurbeleid tot de omwenteling worden gegeven. Hierbij wordt speciale aandacht besteed aan de introductie van de Ecologische Hoofdstructuur. Vervolgens zal in paragraaf 4.2 de omwenteling worden besproken. Ten slotte zal in paragraaf 4.3 een kort beeld worden geschetst over de vooruitzichten voor het nieuwe natuurbeleid.

4.1 Het oude natuurbeleid

Een korte geschiedenis

Pas sinds de jaren zeventig van de vorige eeuw intervenueert de overheid intensief in het Nederlandse natuurbeleid. Er bestond reeds natuurwetgeving (de Boswet uit 1922, de Natuurschoonwet uit 1928 en de Vogelwet uit 1936), maar de belangrijkste spelers in het Nederlandse natuurbeheer waren Staatsbosbeheer, Provinciale Landschappen en (het particuliere) Natuurmonumenten. Begin jaren zestig was er echter steeds meer aandacht voor de keerzijde van de economische groei gekomen. Zowel op de maatschappelijke als de politieke agenda nam 'de natuur' vanaf dat moment een prominente plaats in. Natuur- en milieuorganisaties groeiden hierdoor sterk in aantal en in grootte. In de jaren '80 zorgde de vooruitgang in de wetenschap, en de verbinding van deze wetenschap met het beleid, voor het ontstaan van de zogeheten ver-thema's. Hierdoor ontstond een sterke sectorale indeling van het Nederlandse natuurbeleid.

Vanaf eind jaren '80 is echter een overgang te zien van aandacht voor natuurbehoud naar natuurontwikkeling. Hiermee maakte de sectorale indeling in ver-thema's plaats voor een integratie van het natuurbeleid in andere beleidssectoren. In deze periode komt tevens de eerste Europese natuurwetgeving van de grond: in 1979 wordt de Vogelrichtlijn opgesteld. Als in 1992 ook de Habitatrichtlijn wordt opgesteld vormen deze richtlijnen tezamen het wettelijk kader voor het Natura 2000 netwerk. Met de instelling van de Natura 200 zijn de lidstaten van de Europese Unie verplicht tot het beschermen en het behouden van bepaalde natuurgebieden.

Deze trends (van behoud naar natuurontwikkeling, integratie en een toenemende Europeanisering) bepalen nog steeds de verdere ontwikkeling van het Nederlandse natuurbeleid (De visser, 2009; PBL, 2012; Groene Ruimte, n.d.).

De introductie van de EHS

De overgang van natuurbehoud naar natuurontwikkeling is sterk terug te zien in het eerste Natuurbeleidplan [NBP] in 1990. In deze nota werd de EHS als beleidsconcept geïntroduceerd. Het concept van de EHS is gebaseerd op de eilandtheorie. Gesteld wordt dat de soortenrijkdom van een natuurgebied afhangt van drie kenmerken: de grootte, de milieukwaliteit en de mate van verbondenheid met andere natuurgebieden. Het behouden (en eventueel verbeteren) van deze drie punten was kern van de aanleg van EHS in Nederland.

De introductie van deze EHS was het resultaat van de integratie van nationale en Europese

natuurdoelstellingen. Het Rijk moest immers invulling geven aan de Europese verplichtingen (zoals de Vogel- en Habitatrichtlijn), zonder hierbij tekort te doen aan nationale doelstellingen. Bij de introductie van de EHS was het ministerie van Landbouw, Natuur en Visserij hoofdvantwoordelijk voor de behaalde natuurkwaliteit. Het doel dat destijds werd gesteld was om de EHS in 2018 af te ronden. Het concept van de EHS werd met open armen ontvangen: het oppervlakte natuur in Nederland nam voor het eerst sinds jaren weer toe. De introductie van de EHS illustreert de overgang van een defensief naar een meer offensief natuurbeleid (Algemene Rekenkamer, 2010; PBL 2012; Groene Ruimte, n.d.).

De aanwijzing van doelsoorten en natuurtypen was onderdeel van dit EHS-beleid. Dit werd echter pas in 2000 doorgevoerd in alle provinciale plannen. Vanwege de trage uitvoering is in datzelfde jaar besloten om een extra beleidsinspanning te leveren in de nota 'Mensen voor natuur, natuur voor mensen'. Het bijbehorende nationale Meerjarenplan Ontsnippering [MJPO] werd in 2005 goedgekeurd door het parlement. Doel van deze extra beleidsinspanning was het creëren van meer samenwerking tussen landelijke, provinciale en lokale overheden wat betreft het verbinden van natuurgebieden. Ook werd hierbij aandacht besteed aan de rol van terreinbeheerders en natuurbeschermingsorganisaties in dit proces. Op deze manier zouden de verbindingen tussen natuurgebieden efficiënter kunnen worden gecreëerd, dan wel hersteld.

Op weg naar decentralisatie

In 1997 vond een eerste ronde van decentralisatie plaats. Hierbij werd het neerzetten van de begrenzing van de EHS en het opstellen van doelen met betrekking tot het soortenbeleid verantwoordelijkheid van de provincie (Wiel Poelmans, persoonlijke communicatie, 21-05-2013). In 2002 werd de Flora- en Faunawet geïntroduceerd. Deze wet bundelde de tot dan toe gehanteerde losse natuurwetgeving. Ook de Europese Vogelrichtlijn en Habitatrichtlijn werden hier in opgenomen (Wet Natuur, 2011).

Vanaf die tijd trad een zichtbare afname van de binding van burgers met de natuur op. Als reactie hierop werd het natuurbeleid meer regionaal vormgegeven en meer gericht op het samengaan van het landelijk gebied en natuurbeleving. Met de instelling van het 'Programma Beheer' werd gepoogd particulier en agrarisch natuurbeheer aantrekkelijker te maken. In 2007 werd ook de verantwoordelijkheid voor de subsidieverlening hiervoor naar de provincies gedecentraliseerd. Tevens werd in dat jaar het ILG (Investeringsbudget Landelijk Gebied) geïntroduceerd. Verschillende geldstromen uit verschillende ministeries werden gebundeld. Daarbij werd het natuurbeleid deels van het Rijk naar de provincies gedelegeerd. De invoering van de ILG kenmerkt de verdere integratie van het natuurbeleid met andere sectoren en laat een beginnende decentralisatie van het natuurbeleid zien. Ondanks deze delegatie bleef het Rijk de sturende actor. Hierdoor werd de vrijheid van provincies in de uitvoering van het natuurbeleid beperkt.

4.2 De omwenteling

In 2010 kwam de VVD als grootste partij uit de bus bij de verkiezingen. Kabinet Rutte I was een feit. Ten tijde van een heersende economische crisis stond dit kabinet voor de taak om forse bezuinigingen door te voeren. Ook op het natuurbeleid werd sterk bezuinigd. Het rijksbudget voor natuurbeleid is hiermee geslonken met 70%. Daarnaast werd in het regeerakkoord aangegeven dat de verantwoordelijkheid voor het natuurbeleid bij de basis moest liggen; op provinciaal niveau. Daarmee werd het natuurbeleid geheel gedecentraliseerd van het Rijk naar de provincies.

In 2011 tekenden de provincies het 'Natuurakkoord'. Hiermee stemden zij in met de decentralisatie. Zoals eerder aangegeven was de EHS het resultaat van de integratie van internationale en nationale

doelstellingen. De kern van dit akkoord is dat alleen de Vogel- en Habitatrichtlijn van kracht blijven; de internationale verplichtingen. De nationale doelstellingen, en daarmee de provinciale EHS, komen te vervallen. Daarnaast is de uitvoeringstermijn verlengd van 2018 tot 2021. Deze aangepaste uitvoering van de EHS wordt de herijkte EHS genoemd. De verantwoordelijkheid voor de realisatie van deze herijkte EHS wordt vanaf 2014 geheel bij de provincies neergelegd. Het Rijk zal toezicht blijven houden op de uitvoering, maar er zijn geen aparte verticale toezichtrelaties ingesteld (Van Arkel, 2010; Inter Provinciaal Overleg, 2012).

4.3 Vooruitzichten voor het nieuwe natuurbeleid

Kort gezegd krijgen de provincies dus meer verantwoordelijkheid, meer vrijheid, maar minder financiële middelen om het natuurbeleid uit te voeren. Tevens liggen er plannen om de Flora- en Faunawet, de Natuurbeschermingswet 1998 en de Boswet integreren in één wet: de Wet Natuur. Hierdoor zal het vergemakkelijkt worden om internationale afspraken en richtlijnen te integreren in de bestaande wetgeving. Hier is echter veel kritiek op: de wet zou niet volledig voldoen aan de internationale afspraak om de achteruitgang van de biodiversiteit te stoppen.

5 De netwerken in Noord-Brabant

In het vorige hoofdstuk is een beeld geschetst van de veranderingen in het Nederlandse natuurbeleid. Hier kwam naar voren dat de omwenteling grote gevolgen heeft voor het natuurbeleid en de rol van de provincie. In dit hoofdstuk zal de netwerkvorming voor en na de omwenteling worden geanalyseerd. Aan de hand van deze informatie zal vervolgens in hoofdstuk 6 de hoofdvraag worden beantwoord; hier zal bepaald worden hoe en in hoeverre netwerkvorming een bijdrage kan leveren aan nieuw natuurbeleid.

Bij de analyse zal een aantal keer naar het akkoord van Cork worden gerefereerd. Hier zal kort worden toegelicht wat dit akkoord inhoudt. Eind jaren '90, naar aanleiding van de varkenspest, is de Reconstructie van het landelijk gebied gestart. Door de zonering van bepaalde activiteiten moesten de ontwikkelingen in gebieden met intensieve veehouderij in goede banen worden geleid. Voornamelijk het inpassen van het waterbeleid in het natuurlijk en ruimtelijk beleid stond hierbij centraal. Door tegenstellingen tussen de ZLTO en de BMF liep het overleg in Noord-Brabant in 2003 vast. Daarop is de provincie met de ZLTO, de BMF, de terreinbeheerders en de waterschappen om tafel gaan zitten. Hier is uiteindelijk overeenstemming bereikt over de maatregelen. Het kwam er op neer dat het buitengebied opgedeeld werd tussen Natuurmonumenten, Brabants Landschap, Staatsbosbeheer en de ZLTO. Deze afspraken zijn vastgelegd in het akkoord van Cork (Jan Hak in Prins, 2013b).

In paragraaf 5.1 zal worden teruggekeken op het verloop van de dataverzameling. In paragraaf 3.5 en 3.6 is reeds ingegaan op de methode van dataverwerking en data-analyse. Gezien het feit dat er wordt afgeweken van de gangbare werkwijze, zal hier nogmaals een korte uitleg volgen. Daarmee wordt tevens de opzet van de rest van dit hoofdstuk toegelicht.

5.1 Dataverzameling, data-analyse en de opzet van dit hoofdstuk

Uiteindelijk is gebruik gemaakt van zowel primaire als secundaire data. Een vergelijkbaar onderzoek, recentelijk uitgevoerd door Peter Prins (2013) bevatte een grote hoeveelheid bruikbare data. Er is gebruik gemaakt van de informatie uit acht interviews uit het betreffende onderzoek. Deze zijn gehouden met respondenten die allen namens een van de Manifestpartners betrokken zijn bij het Brabantse natuurbeleid (zie bijlage 5 voor de lijst van deze respondenten). De primaire data is verzameld door middel van vijf interviews, afgenomen met respondenten die namens de Manifestpartners betrokken zijn bij het Brabantse natuurbeleid. In bijlage 1 staat een overzicht met de gegevens van deze respondenten.

Zoals reeds aangegeven, is er een zeer uitgebreide uitwerking van de verzamelde data ontstaan. Deze data vormt de basis voor dit hoofdstuk. Hier zal deze informatie beknopt besproken worden. Voor de complete dataverzameling wijs ik op de bijlage (bijlage 3 voor het oude netwerk, bijlage 4 voor het nieuwe netwerk). Gebaseerd op de analyse van deze data zal in dit hoofdstuk de visuele weergave van de netwerken worden geconstrueerd. Dit zal gebeuren aan de hand van de stappen zoals beschreven in paragraaf 3.6.

Dit hoofdstuk zal de volgende opzet hebben: Beide netwerken zullen in drie stappen worden geconstrueerd. Elk van de drie dimensies zal eerst worden ingetekend. Aan de hand van deze weergave zullen de keuzes voor de verhoudingen tussen de actoren worden beargumenteerd. Uiteindelijk zal dit resulteren in een visuele weergave van alle drie de dimensies en dus het gehele netwerk. Door telkens eerst de visuele weergave te

plaatsen kan de lezer - met het netwerk letterlijk voor ogen- de beredenering voor de structuur van het netwerk duidelijk volgen. Tot slot zullen beide netwerken worden vergeleken in paragraaf 5.4.

5.2 Het oude netwerk, voor de omwenteling

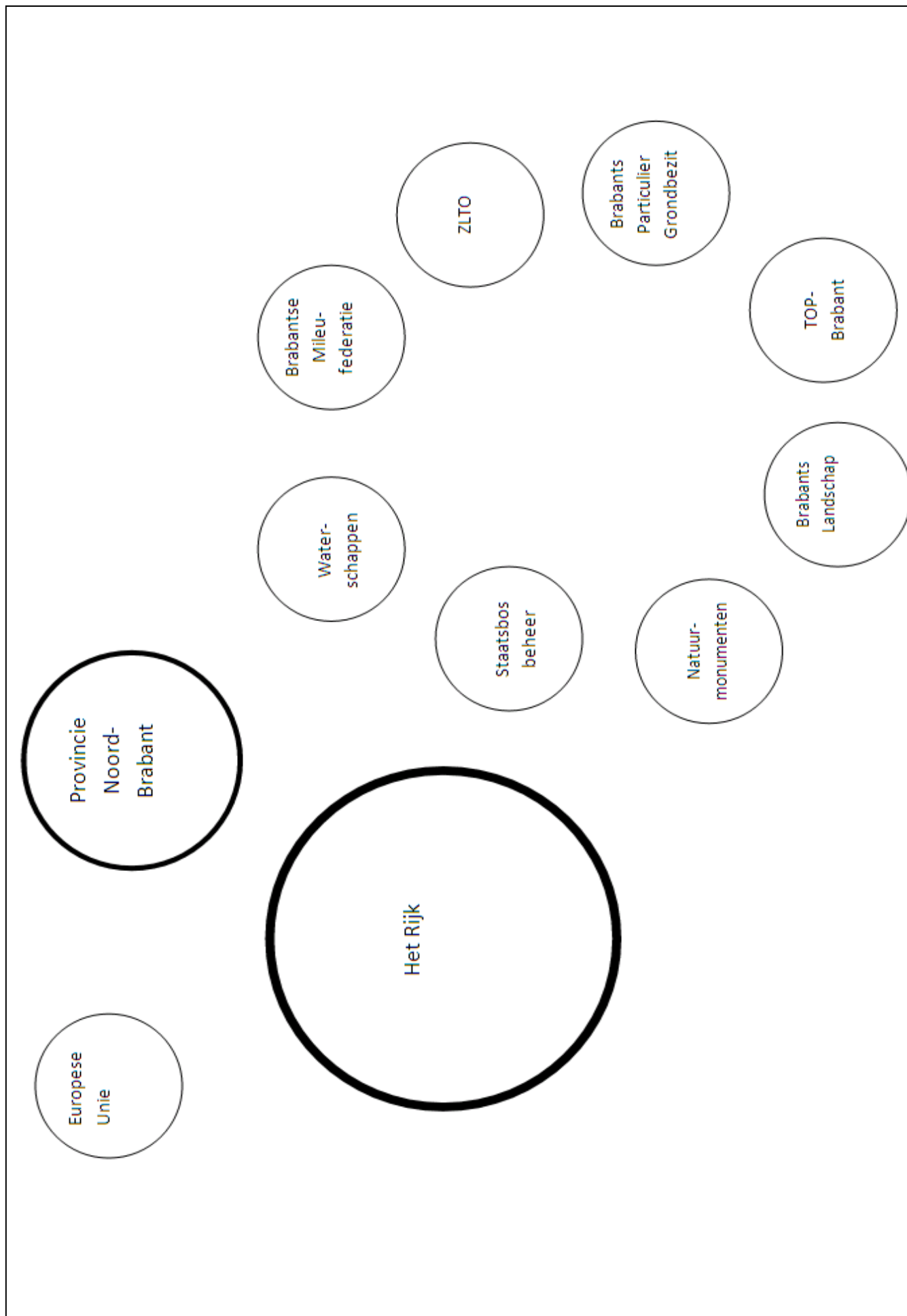
In deze paragraaf zal het oude netwerk worden geanalyseerd. Zoals genoemd zal in drie stappen worden toegewerkt naar de visuele weergave van het netwerk. Eerst zal de macht worden ingetekend (§5.2.1). Aan de hand hiervan zal de keuze voor de machtsverhoudingen worden beargumenteerd. Vervolgens zullen ook de afhankelijkheidsrelaties worden ingetekend en beargumenteerd (§5.2.2). Tot slot zal dit worden gedaan voor de verbondenheid (§5.2.3).

5.2.1 De machtsverdeling in oude het netwerk

In figuur 5.1 is de machtsverdeling in het oude netwerk weergegeven. Vanuit de provincie werd ten tijde van het oude netwerk regelmatig aanspraak op subsidies vanuit de EU gemaakt. Het systeem van cofinanciering vormde hierbij geen belemmering “Dat was vroeger geen probleem, de provincie kon elke subsidie zo verdubbelen” (gedeputeerde Johan van den Hout, persoonlijke communicatie, 6-6-2013). Echter is wel te zien dat de Europese Unie in de in de laagste categorie wat betreft macht valt. De Europese Unie investeert namelijk niet standaard in het Noord-Brabantse natuurbeleid; er dient een handeling van een andere partij aan de financiële bijdrage vooraf te gaan. Daarnaast kan gesteld worden dat de Europese Unie in vergelijking met regionale actoren over weinig tot geen kennis wat betreft het provinciale natuurbeleid beschikt. Tezamen bepalen de beperkte financiële inbreng en beperkte inbreng van kennis dat de Europese Unie een geringe rol in het netwerk speelt.

Het Rijk is in dit oude netwerk de verantwoordelijke voor het natuurbeleid. Daardoor beschikt zij over de meeste kennis om dit beleid uit te voeren. Daarnaast brengt zij verruit de meeste financiële middelen in. Deze twee elementen maken het Rijk de meest machtige actor in het oude netwerk. Tot 2007 stelde het Rijk gelden beschikbaar voor natuurbeheer via het Programma Beheer en Subsidieregeling Natuurbeheer en de Subsidieregeling Agrarisch Natuurbeheer. Echter werden deze regelingen in 2007 gedecentraliseerd naar de provincie. Hierdoor was de provincie aan in de eindperiode van dit oude netwerk reeds iets machtiger.

De provincie Noord-Brabant bevindt zich wat betreft macht tussen het Rijk en de Europese unie in. In de oude situatie kon de provincie veel geld besteden aan het natuurbeleid. Hierdoor kon de zij vrijwel alle natuurgronden aankopen en tevens (andere partijen) betalen voor de inrichting en het beheer. Gedeputeerde Johan van den Hout (persoonlijke communicatie, 6-6-2013) geeft aan dat de provincie destijds dusdanig veel geld had, dat zij alle vrijkomende natuurgebieden aankocht. Wat betreft de kennis over het provinciale natuurbeleid staat de provincie net onder het Rijk. Zij heeft door de beginnende decentralisatie reeds iets meer verantwoordelijkheid gekregen, deze ervaring met het uitvoeren van het natuurbeleid bevindt zich echter nog in een beginstadium. Echter geeft het feit dat zij open staat voor samenwerking – met partijen die haar kennis bieden- haar een redelijk goede kennispositie. Verschillende andere partijen geven aan dat de provincie altijd zeer welwillend tegenover de natuur heeft gestaan. Bij de verkoop van Essent in 2009, stelde de provincie een derde van de vrijgekomen geleden beschikbaar voor het natuurbeleid.

Figuur 5.1 De machtsverdeling in het oude netwerk

Rechts van deze drie overheidsactoren zijn de overige actoren afgebeeld. Het zal opvallen dat al deze actoren in de laagste categorie vallen wat betreft macht. Er bestaan wel onderlinge verschillen tussen deze actoren, echter zijn deze verschillen dusdanig klein dat zij allen in dezelfde categorie vallen. Een gemeenschappelijk kenmerk van al deze actoren is dat zij over kennis op provinciaal niveau beschikken.

Zo zijn de waterschappen expert op het gebied van de verdrogingbestrijding en inrichting van natte natuurgebieden. Wat kennis betreft beschikken zij dus over veel macht in het netwerk. De financiële middelen die zij inbrengen in het natuurbeleid, zijn grotendeels Rijksgelden. De waterschappen beschikken echter over de kennis om deze middelen te besteden. De besteding van deze uitgaven wordt grotendeels vastgelegd in bestuurakkoorden met de provincie. Dit benadrukt nogmaals de expertise van de waterschappen. De financiële macht van de waterschappen is hierdoor echter wel vrij gering. Hetzelfde geldt voor Staatsbosbeheer. Zij is in het oude netwerk afhankelijk van het geld van het Rijk. Door de expertise die Staatsbosbeheer over de inrichting en het beheer van gebieden heeft, kan zij deze gelden effectief besteden. Deze partij beschikt daarmee over veel kennis op provinciaal niveau, maar is financieel gezien niet erg machtig.

Natuurmonumenten, Brabants Landschap en de Brabantse Milieufederatie zijn grotendeels afhankelijk van subsidies en bijdragen van leden. Natuurmonumenten geeft aan de afgelopen jaren wel een reserve op te hebben gebouwd: “wij zijn van mening, dat als morgen de overheid de stekker eruit trekt [...] we verplicht zijn om dan nog minstens een jaar of tien door te gaan met beheren. We hebben dat eigen vermogen heel langdurig opgebouwd, dat is zeg maar een reserve voor barre tijden” (Kees Laarhoven, persoonlijke communicatie, 6-6-2013). Natuurmonumenten en Brabants Landschap leveren financieel gezien een bijdrage door het beheer van Noord-Brabantse natuurgebieden te bekostigen. Wat betreft kennisinbreng, zijn deze partijen net als Staatsbosbeheer expert wat betreft de inrichting en het beheer van natuurgebieden.

De Brabantse Milieufederatie brengt geen financiële middelen in: kennisoverdracht is hoofdzaak. Voor deze kennis schakelt zij indien nodig tevens externe partijen in. De Brabantse Milieufederatie bezit over relatief veel formatieplaatsen (in tegenstelling tot veel andere federaties en natuurorganisaties). Hierdoor kan zij zich intensief met andere partijen bezig houden en invulling geven aan gezamenlijke plannen.

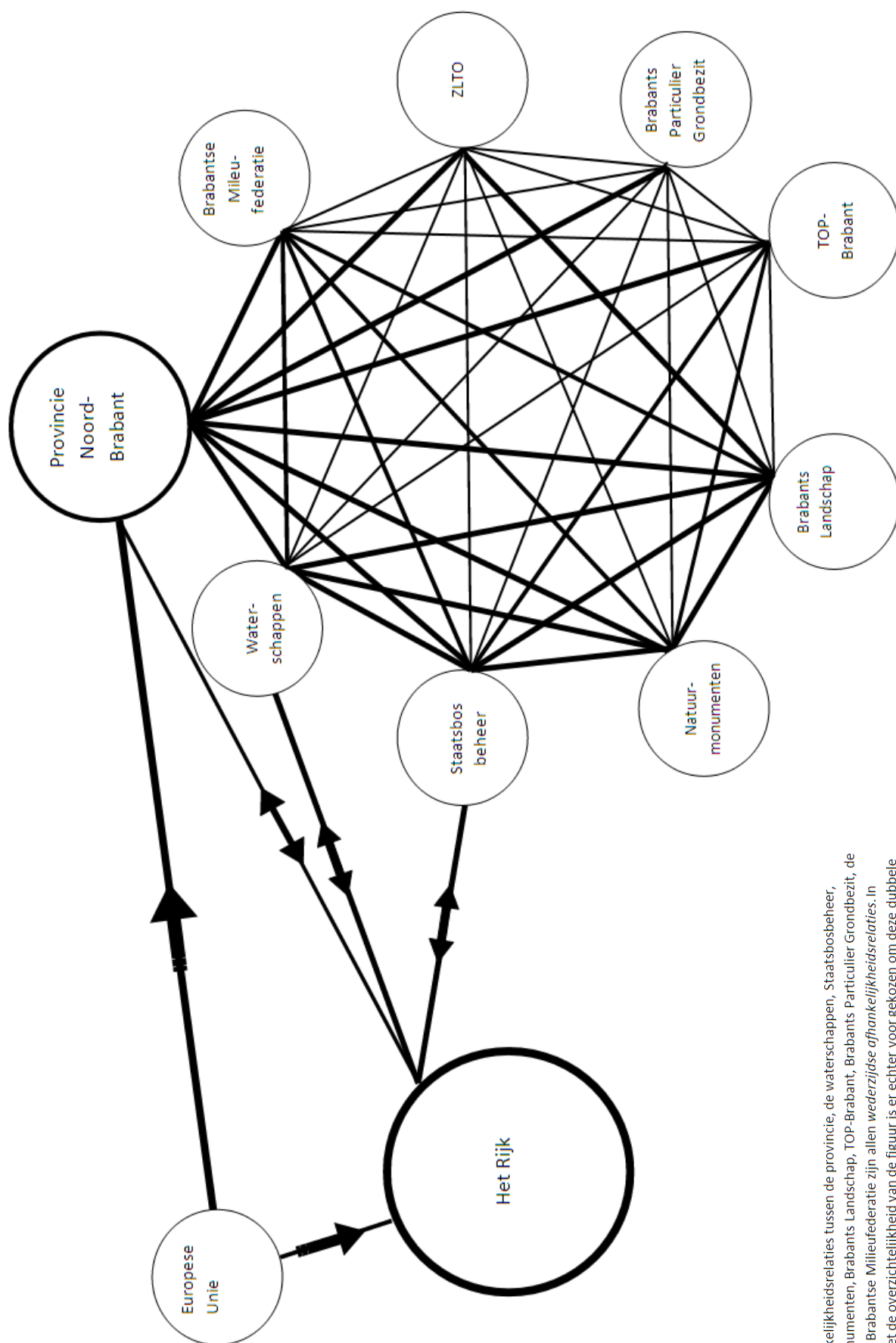
Tot slot zijn er nog de ZLTO en TOP-Brabant. Zij zijn belangenbehartigers. Uit de analyse komt naar voren dat deze partijen financieel gezien weinig tot niets in hebben gebracht. Wel is de ZLTO een belangrijke speler wat betreft kennisoverdracht geweest. Met name toen de plannen ontstonden om een deel van de EHS te realiseren door middel van agrarisch natuurbeheer. De ZLTO was hierbij de schakel tussen de provincie en de agrariërs.

TOP-Brabant heeft in het oude netwerk haar hun rol als belangenbehartiger vervuld. Zij zorgde voor kennisoverdracht tussen de andere partijen uit het netwerk en de eigen achterban. Financieel gezien bracht TOP-Brabant geen middelen in. De organisatie geeft aan dat zij een beperkte rol speelde in het Noord-Brabantse natuurbeleid vanwege een beperkte menskracht.

5.2.2 De afhankelijkheid in het oude netwerk

Inmiddels is een netwerk van actoren ontstaan waarin de machtsverhoudingen zijn weergegeven. Nu is het de vraag welke onderlinge relaties er tussen deze actoren bestaan. In deze paragraaf zal dit worden besproken. In figuur 5.2 zijn nu ook de afhankelijkheidsrelaties tussen de actoren ingetekend.

Ten eerste is te zien hoe de Europese Unie twee afhankelijkheidsrelaties kent: zij is de biedende actor naar zowel het Rijk als de provincie. Dit betekent dat deze twee actoren afhankelijk zijn van de Europese Unie, maar er geen wederzijdse afhankelijkheid bestaat. Dit betreft met name de kennis en financiële middelen van de

* De afhankelijkheidsrelaties tussen de provincie, de waterschappen, Staatsbosbeheer, Natuurmonumenten, Brabants Landschap, TOP-Brabant, Brabants Particulier Grondbezit, de ZLTO en de Brabantse Milieufederatie zijn allen *wederzijdse afhankelijkheidsrelaties*. In verband met de overzichtelijkheid van de figuur is er echter voor gekozen om deze dubbele pijlen niet in te tekenen.

Figuur 5.2 De afhankelijkheid in het oude netwerk

Europese unie waar het Rijk en de provincie aanspraak op maken. Zij hebben beiden de behoefte aan meer financiële middelen, als het ware de noodzaak om de Europese Unie om hulp te vragen. De mogelijkheid hiervoor bestaat in vorm van subsidieverlening door de Europese Unie.

Vervolgens zijn er drie wederzijdse afhankelijkheden waar te nemen met het Rijk als een van de betrokkenen. Met de provincie, de waterschappen en met Staatsbosbeheer.

Ten eerste bestaat er tussen het Rijk en de provincie een wederzijdse afhankelijkheid. Voor het Rijk bestaat er een noodzaak tot samenwerking met de provincie. Wanneer het Rijk bepaalde wetgeving of maatregelen door wilde voeren was zij afhankelijk van de kennis van de provincie op het gebied van het provinciale natuurbeleid. De provincie is grotendeels afhankelijk van het Rijk voor haar financiële middelen.

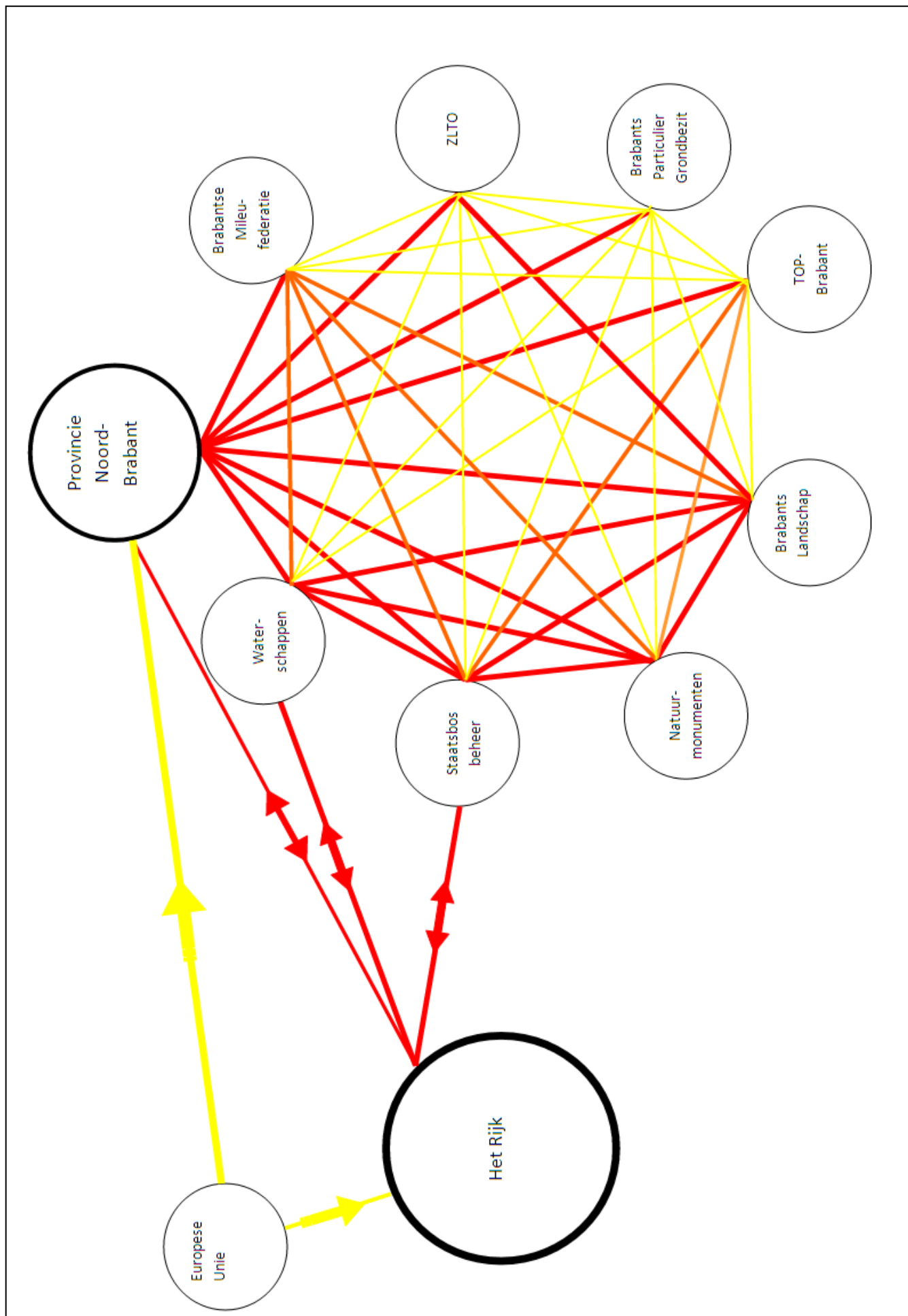
Ook tussen de waterschappen en het Rijk bestaat een wederzijdse afhankelijkheid. De waterschappen zijn afhankelijk van het Rijk voor de toekenning van financiële middelen. Echter is het Rijk op haar beurt afhankelijk van de kennis van de waterschappen met betrekking tot de waterhuishouding. Hierdoor zijn beide partijen genooddaakt tot samenwerking.

Tot slot is er een wederzijdse afhankelijkheid waar te nemen tussen Staatsbosbeheer en het Rijk. Ook hier is het Rijk afhankelijk van de expertise. Staatsbosbeheer is op haar beurt afhankelijk van het Rijk voor haar financiële middelen. Dit gebeurt met name door de toekenning van subsidies.

Wat opvalt in de figuur is dat alle niet-overheidsactoren een wederzijdse afhankelijkheid kennen met de provincie. Door de partijen wordt aangegeven dat de provincie altijd al een open houding met betrekking tot samenwerking heeft gehad. "Zij komt met een idee en gooit dit vervolgens open voor invulling van andere partijen in het natuurbeleid. Daarnaast zorgt de provincie ervoor dat verschillende partijen bij elkaar komen om gezamenlijk tot oplossingen te komen, dan wel tot samenwerking over te gaan" (Jac Hendriks, persoonlijke communicatie, 17-0-2013). De provincie geeft aan dat zij voornamelijk voor haar kennis afhankelijk is van deze partijen. De provincie begon de noodzaak voor samenwerking in te zien bij de Reconstructie van de zandgronden eind jaren '90. De partijen waren bereid om in overleg te gaan met de provincie. In dit overleg is een aantal maatregelen afgesproken. Het feit dat al deze partijen het opgestelde akkoord van Cork ondertekend hebben, is een bevestiging dat zij de noodzaak van samenwerking inzagen.

Ook is te zien dat er tussen alle niet-overheidsactoren onderling wederzijdse afhankelijkheden bestaan. Dit is met name het gevolg van de kennisoverdracht tussen deze partijen. Zo geven de terreinbeheerders allen aan afhankelijk te zijn van de kennis van de waterschappen wat betreft de inrichting van natte natuurgebieden. Daarnaast zitten de meeste partijen (Natuurmonumenten, Staatsbosbeheer, Brabants Landschap, de Waterschappen, BPG en de BMF) in het Natuuroverleg. Hier wisselen zij kennis uit over het provinciale natuurbeleid.

De twee actoren die niet genoemd zijn, TOP-Brabant en de ZLTO zijn beide belangenbehartigers van ondernemers. TOP-Brabant vormt hiermee de schakel tussen partijen met kennis over het natuurbeleid en ondernemers die willen ondernemen in het buitengebied. De ZLTO is met name de communicatielijn naar de agrariërs. Daardoor kennen ook deze twee partijen een wederzijdse afhankelijkheid met de andere partijen binnen het netwerk.

Figuur 5.3 De verbondenheid in het oude netwerk

5.2.3 De verbondenheid in het oude netwerk

Inmiddels is een weergave van het netwerk van actoren ontstaan met de onderlinge machtsverhoudingen en afhankelijkheidsrelaties. Nu is het de vraag welke mate van verbondenheid deze relaties kennen. Nu ook de mate van verbondenheid is ingetekend (figuur 5.3) is een weergave van het gehele oude netwerk ontstaan.

Zoals eerder naar voren is gekomen, heeft de Europese Unie niet veel bemoeienis met het provinciale natuurbeleid. De Europese Unie hoeft haar doelen niet af te stemmen op de doelen van het Rijk of de provincie. Wel is het van belang dat het Rijk en de provincie de Europese richtlijnen verwerken in hun beleid. Echter zijn dit niet richtlijnen specifiek voor het provinciale natuurbeleid. De verbondenheid met de Europese Unie is voor beide partijen dan ook zwak van aard.

Vervolgens is tussen het Rijk en Staatsbosbeheer, het Rijk en de waterschappen en het Rijk en de provincie een driemaal een sterke mate van verbondenheid waar te nemen. Dit is ook niet verwonderlijk. In de vorige paragraaf (§5.2.2) kwam reeds naar voren dat hier sprake is van wederzijdse afhankelijkheden. Vanwege de wederzijdse afhankelijkheden bestaat er een intensieve samenwerkingsrelatie tussen deze partijen. Daarop hebben de partijen gezamenlijke doelen opgesteld, of stemmen zij hun doeleinden op elkaar af.

Ten eerste de relatie tussen de provincie en Rijk. Vanuit het Rijk is ten tijde van het oude netwerk een overgang van top-down beleid naar een meer interactieve beleidsontwikkeling te zien. Hierbij staat zij meer open voor participatie van andere actoren. Dit is tevens terug te zien in de relatie tussen de provincie en het Rijk. Het top-down model wordt verruild voor meer overleg en samenwerking met de provincie. Daarnaast is te zien dat er – in stappen- steeds meer wordt gedecentraliseerd naar de provincie. In het eerste Natuurbeleidsplan van de provincie Noord-Brabant in 1993 lag de focus op het stopzetten van de ecologische achteruitgang en het ontwikkelen en herstellen van de natuur. Ten tijde van dit oude netwerk was er tevens meer geld vanuit het Rijk beschikbaar voor het provinciale natuurbeleid. Hierdoor werden er vrij veel financiële middelen beschikbaar gesteld om de doelen te bereiken. Dat is ook terug te zien in de houding van de provincie. Er wordt aangegeven dat “de provincie zich kon veroorloven om hoge ambities te hebben” (gedeputeerde Johan van den Hout, persoonlijke communicatie, 6-6-2013). Het beleid van de provincie was destijds om alle natuurgebieden die vrij kwamen aan te kopen. Daarna werd pas nagedacht over de inrichting en het beheer.

Daarnaast was Staatsbosbeheer in het oude netwerk de bos- en natuurbeheerder dan de Nederlandse staat. Hierdoor was zij financieel gezien afhankelijk van het Rijk. Als vanzelfsprekend stemden de doelen van het Rijk en Staatsbosbeheer hierdoor in grote mate overeen en kenden zij een sterke verbondenheid. Ditzelfde geldt voor de waterschappen. In dit oude netwerk vielen deze grotendeels onder de verantwoordelijkheid van het Rijk waardoor de doelen van deze twee partijen grotendeels op elkaar af werden gestemd.

Vervolgens is vanuit de provincie met elk van de niet-overheids partijen een sterke verbondenheid waar te nemen. Dit kan verklaard worden door het feit dat de provincie samenwerking met andere partijen in het natuurbeleid standaard in haar doelstellingen verwerkt. Door bij het opstellen van beleid overleg te plegen met de andere partijen zullen de wensen en belangen van de partijen zoveel mogelijk worden meegenomen in het beleid. Hierdoor stemden de doelen en belangen van de partijen in grote mate overeen met die van de provincie.

Opvallend is vervolgens de verbondenheid tussen de waterschappen, Staatsbosbeheer, Natuurmonumenten en Brabants Landschap. Links in het netwerk van niet-overheidspartijen is hierdoor een groep van sterk

verbonden actoren waar te nemen. Dat is ook niet verwonderlijk: het eerdergenoemde natuuroverleg vond plaats tussen deze partijen. Daardoor pleegden deze partijen in een vroeg stadium overleg en waren de doelstellingen vaak overeenstemmend. Daarnaast zochten deze partijen elkaar sneller op voor de uitwisseling van kennis.

Vanuit Brabants Landschap wordt aangegeven dat de doelstellingen niet altijd stroken met de doelstellingen van de andere betrokken partijen. Maar volgens hem is de grote gemeenschappelijke deler het behoud en de ontwikkeling van het Brabants Buitengebied.

De Brabantse milieufederatie kent een middelmatige verbondenheid met al deze partijen. Zij is wel degelijk aanwezig bij het natuuroverleg, maar kent een minder intensieve samenwerking met alle partijen. Zij geeft aan dat zij de afgelopen jaren van een reactieve, naar een proactieve houding is gegaan. Hierdoor is de verbondenheid van de Brabantse Milieufederatie met deze partijen uit het natuuroverleg sterker naar mate het netwerk langer bestaat.

Tussen Staatsbosbeheer en TOP-Brabant is een opvallende relatie waar te nemen. Waar TOP-Brabant een beetje buiten het netwerk valt, kent deze partijen een middelmatige verbondenheid met Staatsbosbeheer. Dit komt doordat Staatsbosbeheer en TOP-Brabant aangeven in het oude netwerk steeds meer samen te zijn gaan werken om hun doelen te realiseren. Waar Staatsbosbeheer de gebieden inrichtte en beheerde, konden ondernemers van TOP-Brabant deze gebieden op een recreatieve wijze gebruiken voor economisch gewin.

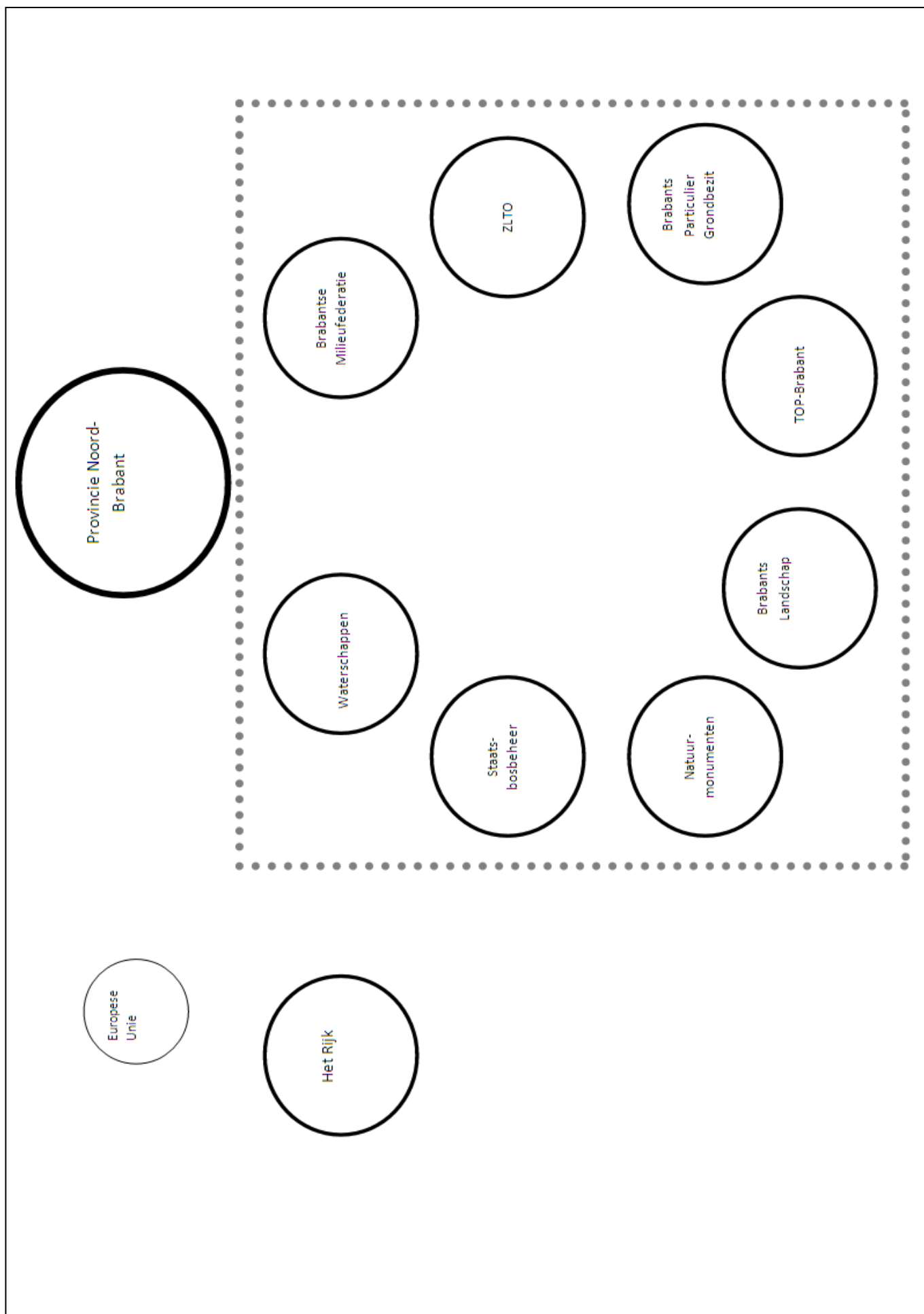
Ook Brabants Particulier grondbezit is niet sterk verbonden met de rest van het netwerk. Als reden hiervoor wordt het 'dichtgetimmerde' akkoord van Cork aangedragen (Jan Hak in Prins, 2013b). Hierin was vastgelegd welke partijen verantwoordelijk waren voor het natuurbeleid. Hierdoor geeft Brabants Particulier Grondbezit aan moeite gehad te hebben om een volwaardige plaats aan tafel te verkrijgen. Pas rond 2006 werd de rol van particuliere grondbezitters bij het natuurbeleid erkend en kreeg de BPG een volwaardige plaats aan tafel. Hierdoor geldt ook voor Brabants Particulier Grondbezit, dat haar positie wel versterkte naar mate het netwerk langer bestond.

Een laatste opvallende relatie is die tussen de ZLTO en Brabants Landschap. Waar de twaalf provinciale landschappen zich normaal met name bezig houden met terreinbeheer, houdt Brabants Landschap zich ook bezig met landschapsbeheer. Hierdoor werkt Brabants Landschap zeer intensief samen met agrariërs, en dus met de ZLTO. Hierdoor is er een sterke verbondenheid te zien in de relatie tussen de ZLTO en Brabants Landschap.

5.3 Het nieuwe netwerk, na de omwenteling

In deze paragraaf zal het nieuwe netwerk, na de omwenteling worden geanalyseerd. Ook hier zal in drie stappen naar de visuele weergave van het netwerk worden toegewerkt. De nadruk ligt op de veranderingen die zijn opgetreden ten opzichte van het oude netwerk. Indien de kenmerken van een actor ten opzichte van het oude netwerk niet zijn veranderd, zullen deze kenmerken niet nogmaals worden benoemd.

Eerst zal de macht worden ingetekend (§5.3.1). Aan de hand hiervan zal de keuze voor de machtsverhoudingen worden beargumenteerd. Vervolgens zullen ook de afhankelijkheidsrelaties worden ingetekend en beargumenteerd (§5.3.2). Tot slot zal dit worden gedaan voor de verbondenheid (§5.3.3).

Figuur 5.4 De machtsverdeling in het nieuwe netwerk

5.3.1 De machtsverdeling in het nieuwe netwerk

De macht van de Europese Unie is gelijk gebleven met de omwenteling. Echter is de macht van het Rijk afgenomen en is de macht van de provincie toegenomen. Het natuurbeleid ligt niet langer bij het Rijk, het is nu de provincie die deze verantwoordelijkheid heeft. Ondanks de bezuinigingen is het de provincie die de meeste financiële middelen in het natuurbeleid steekt. Daarnaast heeft de provincie beschikking over kennis (al dan niet geleverd door samenwerkingspartners) over het provinciale natuurbeleid. Dit maakt de provincie de meest machtige actor in het netwerk.

Echter leek er wel een financiële blokkade voor de provincie te zijn ontstaan toen begin 2013 de wet HOF in werking trad. Volgens deze wet mag de provincie per jaar niet meer uitgeven dan dat er binnen komt. Daardoor leek de investering in het natuurbeleid van 240 miljoen, die bestaat uit de spaargelden van de verkoop van Essent, onmogelijk geworden. Als oplossing zet de provincie Noord-Brabant nu haar spaargelden in een BV. Op deze wijze kan zij deze geleden spenderen zonder dat dit wordt meegerekend bij de uitgaven van de provincie (gedeputeerde Johan van den Hout, persoonlijke communicatie, 6-06-2013).

Daarnaast is een verandering terug te zien bij de betrokken niet-overheidspartijen. Deze hebben zich verenigd als de Manifestpartners. Nog steeds hebben al deze actoren een gelijke mate van macht in het netwerk. Ze vallen nu echter niet langer in de laagste, maar in de middelste categorie. Waar in het oude netwerk de inbreng van kennis de gemeenschappelijke deler van deze actoren was, is dit nog steeds het geval. Er is echter een grote verandering opgetreden in de inbreng van financiële middelen. De Manifestpartners hebben de provincie een gezamenlijk bod van 160 miljoen gedaan. Bedoeld om een bijdrage te leveren aan de realisatie van de provinciale EHS. De partijen dragen elk een andere hoeveelheid middelen bij. Dit zal nader worden toegelicht per actor. Het feit dat de partijen zich hebben verenigd maakt dat deze partijen sterker staan. Doordat zij als één spreken naar vormen komen met hun doelen, wordt hun machtspositie binnen het netwerk versterkt.

Net als in het oude netwerk leggen de provincie en waterschappen gezamenlijk 90 miljoen in en stellen een bestuursakkoord op voor de verdeling van deze middelen. Echter komt naar voren dat nu een stuk voorzichtiger om wordt gesprongen met de uitgaven. Er wordt prioriteit gegeven aan bepaalde doelen. Dit zal nader worden toegelicht bij de verbondenheid. De waterschappen zijn expert op het gebied van waterhuishouding binnen de provincie. Verschillende partijen – waaronder de provincie- geven aan gebruik te maken van (afhankelijk te zijn) van deze kennis. Daardoor kennen de waterschappen nog steeds, ondanks de beperkte financiële macht, een redelijk sterke machtspositie binnen het netwerk.

Voor Staatsbosbeheer is de financiële situatie heel erg veranderd. Zij kreeg haar financiële middelen van het Rijk. Nu het natuurbeleid gedecentraliseerd is, valt Staatsbosbeheer onder de verantwoordelijkheid van de provincie. Met het oog op de bezuinigingen betekent dit ook minder financiële middelen voor Staatsbosbeheer. Daarnaast spelen er binnen de organisatie problemen waardoor zij zelf ook moet bezuinigen. Staatsbosbeheer is echter expert op het gebied van inrichting en beheer van natuurgebieden. De andere leden van het netwerk geven aan nog steeds gebruik te maken van van deze kennis van Staatsbosbeheer. Daardoor kent Staatsbosbeheer, ondanks haar beperkte financiële macht, een redelijk sterke machtspositie binnen het netwerk.

Natuurmonumenten, Brabants Landschap en Brabants Particulier Grondbezit hebben in het manifest aangegeven gezamenlijk 20 tot 30 miljoen bij te dragen. Voor hun financiële middelen zijn deze partijen ook in het nieuwe netwerk grotendeels afhankelijk van subsidies en bijdragen van leden. Natuurmonumenten en Brabants Landschap leveren financieel gezien een bijdrage door het beheer van Noord-Brabantse natuurgebieden te bekostigen. De Brabantse Milieufederatie geeft aan geen financiële bijdrage te leveren,

maar zich met name te focussen op kennisoverdracht.

De ZLTO geeft aan 40 tot 80 miljoen bij te kunnen dragen aan de realisatie van de EHS in Noord-Brabant. Dit voornamelijk door agrariërs te enthousiasmeren voor agrarisch natuurbeheer. De macht van de ZLTO neemt af doordat steeds meer kleinere partijen zich afscheiden en eigen verenigingen beginnen. Hierdoor daalt het ledenaantal van de ZLTO, en krijgt zij concurrentie van deze partijen. Echter wordt deze afname gecompenseerd in het nieuwe netwerk door het feit dat de provincie aangeeft dat de ZLTO de partij is waarmee de meeste van de gestelde doelen zullen worden gerealiseerd.

Zoals ook het geval was in het oude netwerk ligt er voor TOP-Brabant met name een kans door natuurgebieden economisch aantrekkelijker te maken. Op deze manier kunnen de kosten die moeten worden gemaakt voor het beheer gecompenseerd worden. De bijdrage die TOP-Brabant op deze wijze wil leveren is 4 miljoen.

Wel moet hier een opmerking geplaatst worden. De provincie heeft aangegeven dat het aanbod van de Manifestpartners (in totaal 160 miljoen) voornamelijk bestaat uit besparingen voor de provincie. Kosten die de provincie anders had moeten maken voor de aankoop en beheer van gebieden, nemen deze partijen nu op zich. Het is dus niet een directie inbreng van financiële middelen. Anderzijds benadrukt dit wel de sterkte mate van samenwerking waarbij alle partijen bijdragen aan de realisatie van een gezamenlijk doel.

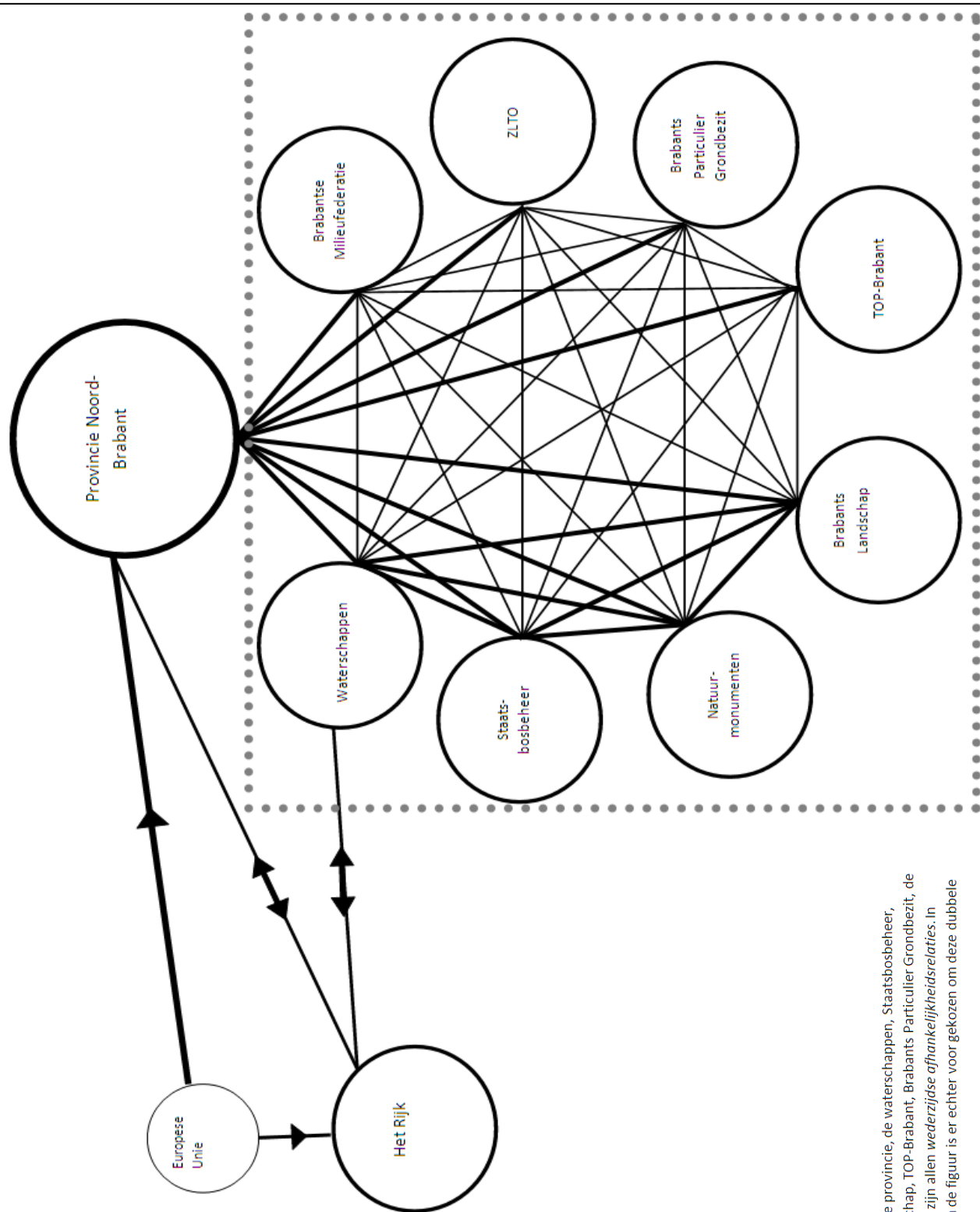
5.3.2 De afhankelijkheid in het nieuwe netwerk

Inmiddels is een netwerk van actoren ontstaan waarin de machtsverhoudingen zijn weergegeven. Nu is het de vraag welke onderlinge relaties er tussen deze actoren bestaan. In deze paragraaf zullen de afhankelijkheidsrelaties tussen de actoren worden besproken. In figuur 5.5 zijn deze relaties nu ook ingetekend.

Nog steeds kent de Europese Unie twee afhankelijkheidsrelaties. Hier zijn geen veranderingen in opgetreden met de omwenteling. Ook de afhankelijkheidsrelaties tussen het Rijk en de waterschappen en het Rijk provincie zijn niet veranderd. Nog steeds zijn deze partijen afhankelijk van elkaar.

Ondanks de veranderde machtsverhouding van zowel het Rijk als de provincie, bestaat er nog steeds een wederzijdse afhankelijkheid tussen deze twee actoren. Echter heeft de decentralisatie de wederzijdse afhankelijkheid tussen deze twee actoren wel evenwichtiger gemaakt. Wanneer het Rijk nieuwe wetgeving of maatregelen door wil voeren is zij – nog meer dan in het oude netwerk- afhankelijk van de kennis van de provincie op het gebied van het provinciale natuurbeleid. Vanuit de provincie bestaat er met name een afhankelijkheid omdat zij afhankelijk is van het Rijk voor haar financiële middelen.

Ook tussen de waterschappen en het Rijk bestaat nog steeds een wederzijdse afhankelijkheid. De waterschappen zijn nu financieel minder afhankelijk van het Rijk. Echter moet zij haar beleid wel opstellen in overleg met het Rijk. Er is dus een noodzaak tot samenwerking. Anderzijds blijft het Rijk op haar beurt afhankelijk van de kennis van de waterschappen met betrekking tot de waterhuishouding.

* De afhankelijkheidsrelaties tussen de provincie, de waterschappen, Staatsbosbeheer, Natuurmonumenten, Brabants Landschap, TOP-Brabant, Brabants Particulier Grondbezit, de ZLTO en de Brabantse Milieufederatie zijn allen *wedzijdse afhankelijkheidsrelaties*. In verband met de overzichtelijkheid van de figuur is er echter voor gekozen om deze dubbele pijlen niet in te tekenen.

Figuur 5.5 De afhankelijkheid in het nieuwe netwerk

Ook in het nieuwe netwerk kennen alle Manifestpartners een wederzijdse afhankelijkheidsrelatie met de provincie. Door de betrokken partijen wordt aangegeven dat de provincie altijd al een open houding met betrekking tot samenwerking heeft gehad. Met de decentralisatie van het natuurbeleid, en het vooruitzicht op forse bezuinigingen heeft de provincie deze koers doorgezet. Zij zag de noodzaak tot samenwerking met andere partijen in. Door zich open te stellen voor samenwerking met andere partijen creëert zij tevens de mogelijkheid om samen te werken met de Manifestpartners.

Ook de afhankelijkheden tussen de Manifestpartners onderling zijn allen wederzijds. Net als in het oude netwerk is dit met name gebaseerd op de kennisoverdracht. Doordat de partijen elkaar weten te vinden, zoeken zij elkaar op wanneer zij een noodzaak tot samenwerking zien. In de afhankelijkheidsrelaties tussen de Manifestpartners is verder niets veranderd met de omwenteling.

Bij de mogelijkheid tot samenwerking tussen de partijen in het natuurbeleid kwam echter een blokkade naar voren die meerdere actoren treft. Dit is het proces dat de Vereniging Gelijkberechtiging Grondbezitters heeft aangespannen. Gedeputeerde Johan van den Hout van de provincie Noord-Brabant geeft aan: “We hadden vroeger een systeem met 3 terreinbeheerders. Die kregen als het ware onze natuurgebieden aangeboden. Dat wordt gezien als concurrentievervalsing en er is een proces aangespannen. Dat heeft er toe geleid dat de provincie nu geen terreinen meer over mag dragen aan de terreinbeherende organisaties. Niet gratis. Ten eerste moeten ze de resterende waarde van de grond helemaal gaan betalen, en daarnaast moet het nu in een soort openbare aanbesteding waarin iedereen kan inschrijven, vooral particulieren is de bedoeling. Ik betwijfel volkomen of dat gaat gebeuren, we zien nog steeds geen enkel signaal dat particulieren graag grote stukken natuur opkopen en in beheer nemen. Maar het heeft wel de hele procedure op z’n kop gezet” (persoonlijke communicatie, 6-6-13). Verschillende partijen geven aan dat dit een nadelige blokkade vormt voor de samenwerking. Doordat de terreinbeheerder nu moeten betalen voor de gronden, zullen zij minder gronden aankopen. De uitspraak van de rechtszaak is nog niet bekend, toch geeft de provincie aan terughoudend te zijn met het ‘verdelen’ van de gronden.

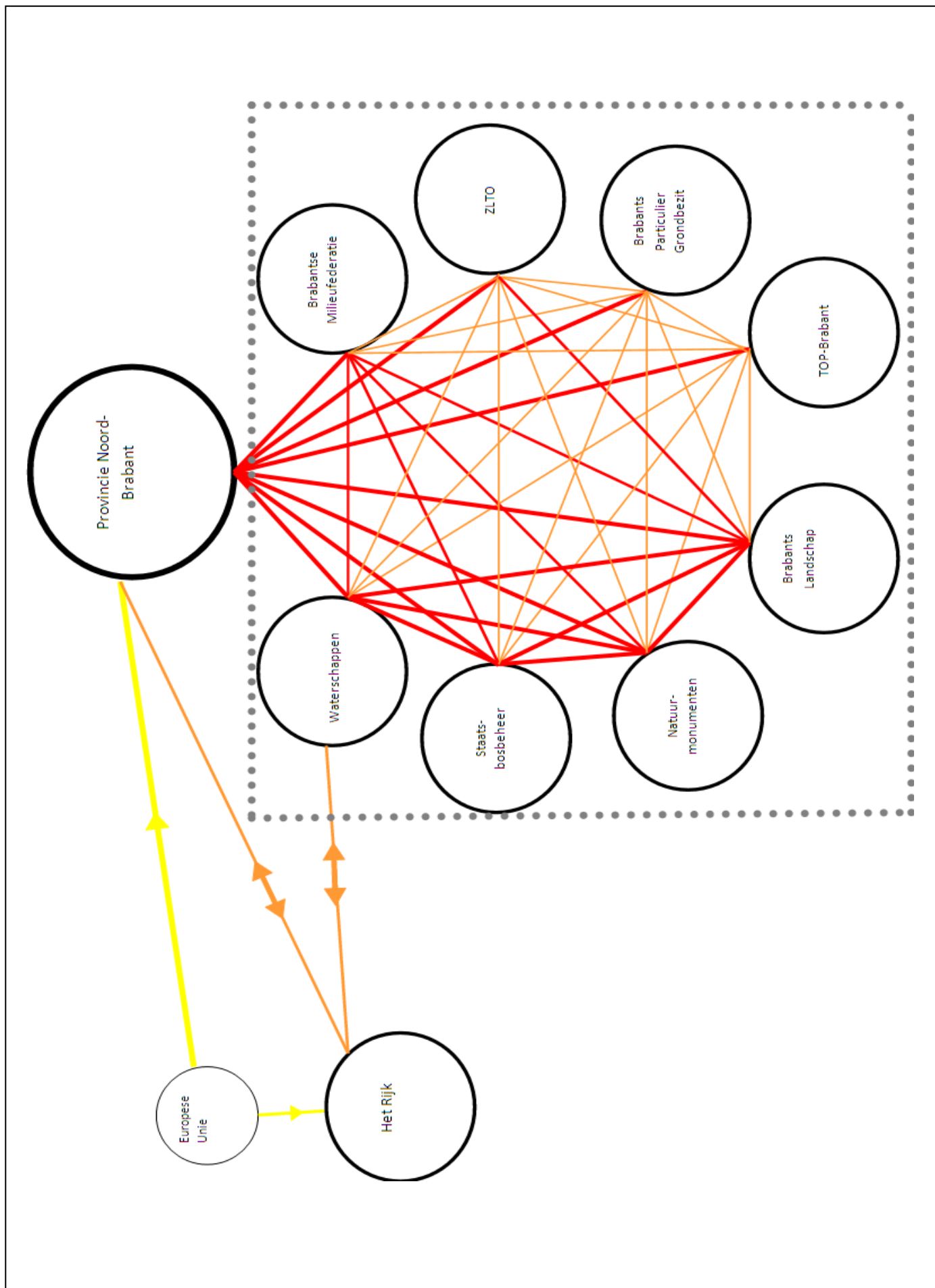
5.3.3 De verbondenheid in het nieuwe netwerk

Inmiddels is een weergave van het netwerk van actoren ontstaan met de onderlinge machtsverhoudingen en afhankelijkheidsrelaties. Nu is het de vraag welke mate van verbondenheid deze relaties kennen. Nu ook de mate van verbondenheid is ingetekend (figuur 5.6) is een weergave van het gehele nieuwe netwerk ontstaan.

De relatie met de Europese Unie is voor zowel het Rijk als de provincie niet veranderd. Te zien is dat de relatie van het Rijk met de provincie is afgenomen in sterkte. Het Rijk stelt nog steeds richtlijnen en doelen voor het natuurbeleid op. Echter krijgt de provincie met de toenemende decentralisatie steeds meer verantwoordelijkheid voor het opstellen van de provinciale doelen.

Daarnaast was Staatsbosbeheer in het oude netwerk de bos- en natuurbeheerder dan de Nederlandse staat. Hierdoor was zij financieel gezien afhankelijk van het Rijk. Als vanzelfsprekend stemden de doelen van het Rijk en Staatsbosbeheer in grote mate overeen en kenden zij een sterke verbondenheid. Nu Staatsbosbeheer onder de verantwoordelijkheid van de provincie valt, is de mate van verbondenheid tussen het Rijk en Staatsbosbeheer sterk afgenomen.

Ditzelfde geldt voor de waterschappen. In het oude netwerk vielen deze grotendeels onder de verantwoordelijkheid van de Rijk waardoor de doelen van deze twee partijen sterk op elkaar af werden gestemd.

Figuur 5.6 De verbondenheid in het nieuwe netwerk

Deze verbondenheid is in het nieuwe netwerk echter sterk afgenomen. Nog steeds vindt er overleg plaats tussen het Rijk en de waterschappen, echter is de provincie nu de belangrijkste gesprekspartner voor de waterschappen geworden.

Vervolgens is te zien hoe alle Manifestpartners –net als in het oude netwerk- een sterke mate van verbondenheid met de provincie kennen. De provincie betreft deze partijen net zoveel als eerst bij het opstellen en uitvoeren van haar natuurbeleid. Echter ligt er nu wel meer nadruk op de uitvoering van doelen met betrekking tot de financiering van het natuurbeleid. Daarmee samenhangend komt naar voren dat de provincie steeds meer toenadering is gaan zoeken tot ondernemers. Door doelen van de provincie met doelen van deze ondernemers te combineren, kan zij een deel van haar natuurbeleid financieren. Doordat de belangenbehartigers van de ondernemers (ZLTO en TOP-Brabant) meer worden betrokken, kennen zij nu ook een sterkere mate van verbondenheid met de rest van het netwerk.

Daarnaast valt het natuurlijk op dat binnen het verbond van Manifestpartners de verbondenheid sterker is geworden. De actoren die in het Natuuroverleg zitten kenden onderling al een sterke mate van verbondenheid. De overige relaties kennen nu allemaal een middelmatige verbondenheid, in plaats van de zwakke verbondenheid uit het oude netwerk.

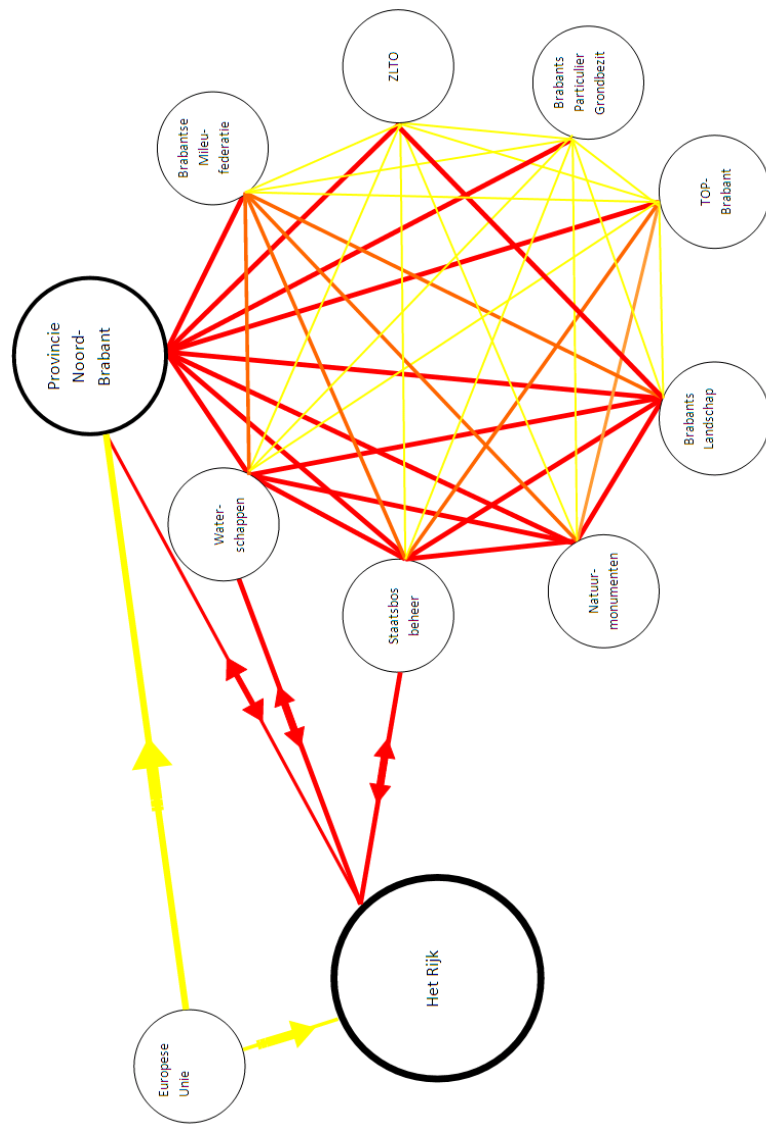
Het feit dat de Manifestpartners samen een plan op tafel hebben gelegd geeft eigenlijk de sterke onderlinge verbondenheid al weer.

5.4 Van het oude naar het nieuwe netwerk: op weg naar een beter natuurbeleid?

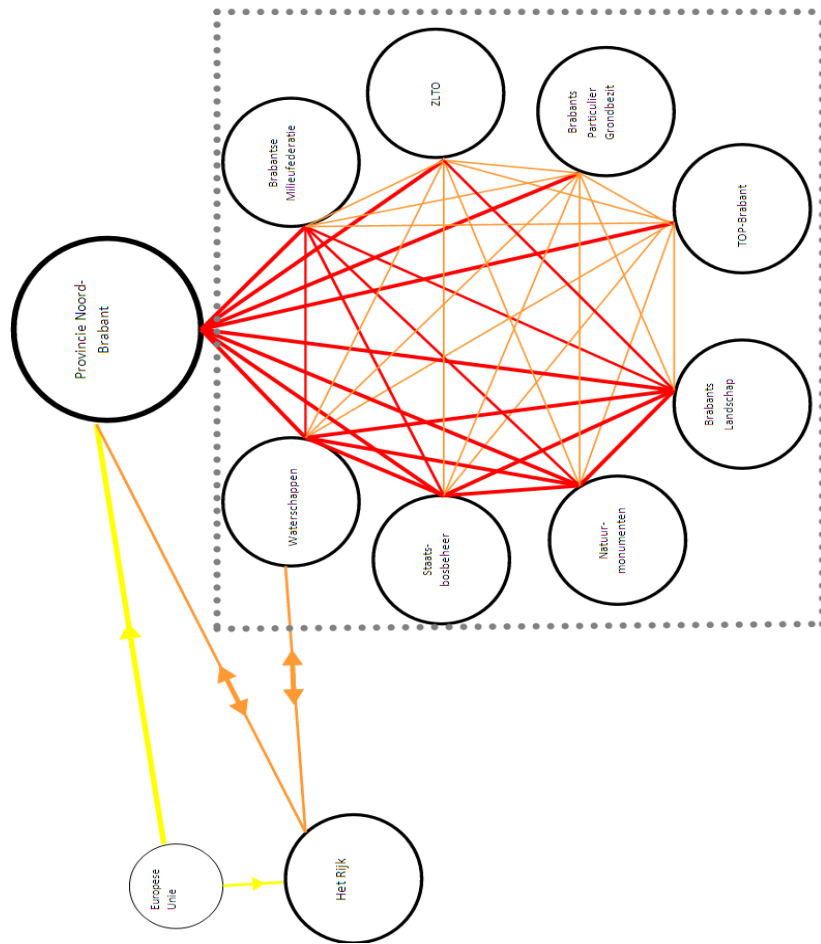
Nu beide netwerken geanalyseerd en gevisualiseerd zijn is er een beeld ontstaan van de structuur van deze netwerken. Om te bepalen welke bijdrage de netwerkvorming levert aan het Noord-Brabantse natuurbeleid, zullen hier beide netwerken worden vergeleken. Om de vergelijking te vergemakkelijken zijn beide netwerken nogmaals weergegeven in figuur 5.7.

Wanneer we kijken naar beide netwerken (figuur 5.7) is duidelijk te zien hoe de situatie is veranderd met de omwenteling. Ten eerste valt op dat er zich veranderingen in de machtsverhoudingen hebben voorgedaan. Het Rijk heeft minder macht in het netwerk, de provincie meer. Daarnaast zijn alle Manifestpartners machtiger geworden in het netwerk; zij brachten al veel kennis in. Echter is in het nieuwe netwerk tevens een financiële bijdrage vanuit de Manifestpartners tot stand gekomen wat de macht van deze partijen in het netwerk vergroot. Behalve het feit dat er geen relatie meer bestaat tussen Staatsbosbeheer en het Rijk zijn er geen veranderingen opgetreden in de afhankelijkheden tussen de partijen.

Wat betreft de verbondenheid hebben zich de grootste veranderingen voorgedaan ten opzichte van het oude netwerk. Uit de analyse van het oude netwerk is naar voren gekomen dat er in Noord-Brabant reeds sprake was van een intensieve samenwerking. Dit oude netwerk was voornamelijk gebaseerd op de uitwisseling van kennis. Dit is gekomen door de samenwerking van de provincie met andere partijen bij de Reconstructie eind jaren '90. De meeste partijen zijn intensief samen blijven werken. Een voorbeeld hiervan is het Natuuroverleg tussen de provincie, de waterschappen, Natuurmonumenten, Staatsbosbeheer en Brabants Landschap. Echter vielen de ZLTO, Brabants Particulier Grondbezit en TOP-Brabant er een beetje buiten in dit oude netwerk. Wanneer dit wordt vergeleken met de ontwikkelingen in het nieuwe netwerk kan men stellen dat er zich binnen het netwerk een sterkere mate van verbondenheid heeft ontwikkeld. Te zien is hier hoe de

Het oude netwerk, voor de omwenteling.
 Voor de uitvergroete weergave van dit netwerk, zie p.32.

Het nieuwe netwerk, na de omwenteling.
 Voor de uitvergroete weergave van dit netwerk, zie p.40.

Figuur 5.7 Het oude en het nieuwe netwerk

Manifestpartners zich hebben verenigd en hoe de verbondenheid sterker is geworden. Daarnaast hebben de twee belangenbehartigers van ondernemers (de ZLTO en TOP-Brabant) meer verbondenheid met de rest van het netwerk gekregen. Zij vallen niet langer buiten het netwerk.

Er bestond vanuit de provincie al een sterke relatie met de overige betrokken partijen. Toen de doelen van het Rijk veranderden door de omwenteling heeft de provincie hierop geanticipeerd. Hiermee veranderden ook de doelen van de provincie. Als reactie hierop hebben de Manifestpartners zich verenigd en hebben gezamenlijke doelen opgesteld. Zo ontstond een sterkere onderlinge verbondenheid tussen de Manifestpartners en een sterkere verbondenheid van alle Manifestpartners met de provincie.

6 Conclusies, reflectie en aanbevelingen

Nu de analyse is voltooid en de netwerken vergeleken zijn, rest nog de beantwoording van de vraagstelling. Ten eerste zal een antwoord worden geformuleerd op de vier deelvragen. Daaropvolgend zal een antwoord worden geformuleerd op de hoofdvraag (§ 6.1).

Ten slotte zal in paragraaf 6.2 worden gereflecteerd op dit onderzoek. Naar aanleiding van deze reflectie zal een aantal aanbevelingen voor vervolgonderzoek worden gedaan (§ 6.3).

6.1 Conclusies: beantwoording van de onderzoeksvragen

Het doel van dit onderzoek is het leveren van een bijdrage aan de ontwikkeling van het provinciale natuurbeleid door een analyse van de rol van samenwerkingsverbanden in dit beleid. De hoofdvraag die dit onderzoek heeft geleid was de volgende: *Hoe en in hoeverre kunnen nieuwe beleidsnetwerken bijdragen aan nieuw provinciaal natuurbeleid?* Om deze vraag te kunnen beantwoorden is een viertal deelvragen opgesteld. In deze paragraaf zal eerst een antwoord op de vier deelvragen worden gegeven. Vervolgens zal de hoofdvraag worden beantwoord.

1. *Hoe kunnen beleidsnetwerken in het algemeen bijdragen aan een beter beleid?*

De eerste deelvraag had betrekking op de keuze voor een theoretische insteek voor dit onderzoek. In hoofdstuk 2 is naar voren gekomen dat de beleidsnetwerkbenadering de meest gunstige concepten bood. Uit deze theorie zijn de volgende drie concepten naar voren gekomen die de bijdrage van beleidsnetwerken kunnen achterhalen:

- De machtsverdeling: de beschikking over kennis en financiële middelen van actoren binnen het netwerk;
- De afhankelijkheid: of actoren de noodzaak tot samenwerking inzien, en of zij de mogelijkheid hebben om samen te werken;
- De verbondenheid: de mate waarin de doelen van actoren onderling, en met de netwerkdoelen overeenstemmen.

2. *Welke bijdrage hebben beleidsnetwerken geleverd aan het oude natuurbeleid?*

Het oude netwerk bestond met name uit relaties voor kennisuitwisseling. De Europese Unie, het Rijk en de provincie brachten financiële middelen in, de overige partijen nauwelijks tot niets. Daardoor was in dit oude netwerk vooral sprake van kennisuitwisseling. Dit heeft echter wel geresulteerd in een sterke mate van verbondenheid.

3. *Welk effect heeft de omwenteling gehad op de bijdrage van beleidsnetwerken aan het natuurbeleid?*

De sterke mate van verbondenheid uit het oude netwerk zorgde ervoor dat er een goede basis lag voor de intensivering van de samenwerking ten tijde van het nieuwe netwerk. Toen de financiële inbreng door het Rijk en de provincie fors terugliep, zijn de Manifestpartners met een aanbod voor een financiële bijdrage gekomen. Daarnaast is de provincie meer toenadering gaan zoeken tot samenwerkingspartners die mee kunnen financieren aan het natuurbeleid (ondernemers).

4. *Welke mogelijkheden liggen er voor nieuwe beleidsnetwerkvorming om de aantasting van het natuurbeleid na de omwenteling te herstellen en nieuwe ontwikkelingen te stimuleren?*

Zoals naar voren is gekomen uit de casus in Noord-Brabant is het van belang dat er reeds een traditie van

samenwerking bestond. Dit vormt een fundament voor de concrete bijdrage die de partijen in het nieuwe netwerk kunnen leveren aan het natuurbeleid. In Noord-Brabant bestond dit met name uit betrokkenheid wat betreft kennisuitwisseling.

Twee aspecten hebben ervoor gezorgd dat zij nu een concrete bijdrage kunnen leveren. Ten eerste hebben alle betrokken partijen kennis over het provinciale natuurbeleid omdat zij voorheen al intensief betrokken waren bij dit beleid. De partijen weten dus hoe dit in elkaar steekt, wat er moet gebeuren en wie hier verantwoordelijk voor is. Ten tweede weten deze partijen de provincie, en elkaar onderling, te vinden voor samenwerking. Doordat er al intensief overleg werd gepleegd, was het geen grote stap om samen een plan op te stellen om de bijdrage aan het natuurbeleid meer concreet te maken.

Beantwoording van de hoofdvraag

De benodigde kennis om de hoofdvraag *“hoe en in hoeverre beleidsnetwerken dus een bijdrage kunnen leveren aan provinciaal beleid?”* te beantwoorden is hiermee verzameld. Wat uit de analyse geconcludeerd kan worden, is dat men name de uitwisseling van kennis over het natuurbeleid het oude netwerk heeft bepaald. De basis hiervoor ligt in de kennisuitwisseling van de partijen bij de Reconstructie. Deze samenwerking is vervolgens vastgelegd in het akkoord van Cork. In dit oude netwerk was minder behoefte aan kennis en financiële inbreng van ondernemers. Daardoor waren de belangenbehartigers van ondernemers (BPG, ZLTO en TOP-Brabant) niet sterk verbonden met de rest van het netwerk. In het oude netwerk was dus met name behoefte aan de bijdrage ‘kennisinbreng’.

De omwenteling in 2010 betekende dat de provincie meer verantwoordelijkheden, maar minder financiële middelen tot haar beschikking kreeg. Met de omwenteling werd duidelijk dat de provincie naast kennis tevens behoefte had aan de inbreng van financiële middelen door andere partijen. Hierop zijn de contacten met de bekende samenwerkingspartijen versterkt. Daarnaast is tevens contact gezocht met ondernemers; samenwerking met deze partijen biedt immers de mogelijkheid tot inbreng van financiële middelen. De grootste veranderingen in het netwerk zijn dus bepaald door rol van partijen die financiële middelen inbrengen.

Wat uit deze casestudy naar voren komt is dat het beleidsnetwerk een bijdrage kan leveren aan het veranderende natuurbeleid wanneer er meer financieel krachtige actoren (ondernemers) worden betrokken in het netwerk. Echter moet hier duidelijk bij worden vermeld dat het tot dusver plannen op papier zijn, waarvan de uitwerking in de praktijk nog moet blijken. Met name over de mogelijkheid van ZLTO om haar beloftes waar te maken bestaat twijfel bij de andere partijen. Terwijl deze partij, op de provincie en waterschappen na, de meeste financiële middelen in zou brengen.

6.2 Reflectie

In deze paragraaf zal gereflecteerd worden op dit onderzoek. Ten eerste zal worden besproken in hoeverre gekozen theoretische benadering paste bij de casus en hoe bruikbaar deze is geweest bij het beantwoorden van de hoofdvraag. Vervolgens zal worden gereflecteerd op de gehanteerde methodologie.

De beleidsnetwerkbenadering is een goede theoretische insteek voor dit onderzoek gebleken. Aan de hand van het analyseren van de machtsverdeling, de afhankelijkheden en de verbondenheid is een duidelijk beeld van de bijdrage van de netwerken aan het natuurbeleid geschetst. Echter kwam bij de analyse wel naar voren dat het element ‘regels en bevoegdheden’ eigenlijk nergens onder viel. Omdat dat toch wel een aantal van de verhoudingen tussen de actoren verklaarde is dit op andere wijze in dit onderzoek verwerkt. Door in hoofdstuk 4 (Het natuurbeleid en de provincie) tevens aandacht te besteden aan de (veranderende) regels en

bevoegdheden is deze kennis toch betrokken in het onderzoek.

Door interviews te houden met zowel leden van de provincie als leden van de Manifestpartners is goed inzicht verkregen in de onderlinge verhoudingen van de betrokken partijen. Daarnaast kon de verkregen informatie worden geverifieerd bij de andere actoren. Hierdoor is een compleet beeld van beide netwerken ontstaan.

Wat betreft de gehanteerde methodologie voor de data-analyse is een tweetal opmerkingen te maken. Ten eerste genereert de gekozen werkwijze een grote hoeveelheid data. Door deze echter in de bijlage toe te voegen kan de lezer deze data erop na slaan, wat de controleerbaarheid van het onderzoek vergroot. Daarnaast is vanwege de beschikbare tijd voor dit onderzoek gekozen voor een opdeling in telkens drie mogelijke categorieën per dimensie. Wanneer er meer tijd voor een onderzoek staat zou het aan te raden zijn om meerdere categorieën te onderscheiden. Waar nu 'harde' keuzes gemaakt moesten worden over de indeling in categorieën, kunnen bij meerdere categorieën beter nuances worden aangebracht in de visuele weergave. Dit is in dit onderzoek opgelost door kleine verschillen tussen actoren, die daardoor wel gewoon in dezelfde categorie vielen, te benoemen in de tekst.

6.3 Aanbevelingen

Toevallig vond twee dagen voor de deadline van deze scriptie de Natuurtop in Herwijnen plaats, een initiatief van staatssecretaris Sharon Dijksma. Hier gaf zij aan: "Ik wil vandaag met u nieuwe bruggen bouwen. Met provincies, boeren, burgers, natuurbeschermers, terreinbeheerders en ondernemers. Geen partijen tegenover elkaar, maar mét elkaar". Ze wil een 'robuust nationaal natuurnetwerk' waarbij er minder aandacht is voor soorten en categorieën, maar waarbij meer gekeken wordt naar wat een gebied nodig heeft. Daarbij moet 'gebruiken en genieten' meer op de voorgrond komen (NU.nl, 2013). Dit is een voorstel op dat goed aansluit bij dit onderzoek. In het kader van deze plannen zou vervolgonderzoek naar de bijdrage die netwerksamenwerking in andere provincies kan leveren interessant zijn.

Uit dit onderzoek is naar voren gekomen dat voornamelijk de bijdrage van financiële middelen de bijdrage van het nieuwe netwerk heeft bepaald. Inzicht in deze geldstromen zou een interessant vervolgonderzoek kunnen vormen. Wanneer andere provincies ook meer ondernemers willen betrekken bij het natuurbeleid, is kennis over deze stromen van groot belang. Zo kan bijvoorbeeld bepaald worden welke sectoren het meest bereid zijn om bij te dragen, of welke manier van samenwerking de meeste financiële middelen oplevert voor de provincie.

Daarnaast zullen er interessante ontwikkelingen optreden naarmate de provincies langer zelfstandig werken. Het Rijk zal de provincies blijven controleren, maar zoals aangegeven zijn er geen aparte verticale toezichtrelaties ingesteld. Zonder het Rijk als sturende actor, zullen er steeds meer verschillen op gaan treden tussen de provincies wat betreft het natuurbeleid. Dit kan variëren van regelgeving met betrekking tot uitstoot van schadelijke stoffen tot de bescherming van bepaalde diersoorten. Dit kan push en pullfactoren vormen voor bepaalde partijen. Bepaalde provincies zullen aantrekkelijker worden voor bijvoorbeeld agrariërs, zorginstellingen of recreatieondernemers. Het in kaart brengen van deze ontwikkelingen kan inzicht geven in de voor- en nadelen van deze neveneffecten van de decentralisatie.

Literatuurlijst

- Algemene Rekenkamer. (2010). *Ecologische Hoofdstructuur* (Tweede Kamer dossier 30825). Gevonden op: http://www.rekenkamer.nl/Publicaties/Dossiers/E/Ecologische_Hoofdstructuur. Vinddatum: 29-3-2013.
- Van Arkel, F.J. (2010). *TUSSEN ANGST EN AMBITIE - Een onderzoek naar de kansen en bedreigingen van de decentralisatie van het natuurbeleid* (Masterthesis, Universiteit van Utrecht, Nederland). Gevonden op: <http://igitur-archive.library.uu.nl/student-theses/2012-1120-200754/Afstudeeronderzoek%20Floris%20van%20Arkel.pdf> Vinddatum: 2-3-2013.
- Baan, J. (2012). [Manifest Brabantse coalitie]. Gevonden op: http://www.bp-grondbezit.nl/5Act/2012/PS_manifest-bod_14jun2012.pdf. Vinddatum: 18-25-2013.
- Benhadi, R. (2013). *Decentralisatie van het natuurbeleid: ontwikkelingen op het vlak van provinciale natuursubsidies- Preadvies Vereniging voor Agrarisch Recht 2013*. Gevonden op: http://www.denhollander.info/pdf/TvAR2013_03_03_Decentralisatie.pdf. Vinddatum: 7-5-2013.
- Brabants Landschap. (2005). Coördinatiepunt Landschapsbeheer. Gevonden op: <http://www.brabant.nl/politiek-en-bestuur/provinciale-staten/vergaderstukken-en-besluiten-ps-en-commissies/agenda-en-vergaderstukken-statencommissies/historische-statencommissies/crm.aspx?qvi=23831>. Vinddatum: 13-5-2013.
- Brabantse Milieufederatie. (n.d.). *Over de BMF*. Gevonden op: <http://www.brabantsemilieufederatie.nl/bmf>. Vinddatum: 10-4-2013.
- Brabants Particulier Grondbezit [BPG]. (2010). *Brabants Particulier Grondbezit- een belangrijke speler in het buitengebied*. Gevonden op: <http://www.bp-grondbezit.nl/5Act/2010/BPG%20-%202025%20oktober%202010%20-%20Presentatie.pdf>. Vinddatum: 8-4-2013.
- Bressers, J.Th.A. (1993). Beleidsnetwerken en instrumentenkeuze. *Beleidswetenschap*, jg. 7, nr. 4, 1993, pp 309-330. Gevonden op: http://doc.utwente.nl/2222/1/K2222____.PDF. Vinddatum: 12-3-2013.
- Bruijn, J.A. de, Koppenjan, J.F.M. en Kickert, W.J.M. (1993), Inleiding: beleidsnetwerken en overheidssturing, in: J.F.M. Koppenjan, J.A. deBruijn en W.J.M. Kickert (red.), *Netwerkmanagement in het openbaar bestuur*, Den Haag: Vuga, pp.11-29
- De Bruijn, T.J.N.M. (2008). Samenwerken in beleidsnetwerken. In: A. Hoogerwerf & M. Herweijer (red.), *Een inleiding in de beleidswetenschap* (pp.299-318). Alphen aan den Rijn: Kluwer.
- De Bruijn, H. & ten Heuvelhof, E. & in 't Veld, R. (2010). *Procesmanagement- Over procesontwerp en besluitvorming*. Den Haag: Sdu.
- CBS, PBL, Wageningen UR (2012). Uitgaven verwerving Ecologische Hoofdstructuur (EHS) 1990-2009 (indicator 1481, versie 01, 18 januari 2012). www.compendiumvoordeleefomgeving.nl. CBS, Den Haag; Planbureau voor de Leefomgeving, Den Haag/Bilthoven en Wageningen UR, Wageningen. Vinddatum: 2-3-2013.

- Feddes, Y. (2012). *Voorbij de EHS – koers voor het nieuwe natuurbeleid*. Gevonden op: <http://www.pbl.nl/sites/default/files/cms/publicaties/pbl-2012-voorbij-de-ehs.pdf> Vinddatum: 16-4-2012.
- Gorissen, W.H.M. *Kennis als hulpbron – het gebruik van wetenschappelijke kennis bij beleidsvorming in de jeugdgezondheidszorg voor 4-19-jarigen*. (Proefschrift, Universiteit Utrecht, Nederland). Gevonden op: <http://igitur-archive.library.uu.nl/dissertations/1977547/full.pdf> Vinddatum: 16-3-2013.
- Groene Ruimte. (n.d.). Ecologische Hoofdstructuur (EHS). Gevonden op: <http://www.groeneruimte.nl/dossiers/ehs/home.html#Introductie>. Vinddatum: 7-3-2013.
- Hajer, M. (2011). *De energieke samenleving- op zoek naar een sturingsfilosofie voor een schone economie* (Rapport Nr. 500246001). Gevonden op de website van het Planbureau voor de Leefomgeving <http://www.pbl.nl/publicaties/2011/signalenrapport-de-energieke-samenleving> vinddatum: 1-3-2013.
- Van den Heuvel, J. (2012). *Samen werken aan de natuur- Een evaluatieve casestudy naar het gebruik van netwerken in het nieuwe natuurbeleid*. Bachelorthesis, Radboud Universiteit Nijmegen.
- Hoogerwerf, A. & Herweijer, M. (2008). *Een inleiding in de beleidswetenschap*. Alphen aan den Rijn: Kluwer.
- Hubert, L.C.W.J. & Kleinnijenhuis, J. (1994). *Methoden van invloedsanalys*. Meppel: Boom.
- Hufen, J.A.M. & Ringeling, A.B. (1990). *Beleidsnetwerken. Overheids-, semi-overheids- en particuliere organisaties in wisselwerking*. 's-Gravenhage: Vuga.
- Kagie, S. (2011). *Iets minder leden voor Brabants Landschap*. Gevonden op: <http://www.omroepbrabant.nl/?news/166701652/Iets+minder+leden+voor+Brabants+Landschap.aspx>. Vinddatum: 8-4-2013.
- Keulartz, J., Windt, H v.d., Swart, S. (2002). *Natuurbeelden en natuurbeleid*. Gevonden op: http://www.academia.edu/1150525/Natuurbeelden_en_natuurbeleid. Vinddatum: 10-4-2013.
- Koppenjan, J. (2006). Conflict and consensus in beleidsnetwerken: teveel of te weinig? *Bestuurswetenschappen*, vol 60, nr. 2, april 2006, pp 86-112. Gevonden op: <http://repub.eur.nl/res/pub/22609/BW%20CC%20in%20BN%20versie%201-3-06n.pdf> vinddatum: 10-3-2013.
- Korsten, A.F.A. (n.d.). *Netwerkmanagement- over omgaan met onzekerheid in geval van veel betrokkenen in een netwerk*. Gevonden op <http://www.arnokorsten.nl/PDF/Organiseren%20en%20mgmt/Netwerkmanagement%20een%20kennismaking.pdf>. Vinddatum: 13-3-2013.
- Ministerie van Economie, Landbouw en Innovatie. (2011). *Onderhandelingsakkoord Decentralisatie Natuur*. Gevonden op: <http://www.rijksoverheid.nl/ministeries/ez/documenten-en-publicaties/richtlijnen/2011/10/06/onderhandelingsakkoord-decentralisatie-natuur.html>. Vinddatum: 1-3-2013.
- Ministerie van Economische Zaken. (2013). *LIFE+*. Gevonden op: <http://www.agentschapnl.nl/life-0>. Vinddatum: 7-5-2013.

Ministerie van Landbouw, Natuurbeheer en Visserij. (2000). *Natuur voor mensen, mensen voor natuur*. Gevonden op: http://www.noordzeeloket.nl/Images/Natuur%20voor%20mensen,%20mensen%20voor%20natuur_tcm14-4022.pdf. Vinddatum: 7-3-2013.

Natuurmonumenten. (n.d.). *Districtcomissie Noord-Brabant*. Gevonden op: <http://www.natuurmonumenten.nl/districtcommissie/districtscommissie-noord-brabant>. Vinddatum: 1-4-2013.

Natuurpunt. (2008). *Europese Natuurdoelen*. Gevonden op: http://www.natuurpunt.be/nl/natuurbehoud/natuurbeleid/europese-natuurdoelen_1537.aspx. Vinddatum: 10-1-2013.

NU.nl. (2013). *Dijksma wil 'bruggen bouwen' na natuurtop*. Gevonden op: <http://www.nu.nl/politiek/3507495/dijksma-wil-bruggen-bouwen-natuurtop.html> Vinddatum: 23-06-2013.

Interprovinciaal Overleg [IPO]. (2012). *Uitvoering natuurakkoord van start*. Gevonden op: <http://www.ipo.nl/publicaties/uitvoering-natuurakkoord-van-start> Vinddatum: 14-4-2013.

Planbureau voor de Leefomgeving. (n.d.). Een korte historie - Natuurbeleidsplan 1990. Gevonden op: <http://themasites.pbl.nl/natuurverkenning/over-de-natuurverkenning/uitdagingen-voor-natuur/bouwstenen-van-natuurbeleid/een-korte-historie-natuurbeleidsplan-1990>. Vinddatum: 7-3-2013.

Planbureau voor de Leefomgeving. (2011). *Herijking van de Ecologische Hoofdstructuur. Quick Scan van varianten* (Publicatienummer: 500414007). Gevonden op: <http://www.pbl.nl/sites/default/files/cms/publicaties/500414007.pdf>. Vinddatum: 18-03-2013.

Prins, P. (2013). De kracht van het Brabants Model – maatschappelijke partijen gaan zelf aan de slag met het natuurbeleid. *Landwerk*, 1, 22-25.

Prins, P. (2013a). *Verslag interview Jan Baan, Brabants Landschap (9-1-2013)*. Gevonden op: <http://www.landwerk.nl/tijdschrift.php?extra=2013-1-verslag-interview-jan-baan-brabants-landscha>. Vinddatum: 2-5-2013.

Prins, P. (2013b). *Verslag interview Jan Hak, Brabants Particulier Grondbezit (4-1-2013)*. Gevonden op: <http://www.landwerk.nl/tijdschrift.php?extra=2013-1-verslag-interview-jan-hak-brabants-particulier-grondbezit>. Vinddatum: 2-5-2013.

Prins, P. (2013c). *Verslag interview Erik van Nuland, TOP-Brabant (9-1-2013)*. Gevonden op: <http://www.landwerk.nl/tijdschrift.php?extra=2013-1-verslag-interview-erik-van-nuland-top-brabant>. Vinddatum: 2-5-2013.

Prins, P. (2013d). *Verslag interview Nol Verdaasdonk, Brabantse Milieufederatie (9-1-2013)*. Gevonden op: <http://www.landwerk.nl/tijdschrift.php?extra=2013-1-verslag-interview-nol-verdaasdonk-brabantse-milieufederatie>. Vinddatum: 2-5-2013.

Prins, P. (2013e). *Verslag interview Lambert Verheijen, Waterschap Aa en Maas (11-1-2013)*. Gevonden op: <http://www.landwerk.nl/tijdschrift.php?extra=2013-1-verslag-interview-lambert-verheijen-waterschap-aa-en-maas>. Vinddatum: 2-5-2013.

Prins, P. (2013f). *Verslag interview Bert van Dijk, Taskforce Economie en Natuur (11-1-2013)*. Gevonden op: <http://www.landwerk.nl/tijdschrift.php?extra=2013-1-verslag-interview-bert-van-dijk-taskforce-economie-en-natuur>. Vinddatum: 2-5-2013.

Prins, P. (2013g). *Verslag interview Herman van Ham, ZLTO (9-1-2013)*. Gevonden op: <http://www.landwerk.nl/tijdschrift.php?extra=2013-1-verslag-interview-herman-van-ham-zlto>. Vinddatum: 2-5-2013.

Prins, P. (2013h). *Brabant uitnodigend groen voor plant, dier, bewoner, bezoeker en ondernemer*. Gevonden op: <http://www.landwerk.nl/tijdschrift.php?extra=2013-1-verslag-interview-johan-van-den-hout-gedeputeerde>. Vinddatum: 2-5-2013.

Provincie Noord-Brabant. (2002). *Natuur- en landschapsoffensief Brabant -Beleidsnota natuur en landschap in Noord-Brabant 2002 – 2012*. Provincie Noord-Brabant: 's-Hertogenbosch.

Provincie Noord-Brabant. (2003). *Het akkoord van Cork*. Gevonden op: <http://www.brabant.nl/politiek-en-bestuur/provinciale-staten/vergaderstukken-en-besluiten-ps-en-commissies/agenda-en-vergaderstukken-statencommissies/historische-statencommissies/crm.aspx?qvi=12233>. Vinddatum: 8-4-2013.

Provincie Noord-Brabant. (2012). *Brabant: uitnodigend groen- Integrale provinciale natuur- en landschapsvisie 2012-2022*. Gevonden op: <http://www.brabant.nl/layouts/sublayouts/-/media/136616B1342645FF88DDEC36718F2C1A.pdf>. Vinddatum: 1-3-2013.

Provincie Noord-Brabant. (2012a). *Statenvoorstel 67/12A*. Gevonden op: <http://www.brabant.nl/politiek-en-bestuur/agenda-voor-brabant/investeringsfondsen/-/media/D65C183DD822401BA0D30DC8B22DC337.pdf>. Vinddatum: 10-4-2013.

Provincie Noord-Brabant. (2013). *Doel Provinciaal Waterplan*. Gevonden op: <http://www.brabant.nl/dossiers/dossiers-op-thema/water/waterbeleid/provinciaal-waterplan-2010-2015/doel-van-het-provinciaal-waterplan.aspx>. Vinddatum: 0-4-2013.

Regels over de bescherming van de natuur (Wet natuur) MEMORIE VAN TOELICHTING. (2011). Gevonden op: www.internetconsultatie.nl/wetnatuur/document/438

Ringeling, A.B. (1990). *De overheid naast andere actoren?* In: J.A.M. Hufen & A.B. Ringeling (red.), *Beleidsnetwerken. Overheids- semi-overheids- en particuliere organisaties in wisselwerking*. 's- Gravenhage: Vuga, p. 55-70.

Staatsbosbeheer. (2013). *Nieuws en achtergronden*. Gevonden op: <http://www.staatsbosbeheer.nl/Nieuws%20en%20achtergronden/Themas/Verkoop%20natuurterreinen/Veel%20gestelde%20vragen%20Verkoop.aspx#Waarom%20verkoop>. Vinddatum: 8-4-2013.

Toeristisch Ondernemers Platform Brabant [TOP-Brabant]. (n.d.). *Organisatie en doelstelling*. Gevonden op: <http://www.topbrabant.nl/>. Vinddatum: 10-4-2013.

Verschuren, P. & Doorewaard, H. (2010). *Het ontwerpen van een onderzoek*. Den Haag: Boom Lemma

De Visser, J.(2009). *De invloed van natuurspectieven op het beleid* (Masterthesis, Vrije Universiteit Amsterdam, Nederland). Gevonden op: http://themasites.pbl.nl/natuurverkenning/wp-content/uploads/Jos_de_Visser_-_De_invloed_van_natuurspectieven_op_het_beleid.pdf. vinddatum: 1-3-2013

Zuidelijke Land en Tuinbouw Organisatie [ZLTO]. (2012). Groene ruimte [Jaarverslag]. Gevonden op: <http://2011.jaarverslagzlt.nl/>. Vinddatum: 8-5-2013.

BIJLAGEN

Bijlage 1 Lijst van respondenten	p. 53
Bijlage 2 Interviewguides	p. 54
Bijlage 3 Uitwerking oude netwerk	p. 58
Bijlage 4 Uitwerking nieuwe netwerk	p. 67
Bijlage 5 Secundaire data (lijst van respondenten)	p.78

Bijlage 1 Lijst van respondenten

De volgende respondenten zijn geselecteerd voor dit onderzoek. Met deze respondenten is een interview afgenomen aan de hand van de opgestelde interviewguides (zie bijlage 2).

Naam: Jac Hendriks

Organisatie/instelling: Staatsbosbeheer; Waterschap de Dommel.

Functie: Accountmanager Noord-Brabant

Naam: Wiel Poelmans

Organisatie/instelling: Provincie Noord-Brabant, Bureau Natuur en Landschap.

Functie: Programmacoördinator biodiversiteit; betrokken bij opstelling nieuwe beleidsnota natuur.

Naam: Frans Swinkels

Organisatie/instelling: Brabantse Milieufederatie

Functie: Beleidsmedewerker BMF; secretaris Natuurbeschermingsoverleg Noord-Brabant.

Naam: Gedeputeerde Johan van den Hout

Organisatie/instelling: Provincie Noord-Brabant

Functie: Gedeputeerde, portefeuille Ecologie en Handhaving

Naam: Kees Laarhoven

Organisatie/instelling: Natuurmonumenten

Functie: Algemene betrekkingen Noord-Brabant

Bijlage 2 Interviewguides

Vanwege het verschil tussen twee groepen respondenten is gekozen voor het gebruik van twee interviewguides (zie §3.4). Guide 1 is gebruikt voor interviews met de leden van de Manifestpartners. Guide 2 voor de overige actoren uit het netwerk.

1. Interviewgide voor leden Manifestpartners

Naam:

Functie:

Organisatie/instelling:

Datum:

- Toestemming opname interview?
- Kort vertellen over onderzoek
- Structuur interview toelichten

Spui-vraag: Op welke wijze is [actor] betrokken bij het Brabantse natuurbeleid?

Samenwerking in het natuurbeleid

- Vanaf wanneer is [actor] betrokken bij het Brabantse natuurbeleid?
- Was er reeds sprake van samenwerking tussen verschillende partijen in het oude natuurbeleid volgens u? (Onderscheid overheden/ andere maatschappelijke organisaties?)
- Welke partijen waren hierbij betrokken?
- Met welke partijen werkt(e) [actor] het meest samen? (provincie?)
- Wat is de invloed van de EU op het provinciale natuurbeleid? Alleen subsidies, of ook op andere terreinen merkbaar?

Veranderingen in het natuurbeleid

- Wat merkt [actor] van de bezuinigingen op het natuurbeleid? (en decentralisatie?)
- Welke gevolgen had [actor] voorzien bij de aangekondigde bezuinigingen/decentralisatie?
- Op welke manier heeft [actor] zich hier op voorbereid?/ Hier op gereageerd?
- Hebben zich veranderingen voorgedaan in de samenwerking met andere partijen? (hoeveelheid/achtergrond/weggevalen partijen/nieuwe partijen)
- Andere relatie met de provincie?

1. Verbondenheid (doelstellingen/ motieven)

- Wat zijn de centrale doelen van [actor]?
- Op welke punten biedt samenwerking voordelen/ welke doelen kunnen alleen bereikt worden door samenwerking?

- Als u een centraal doel of gedeeld visie zou moeten formuleren, voor alle partijen die betrokken zijn bij het Brabantse natuurbeleid, hoe zou u dat formuleren?
→ zijn veranderingen in deze doelstellingen te herkennen?
- Zijn er grote veranderingen in de doelen/prioriteiten/houding m.b.t. samenwerking van de provincie qua het natuurbeleid merkbaar in de afgelopen jaren?
→ Veranderingen in afgelopen jaren?
- Wat is de positie van de Manifestpartners binnen het netwerk?
→ (subnetwerk, één stem of verbonden actoren met verschillende stemmen?)
→ Komen naar buiten als één grote partij, maar neem aan dat zij tevens met andere partijen samenwerken etc.?
- Is er (naast de Manifestpartners) sprake van (sub)coalities binnen het netwerk?
→ sterke/ vaste/samenwerkingsverbanden?

2. Afhankelijkheid (Noodzaak/mogelijkheid samenwerking)

- In hoeverre is samenwerking tussen verschillende partijen en overheden in het natuurbeleid noodzakelijk volgens [actor] ?
→ Is hier een verandering in te zien over de afgelopen jaren?
- Zien alle actoren in het netwerk deze noodzaak hetzelfde?
→ Andere redenen om mee te doen aan de samenwerking? (Druk bestaande coalities?)
- Is het nodig geweest om andere actoren te overtuigen van de noodzaak van samenwerking?
→ Zo ja, wie? En waarom zag deze actor dit zelf niet in?"
- Zijn in uw ogen uiteindelijk alle '**benodigde**' actoren aangesloten bij het netwerk?
→ Wie mist er? Waarom wil actor niet meewerken? → **Wát** mist er daardoor? (Kennis/geld?)
- Waren/ zijn er blokkades aanwezig die netwerkvorming/ de samenwerking binnen het netwerk bemoeilijken?
→ Zo ja, welke? Wanneer aanwezig (geweest)?
- **Indien** er (naast de Manifestpartners) coalities binnen het bestaan, uit welke partijen bestaat deze?
→ Op welke manier beïnvloedt deze het samenwerkingsverband?

3. Macht (kennis/financiële middelen)

- In hoeverre bepaalt de inbreng/beschikking over kennis de positie van actoren binnen het netwerk volgens u?
- Wat is de positie van [actor]?
→ In hoeverre levert [actor] kennis aan het netwerk? (Expertise op papier, aanwezigheid experts, toegang tot kennis, welwillendheid tot inbrengen kennis)
→ In hoeverre levert [actor] financiële middelen aan? (Budget in verhouding tot andere actoren/ flexibel in aanpassing budget)

2. Interviewgids voor Leden van het netwerk

Naam:

Functie:

Organisatie/instelling:

Datum:

- Toestemming opname interview?
- Kort vertellen over onderzoek
- Structuur interview toelichten

Spui-vraag: Op welke wijze bent u betrokken bij het Brabantse Natuurbeleid?

- Akkoord van Cork?

Oude natuurbeleid

- Kunt u een beeld schetsen van de relatie van het Rijk en de provincie wat betreft natuurbeleid?
 - Regels, richtlijnen
 - Welke veranderingen zijn merkbaar?
- Wat is de invloed van de EU op het provinciale natuurbeleid? Alleen subsidies, of ook op andere terreinen merkbaar?
 - Veranderingen?
- In hoeverre was er sprake van samenwerking tussen verschillende partijen in het oude natuurbeleid volgens u?
- Welke partijen waren hierbij betrokken?
 - onderlinge samenwerkingsverbanden?
 - Meest belangrijke partners provincie?
 - Veranderingen over de jaren?

Veranderingen in het natuurbeleid

Uit beleidsdocumenten komt naar voren dat de provincie meer toenadering is gaan zoeken tot andere partijen voor samenwerking

- Welke veranderingen hebben zich voorgedaan in houding van de provincie ten opzichte van de samenwerking?
 - Hoe uit zich dit?
 - Of draagt de provincie het meer uit?
- Is er daadwerkelijk sprake van het meer betrekken van partijen of wordt het meer genoemd/benadrukt?
 - (hoeveelheid/achtergrond/weggevalen partijen/nieuwe partijen/ andere sectoren?)

Verbondenheid (doelstellingen/ motieven)

- Wat zijn de belangrijkste doelen/ prioriteiten van de provincie wat betreft het natuurbeleid?
 - Veranderingen in afgelopen jaren?

- Als u een centraal doel of gedeeld visie zou moeten formuleren, voor alle partijen die betrokken zijn bij het Brabantse natuurbeleid, hoe zou u dat formuleren?
→ zijn veranderingen in deze doelstellingen te herkennen?
- **Manifestpartners:** Echt nieuw samenwerkingsverband? Of bestaande relaties vastgelegd?
- Wat is de positie van de Manifestpartners binnen het netwerk?
→ (subnetwerk, één stem of verbonden actoren met verschillende stemmen?)
→ Komen naar buiten als één grote partij, maar neem aan dat zij tevens met andere partijen samenwerken etc?
- Is er (naast de Manifestpartners) sprake van (sub)coalities binnen het netwerk?
→ sterke/ vaste/samenwerkingsverbanden?

Afhankelijkheid (Noodzaak/mogelijkheid samenwerking)

- Met welke partijen werkt de provincie het meest intensief/vast/samen?
→ coalities/ overleg?
→ Veranderingen?(Overleg Staatsbosbeheer, 6 weken. Overleg BMF)
- Zijn in uw ogen uiteindelijk alle 'benodigde' actoren aangesloten bij het netwerk?
→ Wie mist er? **Actoren/sectoren?** Waarom wil deze niet meewerken?
→ Wát mist er hierdoor? (geld, kennis?)
- Waren/zijn er blokkades aanwezig die de samenwerking binnen het netwerk bemoeilijken?
→ Zo ja, welke? (externe/interne blokkades?)
→ Op welk moment?

Macht (kennis/financiële middelen)

- inspelen op de genoemde rol van de Manifestpartners in het netwerk?
→ Wat is de invloed van coalities binnen het netwerk (Manifestpartners, eventueel anderen) op de machtsrelaties binnen het netwerk?
- Vallen bepaalde partijen er buiten die wel mee zouden willen werken? Concurrentie?
- In hoeverre bepaalt de inbreng/beschikking over kennis de positie van actoren binnen het netwerk volgens u?
→ voorbeelden?
- Kunt u een beeld schetsen van de belangrijkste veranderingen in machtsverhoudingen over tijd? (Rijk niet langer sturende actor, rol provincie)
→ zijn de verhoudingen tussen andere partijen ook veranderd?
→ Bezuinigingen Staatsbosbeheer
→ Doorvragen op punten over inbreng **geld/kennis**
- Expertise op papier, aanwezigheid experts, toegang tot kennis, welwillendheid tot inbrengen kennis

Bijlage 3 Uitwerking oude netwerk

Hier leest u de volledige uitwerking van het oude netwerk. Zoals reeds aangegeven (§3.5) is in hoofdstuk 5 een beknopt overzicht van de verzamelde data weergegeven. In deze bijlage leest u de volledige uitwerking van het oude netwerk, waar de tekst uit hoofdstuk 5 op gebaseerd is. Per dimensie zal voor elk van de actoren worden besproken welke aspecten de waardering van deze actor in het oude netwerk hebben bepaald.

Machtsverdeling

De Europese Unie

De Europese Unie investeert niet standaard in het Noord-Brabantse natuurbeleid, er dient een handeling van een andere partij aan de financiële bijdrage vooraf te gaan. De provincie geeft dan ook aan gebruik te maken van Europese subsidieregelingen zoals Interreg en Leader+ (Provincie Noord-Brabant, 2002; Wiel Poelmans, persoonlijke communicatie 21-05-2013). Hierbij is sprake van een systeem van cofinanciering: wanneer de provincie aanspraak wil maken op een subsidie, dient zij zelf de helft van het bedrag bij te leggen. Johan van den Hout (persoonlijke communicatie, 6-6-2013) geeft aan dat het in het verleden geen probleem was voor de provincie om aanspraak te maken op deze subsidies omdat de provincie gemakkelijk kon cofinancieren. “Daar hadden we al wel het beleid van, om zoveel mogelijk geld uit Brussel binnen te halen, je moet daar cofinanciering tegenover zetten. Dus je moet zelf ook wel geld hebben om die subsidie aan te kunnen vragen, omdat je zelf minstens de helft zelf moet betalen. Dat was vroeger geen probleem, de provincie kon elke subsidie zo verdubbelen” (Johan van den Hout, persoonlijke communicatie).

Daarnaast kan gesteld worden dat de Europese Unie in vergelijking met regionale actoren over weinig tot geen kennis wat betreft het provinciale natuurbeleid beschikt. De kennis wat betreft natuurbeleid die aanwezig is bij de Europese Unie, zal net als de financiële bijdrage, alleen worden geleverd na een inspanning van een andere actor uit het netwerk.

Rijk

In de periode 1990-2009 lag het gemiddelde van overheidsuitgaven voor de realisatie van de EHS op 100 miljoen per jaar. De verschillen per jaar zijn echter groot. Zo lag het gemiddelde tot 2000 tussen de 50 en 100 miljoen. Tussen 2000 en 2003 lag dit gemiddelde op 250 miljoen per jaar, vanwege het eerdergenoemde natuuroffensief en de stijgende grondprijzen (CBS, PBL, Wageningen UR, 2012). Tot 2007 stelde het Rijk gelden beschikbaar via het Programma Beheer en de Subsidieregeling Natuurbeheer 2000 [SN] en de Subsidieregeling Agrarisch Natuurbeheer [SAN]. De SN richtte zich op ontwikkeling en beheer van natuur. De SAN richtte zich op het beheer van natuur waar de uitoefening van landbouwactiviteiten voorop stond: agrarisch natuurbeheer. Met de inwerkingtreding van de Wilg in 2007 werden de SN en SAN van het Rijk naar de provincie gedecentraliseerd en samengevoegd onder de Provinciale Subsidieregeling Natuurbeheer [PSN] (Benhadi, 2013). Hiermee is het Rijk tot 2007 de actor die de meeste financiële middelen in de realisatie van de EHS investeert in dit netwerk.

Omdat het Rijk in dit oude netwerk de verantwoordelijke is voor het natuurbeleid, beschikt zij tevens over de meeste kennis om dit beleid uit te voeren.

Provincie Noord-Brabant

Wiel Poelmans (persoonlijke communicatie, 21-05-2013) geeft aan dat er al meerdere stappen van decentralisatie plaats hebben gevonden de afgelopen jaren. Hierdoor kreeg de provincie steeds meer

financiële verantwoordelijkheden. Ten tijde van het oude netwerk werd de financiële inbreng van provincies voornamelijk bepaald door de verlening van subsidies. “Daarnaast geeft Frans Swinkels (persoonlijke communicatie, 28-05-2013) aan dat de provincie altijd al goedwillend is geweest ten aanzien van de natuur. Een derde van de Essent-gelden is in de ontwikkeling van natuur en landschap gestoken. De provincie heeft door deze decentralisatie meer macht en mogelijkheden gekregen om het natuurbeleid uit te voeren.

De provincie beschikt daarnaast meer over gerichte kennis wat betreft het natuurbeleid dan de Europese Unie of het Rijk. Zij weet meer van de specifieke natuur die voor komt binnen de provinciegrenzen. Daarnaast werd na de eerste decentralisatie een groot deel van de subsidieverlening verantwoordelijkheid van de provincie. In feite nam zij hiermee een deel van de taak van het Rijk over qua toewijzing van gelden, wat een bepaalde mate van voorkennis impliceert over de toepassing van deze subsidies. Bij het opstellen van de doelen en aanpassen biodiversiteitsdoelen de terreinbeheerders en waterschappen brengen kennis in voor de provincie (Wiel Poelmans, persoonlijke communicatie, 21-05-2013). Johan van den Hout geeft aan dat provincie qua kennis afhankelijk is van “De usual suspects,; de Manifestpartners. Daar zit iedereen bij elkaar die voor een deel ook met natuur werkt, de waterschappen, ZLTO, terreinbeheerders, de BMF, die hebben allemaal hun eigen expertise, op hun eigen gebied. En die wordt in die grote club ingebracht (persoonlijke communicatie, 6-06-2013).

Waterschappen

Wat betreft de waterschappen bestaat een traditie van het opstellen van prestatieafspraken in bestuursakkoorden tussen waterschappen en de provincie. Lambert Verheijen (in Prins, 2013e) dijkgraaf bij waterschap Aa en Maas, geeft aan dat voor de waterschappen geldt dat zij samen met de provincie en het Rijk 90 miljoen bijdroegen. In het tweede bestuursakkoord (dat overigens de omwenteling overbruggt, dit akkoord loopt van 2008-2015) gaat het om ruim 230 miljoen. “Vroeger was overal geld voor [...] Beide partijen stortten negentig miljoen in een pot, wat er dan voorbij komt aan projecten, met name vanuit het waterschap, die werden daaruit betaald. Waarbij de provincie vroeger alles deed wat maar op tafel kwam wat betreft natuurbeleid, alle waterschapsdoelen realiseren, en alle stukjes grond die te koop waren aankopen” (gedeputeerde Johan van den Hout, persoonlijke communicatie, 6-06-2013).

Daarnaast zijn de waterschappen als vanzelfsprekend expert op het gebied van waterbeheer. Hierdoor vormt zij een groep actoren welke veel kennis levert aan het netwerk. Lees Laarhoven (persoonlijke communicatie, 10-6-2013) geeft aan dat de terreinbeheerders vaak gebruik maken van de kennis van de waterschappen. Met name in gebieden waar sprake is van de realisatie van natte natuur.

Natuurmonumenten

In Noord-Brabant telt natuurmonumenten een ledenaantal van 115.000 (Natuurmonumenten, n.d.). Daarbij bezat deze organisatie in 2006 in totaal 11.500 ha natuurgebied (BPG, 2010). De organisatie krijgt haar vermogen door subsidies, geschonken erfenissen, sponsoring en schenkingen van de nationale postcodeloterij (13 miljoen per jaar). Daarnaast beschikt de organisatie over een eigen vermogen waar ze rendement op hebben. “ Wij zijn van mening dat als morgen de overheid de stekker eruit trekt, en stopt met vergoeden, dat we dan verplicht zijn om dan nog minstens een jaar of 10 door te gaan met beheren. We hebben dat eigen vermogen heel langdurig opgebouwd, dat is zeg maar een reserve voor barre tijden”(Kees Laarhoven, persoonlijke communicatie, 10-06-2013). Europese subsidies daar maakt natuurmonumenten tevens regelmatig aanspraak op. Met name Life+ (Kees Laarhoven, persoonlijke communicatie, 10-06-2013).

Staatsbosbeheer

In 2006 had Staatsbosbeheer 27.000 ha grond in Noord-Brabant.

Voor de inrichting van de gebieden is Staatsbosbeheer deels afhankelijk van de kennis en kunde van de

Waterschappen. Na deze inrichting is het beheer vervolgens en taak van Staatsbosbeheer, waarvoor zij zelf de kennis in huis heeft (Jac Hendriks, persoonlijke communicatie, 17-05-2013).

Brabants Landschap

In 1999 bezat Brabants Landschap 13.500 ha, in 2006 was dit gegroeid tot 15.000 ha, in 2007 bedroeg dit 16.500. Zij had toen een ledenaantal van 32.100 (Kagie, 2011; BPG,2010).

Brabantse milieufederatie

De organisatie kent een achterban van 100 lokale natuur- en milieugroepen (Verdaasdonk in Prins, 2013d). Zij werkt voornamelijk samen met regionale en lokale actoren. Hierdoor brengt zij in het samenwerkingsverband kennis in over het natuurbeleid op een lager schaalniveau (Brabantse Milieufederatie, n.d.). De BMF is er puur voor kennisoverdracht tussen de achterban en andere organisaties, zij brengt geen financiële middelen in het natuurbeleid. De BMF schakelt, als het nodig is, ook externe partijen in voor kennis. Dit zijn in dat geval onderzoeksinstituten, universiteiten of juristen. Op veel vlakken hebben de terreinbeheerders (Natuurmonumenten, Staatsbosbeheer en Brabants Landschap) veel kennis, maar op vlakken waar zij geen uitkomst bieden worden externe partijen ingeschakeld. Hierdoor worden zaken goed tegen het licht gehouden en worden bepaalde zaken helderder (Frans Swinkels, persoonlijke communicatie, 28-05-2013).

Frans Swinkels van de Brabantse Milieufederatie geeft aan dat de BMF in tegenstelling tot veel andere formaties en natuurorganisaties in Noord-Brabant beschikt over relatief veel formatieplaatsen. Hierdoor kan zij zich intensief met andere partijen bezig houden, en kan in een vroege fase al inhoud worden geven aan plannen (persoonlijke communicatie, 28-05-2013).

Brabants Particulier Grondbezit

Om in financiële termen te spreken voor een belangenbehartiger als BPG is lastig. Echter geeft het ledenaantal en de hoeveelheid grond die BPG vertegenwoordigt een goed beeld van haar positie. Bij de start van de organisatie in 1993 bezat zij 8000 ha grond, tegen 2000 was dit aantal verdubbeld tot 16.000. De opvolgende tien jaar heeft het ledenaantal zich ontwikkeld tot 270, welke gezamenlijk 17.000 ha grond bezitten (BPG,2010). Gezien vanuit de verdeling van hectares onder de terreinbeheerders in Noord-Brabant is dit een relatief groot grondbezit.

ZLTO

Voor ZLTO geldt dat zij 17.000 leden vertegenwoordigt in de Noord-Brabant, Zeeland en Zuid-Gelderland (ZLTO, 2012). Exacte cijfers over het ledenaantal alleen in de provincie Noord-Brabant zijn niet beschikbaar. Echter bracht de ZLTO niets in het natuurbeleid in wat betreft financiële middelen.

Het is de kern van de organisatie dat zij haar leden toegang biedt tot een netwerk van kennis en specialisten.

TOP-Brabant

TOP-Brabant heeft in de realisatie van de EHS in het oude netwerk een bescheiden rol vervuld, dit komt met name door een beperkte menskracht (Van Nuland in Prins, 2013c).

Afhankelijkheid

De Europese Unie

Vanuit de Europese Unie is er eigenlijk vrijwel geen sprake van een noodzaak tot samenwerking. Zij stelt louter voorwaarden en richtlijnen op waar het natuurbeleid aan moet voldoen. Veelal op nationaal niveau, wat

vervolgens door het Rijk door wordt vertaald naar richtlijnen voor de provincie. Wel kan er op provinciaal niveau door verschillende partijen aanspraak worden gemaakt op subsidies van de Europese Unie (zoals het eerder genoemde LIFE+ fonds). Dit geeft echter aan dat het een eenzijdige relatie is, waarbij andere partijen uit het netwerk wel iets van De Europese Unie willen, maar er voor De Europese Unie als actor geen noodzaak tot samenwerking bestaat. Uit de beschikbare subsidies voor Nederland wat betreft plattelandontwikkeling haalt Noord-Brabant een groot aandeel binnen (Frans Swinkels, persoonlijke communicatie, 28-05-2013; Wiel Poelmans, persoonlijke communicatie, 21-05-2013; gedeputeerde Johan van den Hout, persoonlijke communicatie, 6-6-2013). Daarnaast maakt de provincie altijd al aanspraak op subsidies van de EU (Life+ en Interreg) om de Natura 2000 doelen gerealiseerd te krijgen (Wiel Poelmans, persoonlijke communicatie 21-05-2013).

Rijk

Voor het Rijk geldt dat zij wel degelijk samen dient te werken met de Provincies om het natuurbeleid goed uit te voeren. In dit oude netwerk is het Rijk dat verantwoordelijk is voor de realisatie van de EHS en het uitvoeren van het natuurbeleid. Omdat de provincies over meer gebiedsgerichte kennis beschikken, heeft het Rijk hen nodig om goed beleid op te stellen. Puur top-down regelgeving opstellen is niet efficiënt. Bij de eerste stappen van decentralisatie van het natuurbeleid naar de Provincies, werd het Rijk minder afhankelijk door de verantwoordelijkheid bij de provincies neer te leggen. Wiel Poelmans geeft aan dat er al een eerste decentralisatie plaatsgevonden heeft in 1997. Hierbij zijn al grote delen van het natuurbeleid naar de provincies gedecentraliseerd. Onder andere het neerzetten van de begrenzing van de EHS en allerlei zaken rondom soortenbeleid. Daarnaast zijn een aantal verantwoordelijkheden wat betreft de Natura 2000 destijds naar provincie overgedragen (Wiel Poelmans, 21-05-2013).

Daarnaast bestaat er een zeer frequent overleg in Noord-Brabant tussen verschillende partijen die betrokken zijn bij het natuurbeleid. De provincie, Staatsbosbeheer, Natuurmonumenten, BPG en de BMF zijn hierbij aanwezig. Hierbij schuift het ministerie van Infrastructuur en Milieu regelmatig aan, waardoor ook deze bepaalde punten kan agenderen (Jac Hendriks, persoonlijke communicatie, 17-05-2013).

Provincie Noord-Brabant

De provincie is in dit netwerk voornamelijk afhankelijk van het Rijk. Zij stelt de regels en voorwaarden op waar de provincie aan moet voldoen (al dan niet opgelegd door de Europese Unie). Het is geen vraag of zij vanwege bepaalde omstandigheden genoodzaakt is om samen te werken of niet, samenwerking met het Rijk en de Europese Unie zijn intrinsiek aan haar bestaan als overheidsorgaan. Ook de samenwerking met de waterschappen is vanzelfsprekend. De samenwerking met de andere partijen die bij het netwerk verbonden zijn echter niet. Samenwerking is er altijd al geweest volgens Johan van den Hout (persoonlijke communicatie, 6-6-2013) "dat is de Brabantse manier van werken, dat is meer de cultuur. Zo veel mogelijk aan de voorkant samen met alle partners kijken van welk beleid kunnen we uitvoeren, dat kan rekenen op draagvlak en financiering. En daar maken we dan een mooie poldercompromis van, wat we gaan doen. Dus het was eigenlijk niet zo nieuw in Brabant, het zijn eigenlijk de partners die zaten eigenlijk altijd wel al aan tafel". Daarnaast wordt aangegeven dat er vanuit de provincie een open houding naar voren komt. Zij komt met een idee en gooit dit vervolgens open voor invulling van andere partijen in het natuurbeleid. Daarnaast zorgt de provincie er voor dat verschillende partijen bij elkaar komen om gezamenlijk tot oplossingen te komen, dan wel tot samenwerking over te gaan (Jac Hendriks, persoonlijke communicatie, 17-05-2013). Wiel Poelmans geeft aan dat, wat betreft samenwerkingspartijen voor de provincie, de terreinbeheerders en waterschap er met kop en schouders boven uit steken, zijn degenen die de grond hebben en waterschappen zijn aan zet wat betreft de realisatie van de waterdoelen/natuurdoelen (persoonlijke communicatie, 21-05-2013).

Bij het eerdergenoemde natuuroverleg schuift dus ook de provincie regelmatig aan, en kan bepaalde

punten agenderen (Jac Hendriks, persoonlijke communicatie, 17-05-2013). Wiel Poelmans van de provincie Noord-Brabant geeft aan dat de provincie altijd met de belanghebbende partijen heeft samengewerkt. Naast de terreinbeheerders en de waterschappen zitten met name met de BMF en ZLTO vrijwel altijd aan tafel bij allerlei beleidsontwikkelingen (persoonlijke communicatie, 21-05-2013).

Waterschappen

Lambert Verheijen (in Prins, 2013e) van waterschap Aa en Maas geeft aan dat de start van de intensieve samenwerking van de waterschappen met groene maatschappelijke organisaties ligt in 1995. Dit jaar vormde een omslagpunt vanwege het hoogwater in 1995. Onder de vierde nota Nadere Uitwerking Brabant Limburg [NUBL] kwam deze samenwerking op gang en kreeg haar vervolg bij de Reconstructie van de zandgronden eind jaren negentig. De verdrogingbestrijding, waarvoor het programma werd opgezet in 1993, vormde een startpunt voor de samenwerking tussen verschillende terreinbeherende organisaties en de waterschappen in de provincie Noord-Brabant. Kees Laarhoven (persoonlijke communicatie, 10-6-2013) geeft aan dat in Noord-Brabant de Waterschappen verantwoordelijk zijn voor de verdrogingbestrijding. Hierdoor zijn zij tevens nauw betrokken bij de hydrologische inrichting, bij het herstellen en inrichten van natte natuurgebieden. Op dit vlak wordt tevens veel samengewerkt tussen de terreinbeherende organisaties (Staatsbosbeheer, Natuurmonumenten en Brabants Landschap). Waterschappen hadden “de samenwerking met andere partijen nodig om die gebiedsgerichte aanpak gestalte te kunnen geven. Een voorbeeld hiervan is de inrichting van later door Staatsbosbeheer te beheren gebieden (Jac Hendriks, persoonlijke communicatie, 17-05-2013). Ook de waterschappen zijn aanwezig bij het Natuuroverleg met de terreinbeheerders, provincie, BPG en BMF.

Daarnaast bestaat er een nauwe samenwerking tussen de Waterschappen en de provincie. Deze afspraken zijn vastgelegd in de eergenoemde bestuursakkoorden. In de bestuursovereenkomst Water is “gekeken voor een bepaalde periode: welke waterdoelen heeft de provincie, hoe sluiten die doelen aan bij de waterschappen? En kunnen we daar dan samen in investeren? Door belangen te koppelen wordt geprobeerd dingen efficiënter uit te voeren. En dat was altijd een programmatische aanpak. Beide partijen stortten negentig miljoen in een pot, wat er voorbij komt voor projecten, met name vanuit het waterschap, die werden daaruit betaald”(gedeputeerde Johan van den Hout, persoonlijke communicatie, 6-6-2013).

Natuurmonumenten

Natuurmonumenten is een van de vijf partijen (te weten: Brabants Landschap, de Brabantse Milieufederatie, Staatsbosbeheer en ZLTO) die verantwoordelijk was voor de uitvoering van het natuurbeleid na de ondertekening van het akkoord van Cork in 2003. In dit akkoord werd de uitvoering van het natuurbeleid in de Provincie Noord-Brabant door deze vijf partijen vastgelegd (Provincie Noord-Brabant, 2003).

Er bestaat tevens een natuuroverleg tussen de Waterschappen, Natuurmonumenten, Brabants Landschap, BPG, BMF en Staatsbosbeheer. Hier wordt overleg gepleegd over zaken die deze partijen allen aan gaan, of waarbij samenwerking gewenst is (Jac Hendriks, persoonlijke communicatie, 17-05-2013). De drie terreinbeheerders zien elkaar bijna dagelijks, onder andere bij dit natuurbeschermingsoverleg. Daarnaast wordt er op lokaal niveau tussen de beheerders samengewerkt. Waar bijvoorbeeld gebieden aan elkaar grenzen wordt het beheer afgestemd (Kees Laarhoven, persoonlijke communicatie, 10-06-2013). Gedeputeerde Johan van den Hout geeft aan dat er tussen de drie terreinbeheerders geen concurrentie is. Er is kort geleden een plan opgesteld voor vrijwillige ruilverkaveling. Zo beheren niet alle drie de organisaties losse snippers natuur, maar kunnen er grotere aaneengesloten natuurgebieden worden beheerd door één organisatie (persoonlijke communicatie, 6-06-2013).

Natuurmonumenten werkt niet zozeer samen met de recreatieondernemers. Op lokaal niveau wordt er wel samen gewerkt, niet zo intensief op provinciaal niveau. (Kees Laarhoven, persoonlijke communicatie, 10-06-2013).

Daarnaast stelde Natuurmonumenten ten tijde van het oude netwerk een prioritaire lijst op wanneer er geld vrij kwam vanuit het Rijk voor het provinciale natuurbeleid (Kees Laarhoven, persoonlijke communicatie, 10-6-2013).

Staatsbosbeheer

Ook Staatsbosbeheer tekende het akkoord van Cork in 2003. Daarnaast, geeft Jac Hendriks aan, bestaat er een wederzijdse afhankelijkheid tussen recreatieve toeristische organisaties en Staatsbosbeheer. Door een samenwerking tussen deze twee partijen kunnen natuurgebieden worden behouden, terwijl zij tevens geld opleveren. In deze gevallen wordt er getracht zoveel mogelijk met lokale ondernemers samen te werken (persoonlijke communicatie, 17-05-2013). TOP-Brabant vormt een van de partijen die in dit opzicht een aantal potentiële samenwerkingspartners voor Staatsbosbeheer vertegenwoordigt.

Voor de inrichting van de gebieden is Staatsbosbeheer deels afhankelijk van de Waterschappen. Zij hebben kennis in huis over de inrichting van de (natte) natuurgebieden. Na deze inrichting is het beheer vervolgens een taak van Staatsbosbeheer, waarvoor zij zelf de kennis in huis heeft (Jac Hendriks, persoonlijke communicatie, 17-05-2013).

Brabants Landschap

Zoals eerder genoemd tekende ook Brabants Landschap het akkoord van Cork in 2003. Daarnaast geef Kees Laarhoven aan, dat Brabants Landschap een belangrijke rol speelt in het verbinden van verschillende sectoren bij de samenwerking. In dit geval wordt voornamelijk de band met de ZLTO als agrarische speler versterkt. Brabants Landschap doet namelijk niet alleen aan terreinbeheer, maar ook aan landschapsbeheer. “Dat is iets anders, dat is niet in alle provinciale landschappen zo, daar heb je aparte landschapsstichtingen. Dat onderdeel dat werkte dus altijd al heel intensief samen met de boeren [...] daardoor is er een wat makkelijkere link met de landbouworganisaties”. (Kees Laarhoven, persoonlijke communicatie, 10-06-2013).

Brabants Particulier Grondbezit

Deze organisatie viel er in het oude netwerk een beetje buiten doordat het natuurakkoord van cork was ‘dichtgetimmerd’ geeft Jan Hak van BPG aan. BPG bestond pas in 1993 en was nog bezig om een volwaardige plaats in de samenwerking te verkrijgen. Pas sinds 2006 werd een grotere rol voor particuliere eigenaren bij de realisatie van het natuurbeleid erkend. Het was als relatief nieuwe speler lastig om een volwaardige plaats aan tafel te krijgen (in Prins, 2013b).

Brabantse milieufederatie

Nol Verdaasdonk geeft aan dat de Brabantse milieufederatie een lange traditie kent van samenwerking met andere maatschappelijke organisaties in de groene ruimte. Met de Vierde Nota, NUBL in de jaren negentig kwam deze samenwerking op gang. Deze samenwerking kreeg echter pas een meer vaste vorm toen er meer concrete afspraken werden gemaakt bij de Reconstructie van de zandgronden in 1997. Met betrekking tot andere partijen zag de BMF de samenwerking niet per se als noodzakelijk, zij stelde zich eerder reactief dan proactief op, met als sluitstuk naar de rechter stappen (in Prins, 2013d).

Frans Swinkels van de Brabantse Milieufederatie geeft aan dat de Brabantse Milieufederatie betrokken wordt bij het formuleren van het natuurbeleid. Er is ruimte voor de BMF om aan te geven wat zij in het nieuwe beleid terug willen zien, en wat zij van het opgestelde beleid vinden. Daarnaast bestaat er goede contacten met de Waterschappen. Ook is er sprake van een voor kennisoverdracht met onderzoeksinstituten zoals Alterra en TELOS en universiteiten. Daarnaast tracht de BMF verschillende partijen bij elkaar te brengen die op hun beurt weer samen kunnen werken aan overeenstemmende doelen. De BMF werkt veel samen met

het bedrijfsleven. Bijvoorbeeld wanneer een bedrijf haar productieproces wil 'vergroenen', kan de BMF de kennis en contacten leveren om dit te realiseren (persoonlijke communicatie, 28-05-2013).

ZLTO

Ook de ZLTO werd meer betrokken bij het overleg vanaf de Reconstructie. Als vertegenwoordiger van het gros van het agrarisch bedrijfsleven in Noord-Brabant probeerde zij deze belangen te behartigen. Daarnaast tekende ook de ZLTO het akkoord van Cork in 2003.

TOP-Brabant

TOP-Brabant speelde in het oude netwerk een beperkte rol in het natuurbeleid. Erik van Nuland van TOP-Brabant geeft aan dat de organisatie pas bij de Reconstructie van de zandgronden (vanaf 1997) betrokken raakte bij het Brabantse natuurnetwerk. Waar andere partijen elkaar al 'kenden' van eerdere samenwerking, was TOP-Brabant een nieuwe speler die haar plek moest zien te vinden in het netwerk.

TOP-Brabant heeft in de eerste fasen van de realisatie van de EHS lang een bescheiden rol vervuld, dit komt voornamelijk door een beperkte menskracht (Van Nuland in Prins, 2013c).

Verbondenheid

De Europese Unie

De doelen van de Europese Unie worden voornamelijk verwoordt in richtlijnen. In 1979 werd de vogelrichtlijn opgesteld, gevolgd door de Vogel- en Habitatrichtlijn in 1992. Deze twee vormden vervolgens gezamenlijk de Natura 2000. Deze richtlijnen vormen het hart van de Europese natuurwetgeving. Wat betreft het Noord-Brabantse natuurbeleid bestaan er geen specifieke doelen voor de EU (Natuurpunt, 2008). Wiel Poelmans van de provincie Noord-Brabant geeft aan dat de essentie vanuit de EU de Natura 2000 is. "Dat is verreweg het belangrijkste doel wat betreft de natuur. Deze worden door middel van allerlei uitwerkings- en beheerplannen in provinciale plannen verwerkt" (Wiel Poelmans, persoonlijke communicatie 21-05-2013).

Rijk

De EHS werd in het Natuurbeleidsplan in 1990 geïntroduceerd. Echter werd de realisering van de EHS gezien als een schoolvoorbeeld van top-down beleid. Hierdoor moest de overheid haar houding van een bevel- naar een onderhandelingshouding veranderen. Interactieve beleidsontwikkeling en participatie van maatschappelijke groepen en organisaties kenmerken deze nieuwe houding. In dit oude netwerk was dus in toenemende mate een houding zichtbaar van het interactief bepalen van het beleid en de doelen in samenwerking met anderen (Keulartz & Windt & Swart, 2002).

Provincie Noord-Brabant

In het eerste Natuurbeleidsplan van de provincie Noord-Brabant (1993) was het doel gesteld om "de sterke ecologische achteruitgang in Brabant om te zetten in herstel en ontwikkeling van natuur". Daarnaast had de provincie als doel gesteld om de ecologische verbindingzones in 2010 te realiseren. Dit, in het kader van de Reconstructie in samenspraak met de waterschappen en gemeenten (Provincie Noord-Brabant, 2002).

Gedeputeerde van den Hout geeft aan dat de provincie het zich in het oude netwerk kon "veroorloven om hoge ambities te hebben. Het beleid was toen: we kopen alles wat los en vast zit, dan zien we daarna wel wat we ermee doen, zoveel geld hadden we" (persoonlijke communicatie 6-6-13).

Waterschappen

Kees Laarhoven geeft aan dat in Noord-Brabant de Waterschappen verantwoordelijk zijn voor de

verdrogingbestrijding. Hierdoor zijn zij tevens nauw betrokken bij de hydrologische inrichting, bij het inrichten van natte natuurgebieden en herstellen van natte natuurgebieden (persoonlijke communicatie, 10-6-2013). In de bestuursovereenkomst Water is “gekeken voor een bepaalde periode: welke waterdoelen heeft de provincie, hoe sluiten die doelen aan bij de waterschappen? En kunnen we daar dan samen in investeren? Door belangen te koppelen wordt geprobeerd dingen efficiënter uit te voeren (gedeputeerde Johan van den hout, persoonlijke communicatie, 6-06-2013).

Natuurmonumenten

Zoals eerder genoemd, bij de afhankelijkheid, was Natuurmonumenten een van de partijen die het akkoord van Cork ondertekende. De hoofdpunten uit dit bestuursakkoord waren de volgende: “de ontwikkeling en stimulering van de agrarische sector, de realisering van de EHS, de ontwikkeling van natuurlijke watersystemen en het behoud van de leefbaarheid op het platteland” (Provincie Noord-Brabant, 2003).

Kees Laarhoven geeft aan dat de doelen voor Natuurmonumenten de volgende zijn: “Behoud en ontwikkeling van beleefbare biodiversiteit. [...] maar ook voor mensen prettig vertoeven in Brabant, mooie landschappen en mooie, daarbij behorende, biodiversiteit” (persoonlijke communicatie, 10-6-2013).

Staatsbosbeheer

Jac Hendriks geeft aan dat het centrale doel van Staatsbosbeheer is: natuurgebieden inrichten en beheren.

Brabants Particulier Grondbezit

Pas in 2006 werd de BPG wat meer erkend door de andere partijen binnen het netwerk. Toen kreeg zij tevens de mogelijkheid om haar doelen bij het netwerk naar binnen te brengen. Hier werd dan ook een nieuw doel gesteld: 40% van de EHS moest door particulieren worden gerealiseerd (Hak in Prins, 2013b).

Brabantse milieufederatie

Het doel van de BMF is het ondersteunen adviseren van de achterban bij allerlei natuurgerelateerde zaken. Voornamelijk wat betreft nieuw beleid en nieuwe wetgeving. Na de grote groei van de Brabantse Milieufederatie in de jaren '80 ging zij meer inhoudelijk werken en ging zich tevens meer richten op educatie (Frans Swinkels, persoonlijke communicatie, 28-05-2013). Zij stelde hierbij echter niet echt doelen op. Zij kende meer een reactieve houding in plaats van een proactieve houding. Hierdoor probeerde de [artij te voorkomen dat er dingen gebeuren die ze niet wilden. Wanneer dit niet lukte stapte de organisatie desnoods naar de rechter (Verdaasdonk in Prins, 2013d).

Ook geeft Frans Swinkels aan dat de laatste jaren het voorkomen dat het klimaat veranderd, het behouden van natuurwaarden en de leefbaarheid belangrijke doelen zijn geworden. Door op provinciaal niveau mensen bewust te maken proberen zij bewustheid te creëren (persoonlijke communicatie, 28-05-2013).

Brabants Landschap

Het behoud van de natuurgebieden in de provincie is het streven voor deze organisatie. Daarnaast houdt zij zich bezig met voorlichtingsactiviteiten. Jan Baan van Brabants Landschap (in Prins, 2013a) geeft aan dat de doelstellingen van de verschillende betrokken partijen niet altijd stroken met de doelstellingen van Brabants landschap. Maar er is volgens hem ook een grote gemeenschappelijke deler; het behoud en de ontwikkeling van het Brabants buitengebied is speerpunt voor allen.

ZLTO

Herman van Ham geeft aan dat de ZLTO rond 2000 als doel had gesteld om “te werken aan de verbinding van

de agrarische sector met de maatschappij. Die verbinding is cruciaal voor het bestaansrecht van de sector” (in Prins, 2013g, p.1).

TOP-Brabant

Het doel van TOP-Brabant is het bundelen van krachten van verschillende ondernemingen in de toeristische sector. Hierdoor worden de ontwikkelingsmogelijkheden van de toeristisch-recreatieve sector behouden, en waar mogelijk versterkt. Een speerpunt binnen het netwerk voor TOP-Brabant is dat de provincie haar regierol in de vrijetijdseconomie volwaardig oppakt (Erik van Nuland, in Prins, 2013c; TOP-Brabant, n.d.).

Ook TOP-Brabant werd ten tijde van de Reconstructie betrokken bij het Noord-Brabantse natuurbeleid. De organisatie heeft destijds per gebied een toeristisch-recreatieve visie uitgewerkt, als vervolg daar op heeft TOP-Brabant handreikingen ontwikkeld voor thema's die in het buitengebied van vrijwel alle Brabantse gemeenten terugkeren (in Prins, 2013c).

Bijlage 4 Uitwerking nieuwe netwerk

Hier leest u de volledige uitwerking van het nieuwe netwerk. Zoals reeds aangegeven (§3.5) is in hoofdstuk 5 een beknopt overzicht van de verzamelde data weergegeven. In deze bijlage leest u de volledige uitwerking van het nieuwe netwerk, waar de tekst uit hoofdstuk 5 op gebaseerd is. Per dimensie zal voor elk van de actoren worden besproken welke aspecten de waardering van deze actor in het nieuwe netwerk hebben bepaald. Ook hier geldt- net als in hoofdstuk 5- dat de focus ligt op veranderingen die zijn opgetreden ten opzichte van het oude netwerk. Aspecten die niet zijn veranderd met de omwenteling, worden niet nogmaals besproken in de uitwerking van het nieuwe netwerk.

Machtsverdeling

De Europese Unie

De verwachte bijdrage van de EU (door middel van subsidies en fondsen) aan de realisatie van de EHS in Noord-Brabant is 15 miljoen. De machtsverhouding van de Europese Unie in het netwerk is in feite hetzelfde gebleven. Naast richtlijnen waar het Rijk zich aan moet houden –welke vervolgens door worden vertaald naar provinciaal niveau- stelt zij subsidies beschikbaar. Zij heeft verder geen directe invloed op het natuurbeleid op provinciaal niveau.

Gedeputeerde Johan van den Hout geeft aan dat er altijd al veel aanspraak werd gemaakt op Europese subsidies, maar dat daar wel veranderingen in zijn opgetreden. “Daar hadden we al wel het beleid van, om zoveel mogelijk geld uit Brussel binnen te halen. Je moet daar wel cofinanciering tegenover zetten. Dus je moet zelf ook wel geld hebben om die subsidie aan te kunnen vragen, omdat je zelf minstens de helft zelf moet betalen. Dat was vroeger geen probleem, de provincie kon elke subsidie zo verdubbelen, nu moeten we daar wel wat strategischer mee om gaan. Maar op zich is het beleid daarin niet veranderd” (persoonlijke communicatie, 6-6-13).

Rijk

Als vanzelfsprekend is de machtspositie van het Rijk erg veranderd. Zo brengt het Rijk niet langer alle financiële middelen in. Er is flink gekort op het budget voor het natuurbeleid. Daarnaast is het Rijk niet langer de verantwoordelijke voor de besteding van de financiële middelen en de uitvoering van het natuurbeleid. Gedeputeerde zegt over de veranderde verhouding met het Rijk: “De provincie heeft meer macht en mogelijkheden gekregen om het natuurbeleid uit te voeren. Jammer dat dan niet al het geld mee komt. Wat je wel ziet, en daar speelt wel een soort machtsstrijd, dat is dat Den Haag, of eigenlijk moet ik dat differentiëren, het is vooral de Tweede Kamer. Die heeft weliswaar het natuurbeleid gedecentraliseerd, maar die heeft ook nog zelf een aantal hobby's. Dit jaar hebben de provincies 200 miljoen extra gekregen voor het natuurbeleid, maar dat gaat niet allemaal naar de provincies want er zijn specifieke natuurgebieden waar nog geld in gestoken wordt. Dus er worden met datzelfde geld ook nog eigen projecten gefinancierd. In totaal is rond de 30 miljoen daardoor al bestemd voor projecten. Wat dus niet ten goede komt aan de provincies, want Den Haag heeft al gezegd waar het geld aan besteed moet worden. Daarnaast reageert de tweede kamer heel snel op incidenten, daardoor bestaat de kans dat zij snel reageren als iets wat betreft natuurbeleid niet lukt. En dat er dan meteen wordt getwijfeld aan de kunde van de provincies als uitvoerder van dit beleid waardoor zij het zich weer naar zich toe willen trekken” (gedeputeerde Johan van den hout, persoonlijke communicatie, 6-06-2013).

Door de decentralisatie is tevens de positie wat betreft kennis veranderd. Zij heeft minder bemoeienis

met met het natuurbeleid op provinciaal niveau, waardoor haar kennis over het natuurbeleid op provinciaal niveau afneemt. Deze rol is overgenomen door de provincie.

Provincie Noord-Brabant

Gedeputeerde Johan van den Hout geeft aan dat de provincie in de moeilijkheden kwam wanneer zij haar spaargelden in het natuurbeleid wilde steken. Door de wet HOF mag er niet meer per jaar worden uitgegeven dan er per jaar binnen komt. Hierdoor kan de provincie geen spaargeld in het natuurbeleid steken, dan krijgt ze een boete. Daardoor is de 240 miljoen (spaargelden van de verkoop van Essent) die zij in het natuurbeleid willen steken niet meer mogelijk. Doordat de reserves op slot staan zet dat een rem op de investeringen in de natuur. Gedeputeerde Johan van den Hout geeft wel aan dat de wet een jaar geleden nog heel streng was, er werd meteen een boete uitgeschreven bij overtreding, inmiddels is de strengheid al wat afgezwakt. Als oplossing zet de provincie haar geld in een BV buiten de provincie, zodat die BV geld uit kan geven en dat niet gezien wordt als provinciegeld (persoonlijke communicatie, 6-06-2013). Om alsnog in het natuurbeleid te kunnen investeren heeft de provincie een nieuw financieel instrument ingezet. Dit is het 'Groen Ontwikkelfonds'. Met het instellen van dit extern fonds, worden publieke en private geldstromen, provinciaal en regionaal gebundeld. De provincie draagt 240 miljoen bij door middel van dit Groen Ontwikkelfonds. Het grootste deel van dit geld is een restant van de verkoop van Essent (Provincie Noord-Brabant, 2012a; gedeputeerde Johan van den Hout, persoonlijke communicatie, 6-6-2013; Frans Swinkels, persoonlijke communicatie, 28-05-2013). "Als het goed is wordt dit snel weer opgepakt, wanneer het groen ontwikkelfonds door Provinciale Staten is aangenomen. Hierdoor kan de 240 miljoen die vrijgemaakt is voor het natuurbeleid de totale EHS realiseren. Aangevuld natuurlijk met het geld van het Rijk, de 200 miljoen "(Kees Laarhoven, persoonlijke communicatie, 10-06-2013).

"Het Rijk heeft een deel van de bezuinigingen weer teruggedraaid, en ook daarover volgt binnen een paar weken als het goed is een besluit hoe dat precies allemaal verdeeld gaat worden. Maar dat er een groot deel naar Brabant gaat is wel duidelijk. Voor dit jaar bijvoorbeeld hebben we 23 miljoen gekregen van een bedrag van 113 miljoen" (Kees Laarhoven, persoonlijke communicatie, 10-06-2013). Daarnaast kwamen de Essent-gelden vrij. Hierdoor ontstond er een soort 'eenmalige kans' om dit plan uit te voeren (Lambert Verheijen, waterschap Aa en maas, Prins 2013e).

Over de veranderde situatie voor de provincie geeft gedeputeerde Johan van den Hout aan: "Jammer dat dan niet al het geld mee komt. Wat je wel ziet, en daar speelt wel een soort machtsstrijd, dat is dat Den Haag, of eigenlijk moet ik dat differentiëren, het is vooral de Tweede Kamer, die heeft weliswaar het natuurbeleid gedecentraliseerd, maar die heeft ook nog zelf een aantal hobby's. Dit jaar hebben de provincies 200 miljoen extra gekregen voor het natuurbeleid, maar dat gaat niet allemaal naar de provincies want er zijn specifieke natuurgebieden waar nog geld in gestoken wordt. Dus er worden met datzelfde geld ook nog eigen projecten gefinancierd. In totaal is rond de dertig miljoen daardoor al bestemd voor projecten, wat dus niet ten goede komt aan de provincies, want den haag heeft al gezegd waar het geld aan besteed moet worden. Daarnaast reageert de tweede kamer heel snel op incidenten, daardoor bestaat de kans dat zij snel reageren als iets wat betreft natuurbeleid niet lukt, en dat er dan meteen wordt getwijfeld aan de kunde van de provincies als uitvoerder van dit beleid waardoor zij het zich weer naar zich toe willen trekken. Daarnaast geeft hij tevens aan dat de provincie hetzelfde doet. De provincie decentraliseert een aantal taken naar de gemeenten en eigenlijk zou je ze dan met rust moet laten, en dan gaat de provincie er toch aan trekken als zij zien dat de gemeenten iets doen wat de provincie niet bevalt (gedeputeerde Johan van den hout, persoonlijke communicatie, 6-06-2013).

De eerdergenoemde machtsstrijd tussen de provincie en het Rijk is echter gaande tussen de provincie en de gemeenten. "De provincie decentraliseert een aantal taken naar de gemeenten en eigenlijk zou je ze dan

met rust moet laten, en dan gaat de provincie er toch aan trekken als zij zien dat de gemeenten iets doen wat de provincie niet bevalt (gedeputeerde Johan van den hout, persoonlijke communicatie, 6-06-2013). Gemeenten worden nu meer (financieel) medeverantwoordelijk voor het uitvoeren van het natuurbeleid. Aanleggen van natuur vindt altijd plaats op het gebied van een gemeente. “Daar hebben gemeenten nooit veel bemoeienis mee gehad financieel gezien, dat kwam eerst vanuit het Rijk, en nu vanuit de provincie, dus dat is nog steeds het geval. Maar de Ecologische Verbindingszones [EVZ] wel, daar hadden we altijd al een afspraak over. Gemeenten moesten daar ook hun verantwoordelijkheid in nemen, zij zijn ook verantwoordelijk voor het beheer na de aanleg van deze gebieden. Maar de provincie betaalde de laatste jaren nog steeds honderd procent van de aankoop en aanleg. En dat is nu teruggebracht naar vijftig procent, de gemeente dient de andere helft bij te dragen” (gedeputeerde Johan van den hout, persoonlijke communicatie, 6-06-2013). De provincie geeft ook aan dat zij de gemeenten stimuleren om de EVZ's financieel duurzaam te maken. Door verbindingen te maken met recreatie, of ook ondernemers te betrekken. Of bijvoorbeeld door toeristenbelastingen te heffen. De ondernemers in die natuurgebieden profiteren immers van de bestaande natuurgebieden. Door deze partijen bij te laten dragen aan de natuur, kan dit de kosten voor de gemeenten verlagen (gedeputeerde Johan van den hout, persoonlijke communicatie, 6-06-2013).

Waterschappen

Zoals tevens genoemd bij het oude netwerk, loopt het huidige bestuursakkoord tussen provincie en waterschappen van 2008 tot 2015. Naast deze bijdrage (gezamenlijk met het Rijk en de provincie 230 miljoen) hebben de vier waterschappen tevens in het manifest aangekondigd 90 miljoen bij te dragen tot 2027. “Vroeger was overal geld voor, en nu niet meer. We hebben een bestuursovereenkomst Water op provinciaal niveau met de waterschappen. En dat was altijd een programmatische aanpak. Beide partijen stortten negentig miljoen in een pot, wat er voorbij komt voor projecten, met name vanuit het waterschap, die werden daaruit betaald. Ook daar wordt nu voorzichtiger mee om gegaan, er wordt momenteel een nieuwe bestuursovereenkomst Water uitgewerkt. Hierin blijft wel de systematiek gelden dat er wordt gekeken waar de doelen bij elkaar komen, en waar deze overlappen, waar er dus samen kan worden gewerkt. Maar niet mee alleen maar één grote pot met geld waaruit alle doelen worden gerealiseerd. Nu moeten die doelen verwerkt worden in gebiedsopgaves. [Waar] de provincie vroeger alles deed wat maar op tafel kwam wat betreft natuurbeleid [...] gaan we eigenlijk alleen nog maar integrale projecten financieren (gedeputeerde Johan van den hout, persoonlijke communicatie, 6-06-2013).

Natuurmonumenten

Natuurmonumenten is qua kennisinbreng dezelfde gebleven. Wellicht dat haar positie ietwat is veranderd oor dat zij niet meer een van de partijen van het akkoord van Cork is waarbij het natuurbeleid ‘als het ware ‘dichtgetimmerd’ was, en er dus ook andere partijen worden betrokken (Jan Hak, in Prins, 2013b).

Vanwege een rechtszaak van de Vereniging Gelijkberechtiging Grondbezitters tegen de Nederlandse overheid is haar financiële positie veranderd. Waar zij eerst het gehele aankoopbedrag van natuurgebieden terug kreeg, moeten de terreinbeheerders nu 15% van het bedrag zelf betalen (Kees Laarhoven, persoonlijke communicatie, 10-06-2013). Dit heeft geleid tot beperktere financiële mogelijkheden vanwege verhoogde kosten voor de aankoop. Wel geeft Kees Laarhoven aan dat Natuurmonumenten beschikt over een eigen vermogen waar zij tevens rendement op hebben. “Wij zin van mening dat als morgen de overheid de stekker eruit trekt, en stopt met vergoeden, dat we dan verplicht zijn om dan nog minstens een jaar of 10 door te gaan met beheren. We hebben dat eigen vermogen heel langdurig opgebouwd, dat is zeg maar een reserve voor barre tijden” (Kees Laarhoven, persoonlijke communicatie, 10-06-2013).

Samen met Brabants Landschap levert Natuurmonumenten 15 % van financiële middelen voor de realisatie van de EHS. Voor de provinciale EHS is dit 3100 ha aan gronden (Prins, 2013a). Door de bezuinigingen

heeft de aankoop van nieuwe natuurgebieden praktisch stil gelegen. Er is één project doorgegaan, omdat de provincie en waterschap en Natuurmonumenten dit hadden voorgefinancierd) verder is er geen natuur aangekocht. “In de rest van Brabant ging het op een heel laag pitje door, de provincie was ook maar bereid om een bepaald bedrag voor te financieren” (Kees Laarhoven, persoonlijke communicatie, 10-06-2013).

Staatsbosbeheer

Vanwege de bezuinigingen is gesteld dat Staatsbosbeheer 100 miljoen euro bij moet dragen aan de staatskas. Dit geld verwerft Staatsbosbeheer door verkoop van terreinen die buiten de oorspronkelijke EHS liggen (Staatsbosbeheer, n.d.). Jac Hendriks) geeft echter aan dat dit getal in Noord-Brabant veel lager ligt. Doordat de ondergrens van EHS gebieden in Noord-Brabant op 2ha lag, is vrijwel alle natuur in de provincie onderdeel van de provinciale EHS. Doordat alleen stukken grond van de Rijks-EHS moeten worden verkocht, hoeft Staatsbosbeheer zeer weinig gronden te verkopen. Wel heeft de organisatie met organisatorische veranderingen te maken waardoor zij ook zelf als vereniging moet bezuinigen (persoonlijke communicatie, 07-05-2013).

Wat betreft het bezit van hectares hebben zich tevens veranderingen voor gedaan. Waar Staatsbosbeheer in het verleden de terreinen zou krijgen en de EHS zou ontwikkelen, probeert BPG steeds meer aanspraak te maken op de vergoedingen voor beheer van natuur en landschap. Zo poogt zij particuliere eigenaars delen van de EHS te laten realiseren. Dit is grond die eerder rechtstreeks naar Staatsbosbeheer zou gaan dit kan zo’n 1000 tot 2000 hectare schelen voor Staatsbosbeheer (Frans Swinkels, persoonlijke communicatie, 28-05-2013).

Daarnaast valt Staatsbosbeheer niet langer onder het Rijk maar wordt vanaf nu op dezelfde manier behandeld als de andere terreinbeheerders. Net als natuurmonumenten of Brabants Landschap valt het beheer van Staatsbosbeheer vanaf januari 2014 ook onder de provincie (Wiel Poelmans, persoonlijke communicatie, 21-05-2013).

Tot slot heeft ook Staatsbosbeheer last van de rechtszaak die de Vereniging Gelijkberechtiging Grondbezitters heeft aangespannen. Waar zij eerst het gehele aankoopbedrag van natuurgebieden terug kreeg, moeten de terreinbeheerders nu 15% van het bedrag zelf betalen Dit heeft geleid tot beperktere financiële mogelijkheden vanwege verhoogde kosten voor de aankoop (Jac Hendriks, persoonlijke communicatie, 07-05-2013; Kees Laarhoven, persoonlijke communicatie, 10-06-2013)..

Brabants Particulier Grondbezit

Waar Staatsbosbeheer in het verleden de terreinen zou krijgen en de EHS zou ontwikkelen, probeert BPG steeds meer aanspraak te maken op de vergoedingen voor beheer van natuur en landschap. Zo poogt zij particuliere eigenaars delen van de EHS te laten realiseren. Dit is grond die eerder rechtstreeks naar Staatsbosbeheer zou gaan dit kan zo ongeveer 1000 tot 2000 hectare schelen voor Staatsbosbeheer (Frans Swinkels, persoonlijke communicatie, 28-05-2013). Daarnaast kunnen meer particulieren grond kopen door de verkoop van niet-EHS gronden door Staatsbosbeheer (Frans Swinkels, persoonlijke communicatie, 28-05-2013).

Brabantse milieufederatie

De BMF is niet afhankelijk van het Rijk wat betreft financiële middelen, zij ontvangt subsidie van de provincie, en moet de rest van de kosten zelf verdienen. Echter is de BMF sinds de bezuinigingen de helft van de subsidie kwijt geraakt. Dit wordt opgevangen door de manier van werken te veranderen, en meer lokaal te gaan werken in plaats van alles te regelen vanuit het provinciale kantoor (Frans Swinkels, persoonlijke communicatie, 28-05-2013).

Brabants Landschap

Het ledenaantal van Brabants Landschap is de afgelopen jaren gedaald naar 31.000 (Kagie, 2011). Coördinatiepunt Landschapsbeheer heeft een omslag gemaakt door bij vragen direct gebruik te maken van de kennis van andere spelers in de groene ruimte zoals BPG en ZLTO (Jan Hak in Prins, 2013b).

ZLTO

De brengt 40 tot 80 miljoen in met betrekking tot de plannen voor de realisatie van de EHS. Jan Hak geeft aan dat het coördinatiepunt Landschap tegenwoordig door de nieuwe samenwerking bij vragen direct aanspraak maakt op de kennis die aanwezig is bij ZLTO (in Prins, 2013b).

Frans Swinkels geeft aan dat de ZLTO lang het monopolie op de vertegenwoordiging van agrariërs had. Hierbij hield de ZLTO veel kleinere organisaties systematisch buiten de deur. Echter sluiten steeds meer agrariërs zich aan bij aparte, kleinere, organisaties, welke nu hun recht proberen te halen. Zo hebben bijvoorbeeld veel varkenshouders zich aangesloten bij aparte varkenshouderverenigingen. Hierdoor worden andere organisaties binnen de agrarische sector belangrijker en moet de ZLTO qua macht inblikken. Dit is niet zeer bevorderlijk voor de samenwerking (persoonlijke communicatie, 28-05-2013).

TOP-Brabant

Tezamen met de ANWB brengt TOP-Brabant ongeveer 4 miljoen in, volgens het manifest. Daarnaast, geeft Jac Hendriks aan, levert TOP-Brabant voornamelijk een bijdrage door natuurgebieden economisch te benutten (persoonlijke communicatie, 17-05-2013).

Afhankelijkheid

De Europese Unie

Wat betreft de afhankelijkheden zijn er voor de Europese Unie geen veranderingen naar voren gekomen uit de analyse.

Rijk

Voor het Rijk geldt dat de noodzaak tot samenwerking met lagere overheden en andere partijen op provinciaal niveau sterk is afgenomen. Zij heeft veel verantwoordelijkheden naar de provincie gedecentraliseerd.. Op bepaalde punten dient echter nog wel samen gewerkt te worden, de overheid heeft immers een eindverantwoordelijkheid. Echter geeft gedeputeerde Johan van den Hout dat het aantreden van Sharon Dijksma al wel een verbetering heeft betekend voor het overleg met de overheid. "Het overleg van de provincies met de overheid (met Bleker) was met name ruzie als het ware. En nu is het vooral: hoe gaan we de kwaliteit waarmaken die we met z'n allen willen? Een meer positieve insteek" (persoonlijke communicatie, 6-6-2013).

Provincie Noord-Brabant

Wiel Poelmans van de provincie Noord-Brabant geeft aan: "nu -in het licht van de bezuinigingen- is het de bedoeling dat er verbreding gezocht wordt om delen van het natuurbeleid gefinancierd te krijgen. Dit houdt in: het bedrijfsleven proberen te betrekken, meer de gemeente betrekken en andere partijen de verantwoordelijkheid geven. Dat betekent dat er vanuit de ondernemerssfeer, vanuit het bedrijfsleven, meer geïnvesteerd gaat worden. Dat heeft de provincie ook zo verwoordt in de nota BRUG, dat moet nu vorm krijgen. Dat is een interessante uitdaging. De provincie voert nu gesprekken met allerlei overkoepelende organisaties van het bedrijfsleven om investeerders geïnteresseerd krijgen. De motivering is duidelijk, Brabant wil een interessant vestigingsklimaat zijn -of hebben- voor allerlei ondernemingen. Zij willen ook een mooi

buitengebied, zij mogen daar dus ook aan meebetalen; aan de realisatie van dat buitengebied. Die relatie is nadrukkelijk gelegd, een interessant vestigingsklimaat betekent ook dat je interessant en leuk kunt recreëren als medewerker uit dat bedrijfsleven. Recreatieondernemers zoals TOP-Brabant en de ANWB kunnen een mening hebben of kunnen een rol spelen. Juist zij hebben dit in hun portefeuille zitten, MKB, allerlei overkoepelende organisaties van het bedrijfsleven, en grote spelers zoals. Vaak heb je bij grote industrieterreinen allerlei overkoepelende organen die het bedrijventerrein runnen, dat zijn de clubs waar je je op gaat focussen. Om bepaalde onderdelen van het beleid gefinancierd te krijgen” (Wiel Poelmans, persoonlijke communicatie, 2-05-2013).

Gedeputeerde Johan van den hout geeft aan over deze samenwerking “voor een deel zijn het dezelfde partners, alleen gaan ze nu betalen, wat ze vroeger niet deden. Bijvoorbeeld Natuurmonumenten, Staatsbosbeheer en Brabants Landschap. Die gaan meebetalen, vroeger kregen ze gratis alle grond. [...] Dus het zijn dezelfde partners als voor 2010, die nu mee gaan betalen, en er zijn nieuwe partners gevonden in het bedrijfsleven die gaan meebetalen” (persoonlijke communicatie, 6-06-2013). Echter geeft hij tevens aan dat er wel een verschil in zit. “De BPG is maar klein en de ZLTO is erg groot, ik denk dat we de helft van onze natuurambities uiteindelijk zullen gaan invullen in samenwerking met de agrarische sector, de ZLTO heeft daar een hele belangrijke rol in. En de BPG is beperkt, dat gaat over een paar hectare hier en een paar hectare daar, in met name landgoedontwikkeling. Dus ze zijn allemaal belangrijk, ze zitten allemaal straks in het overleg waarmee we dat allemaal afstemmen. Maar in de praktijk, in het veld, zal de ene organisatie een groter aandeel hebben dan de ander (gedeputeerde Johan van den hout, persoonlijke communicatie, 6-06-2013).

Over de verhouding met het Rijk geeft gedeputeerde van den Hout aan: “De verhouding onder Bleker was erg slecht. Realiteitsbesef dringt dan ook wel door dat ze alles konden vinden maar het was zoals het was en daarmee moesten ze verder. Het was al snel ‘no hard feelings’ en er samen uit zien te komen. Nu onder Sharon Dijkstra makkelijker, zij heeft meer met natuur, samenwerken, luisteren en dingen samen doen met partners dan Bleker, en dat is nu al terug te zien”(persoonlijke communicatie, 6-6-2013).

Daarnaast geeft de provincie het belang van de samenwerking met de andere partijen aan: “Allianties waarvan we veel verwachten en waar we op (blijven) inzetten zijn die met gemeenten, waterschappen, terreinbeherende organisaties, zorginstellingen, gezondheidsorganisaties, onderwijs, particuliere grondeigenaren en bedrijfsleven waaronder landbouw, drinkwaterbedrijven, recreatie en toerisme” (Provincie Noord-Brabant, 2012, p.15).

Daarnaast geeft gedeputeerde Johan van den Hout aan wat betreft nieuwe samenwerkingspartners voor de provincie: Er zijn nieuwe partijen bij gekomen, die zitten niet zozeer in de Manifestpartners, maar die worden er wel steeds meer bij betrokken. Dat is het onderwijs en de ondernemers. Dus we hebben nu, meer dan voorheen, we hebben een taskforce opgericht, dat is een van de stappen om te kijken of we het bedrijfsleven er dichter bij kunnen betrekken. Het is ook wel een direct gevolg van de bezuinigingen, als wij het allemaal niet meer kunnen betalen ga je wel opzoek naar nieuwe partners. Dus we kijken nu of we het bedrijfsleven, voor een deel, kunnen betrekken bij het natuurbeleid daar waar het ook hen belangen raakt. Johan van den hout (6-6-13). Vroeger was dit niet in beeld, vóór 2010, nu doen we dat met, vooral met de SER en de Brabants-Zeeuwse Werkgevers BZW, dat zijn de twee koepels die het bedrijfsleven in Noord-Brabant vertegenwoordigen. Die zitten ook in de taskforce economie en natuur. En zij leggen contact met concrete, individuele bedrijven. Daarnaast wordt contact gezocht met de Vereniging Industrie Water [VIW], dat zijn bedrijven die veel grondwater oppompen omdat zij dat in hun processen nodig hebben. Om te kijken of we hen kunnen betrekken bij het natuurbeleid daar waar het gaat over verdroging. Daar is sprake van, daar moet de provincie veel geld in steken, nu krijgen die bedrijven die rekening, maar wel in overleg. Dus ook op het watergebied is de link gelegd met het bedrijfsleven om de lasten te delen (persoonlijke communicatie, 6-6-13).

Door de andere partijen uit het manifest wordt aangegeven dat er in het manifest een belangrijke regierol voor de provincie wordt neergelegd (van Nuland in Prins, 2013c). De provincie geeft dit zelf ook aan: “De verbrede kijk op de waarde van natuur brengt met zich mee dat we met nieuwe partijen te maken krijgen en op zoek gaan naar gezamenlijke belangen. We zullen daadkrachtige en innovatieve allianties aangaan en werken samen op basis van wederzijds vertrouwen. Dit betekent voor de provincie dat zij haar traditionele regierol deels loslaat” (Provincie Noord-Brabant, 2012, p.15).

Waterschappen

De provincie sluit bestuursovereenkomsten met de waterschappen. Hierin wordt gekeken naar overeenstemmende doelen en hoe de partijen deze vervolgens in samenwerking uit kunnen voeren. Met de bezuinigingen dient echter efficiënter te worden gewerkt, dit resulteert in een integrale aanpak. Dit betekent een intensivering van de samenwerking (gedeputeerde Johan van den hout, persoonlijke communicatie, 6-06-2013).

Kees Laarhoven geeft aan dat in Noord-Brabant de Waterschappen verantwoordelijk zijn voor de verdrogingbestrijding. Hierdoor zijn zij nauw betrokken bij de hydrologische inrichting, bij het inrichten van natte natuurgebieden en herstellen van natte natuurgebieden. Op dit vlak wordt tevens veel samengewerkt met de terreinbeherende organisaties (Staatsbosbeheer, Natuurmonumenten en Brabants Landschap) (persoonlijke communicatie, 10-6-2013).

Natuurmonumenten

De relatie met de provincie is voor Natuurmonumenten geïntensiveerd. Er is bijna maandelijks een bestuurlijk en een ambtelijk overleg over de herijking. Natuurmonumenten is daarnaast heel nauw betrokken bij het ontwikkelen van het Groen Ontwikkelfonds. Daarnaast stelt Natuurmonumenten een prioritaire lijst op wanneer er geld vrij komt voor het provinciale natuurbeleid (Kees Laarhoven, persoonlijke communicatie, 10-6-2013).

Staatsbosbeheer

Voor Staatsbosbeheer is er een grote verandering opgetreden wat betreft de afhankelijkheid. Waar de partij eerst onder de verantwoordelijkheid van het Rijk viel, ligt deze verantwoordelijkheid nu bij de provincie Noord-Brabant. Hierdoor bestaat er geen noodzaak tot samenwerking meer voor Staatsbosbeheer met het Rijk, maar is deze nu verplaatst naar de provincie. Daarbij komt tevens kijken dat de provincie meer kennis nodig heeft over het natuurbeheer op provinciaal niveau, en daardoor meer afhankelijk is geworden van de terreinbeheerders.

Brabants Particulier Grondbezit

Jan baan (in Prins, 2013a) geeft aan dat de afname van beschikbare financiële middelen voor de terreinbeheerders hen dwong om na te denken over nieuwe manieren om de EHS te financieren.

Daarnaast geeft Jan Hak aan (in Prins, 2013b) dat BPG pas sinds kort een volwaardige plaats aan tafel kent. Doordat zij betrokken is bij het manifest komt deze vaste plaats tot uiting. Hierdoor heeft BPG meer de mogelijkheid om samen te werken met andere partijen.

Brabantse milieufederatie

De reactieve houding van de BMF heeft de afgelopen jaren plaats gemaakt voor een meer proactieve houding. Hoewel de BMF de weg naar de rechter nog steeds niet schuwt, is zij zich meer gaan focussen op samenwerking (Nol Verdaasdonk in Prins, 2013d). Het Manifest eind 2010 was een idee van de BMF dat op tafel kwam bij het overleg van de natuurbeschermingsorganisaties met de provincie. Naar aanleiding hiervan heeft een aantal verkenner bij andere groene maatschappelijke organisaties afgetast of er belangstelling was

om mee te werken aan het manifest (Verdaasdonk in Prins, 2013d).

Frans Swinkels van de Brabantse milieufederatie geeft aan dat de samenwerking met de provincie nog intensiever is geworden sinds de bezuinigingen in 2010 (persoonlijke communicatie, 28-05-2013).

Brabants Landschap

Door het opzetten van het Coördinatiepunt Landschap heeft Brabants Landschap veel contacten met agrariërs en particulieren die een bijdrage (willen) leveren de instandhouding van het Brabants landschap.

Coördinatiepunt Landschapsbeheer heeft een omslag gemaakt door bij vragen direct gebruik te maken van de kennis van andere spelers in de groene ruimte zoals BPG en ZLTO (Jan Hak in Prins, 2013b).

Daarnaast werkt Brabant Landschap intensief samen met de andere twee terreinbeheerders (Natuurmonumenten en Staatsbosbeheer) en de waterschappen bij de inrichting van gebieden. Voornamelijk bij het beheer wordt op lokaal niveau samengewerkt met Natuurmonumenten en Staatsbosbeheer. Hier worden zaken op elkaar afgestemd om het beheer zo efficiënt mogelijk uit te voeren.

ZLTO

ZLTO introduceerde bij het ZLTO congres in 2010 de term 'nieuwe vrienden'. Hiermee geeft de organisatie aan om nieuwe samenwerkingsrelaties te verkennen, dan wel nieuw lezen blazen in oude samenwerkingsrelaties (ZLTO, 2012).

De provincie geeft aan dat zij op zoek zijn naar partijen die geld in kunnen brengen in het netwerk. De ZLTO vertegenwoordigt een belangrijke groep in dit geval; de grondbezitters die willen meefinancieren aan de EHS (agro-natuurbeheer). Wiel Poelmans van de provincie geeft aan dat de ZLTO een grote spil is in het netwerk (persoonlijke communicatie, 21-05-2013).

Kees Laarhoven van natuurmonumenten geeft wel aan "dat het toch altijd wel spannend is: doet ZLTO wel of niet mee? Als die mee doet dan maakt dat wel veel meer indruk dan wanneer je een manifest hebt van alleen groene clubs" (persoonlijke communicatie, 10-06-2013).

TOP-Brabant

Wiel Poelmans geeft aan dat de provincie samen wil werken met de recreatieve branche: Brabant wil een interessant vestigingsklimaat zijn -of hebben- voor allerlei ondernemingen. Zij willen ook een mooi buitengebied, deze ondernemingen mogen daar dus ook aan meebetalen; aan de realisatie van dat buitengebied. Die relatie is nadrukkelijk gelegd, een interessant vestigingsklimaat betekent ook dat je interessant en leuk kunt recreëren als medewerker uit dat bedrijfsleven. Recreatieondernemers zoals TOP-Brabant en de ANWB kunnen een mening hebben of kunnen een rol spelen. Juist zij hebben dit in hun portefeuille zitten (persoonlijke communicatie, 21-05-2013).

Verbondenheid

De Europese Unie

Er zijn geen grote veranderingen opgetreden wat betreft de doelen van de Europese Unie. Wat wel invloed heeft op een aantal van de betrokken actoren in het Brabantse natuurbeleid is de kaderrichtlijn water. Het aanscherpen van deze richtlijnen wordt door een aantal partijen genoemd als reden voor de intensivering van de samenwerking (provincie Noord-Brabant, 2013; Wiel Poelmans, persoonlijke communicatie, 21-5-2013).

Rijk

Duidelijk mag zijn dat de doelstellingen van het Rijk wel degelijk zijn veranderd, of in elk geval haar

prioriteiten. Het natuurbeleid is een beleidsveld waar zwaar op bezuinigd is. Ook de uitvoering neemt het Rijk niet langer voor zich, het decentraliseren van de verantwoordelijkheid naar provincies is effect van deze doelverschuiving. Zoals eerder genoemd was er langer sprake van stappen van decentralisatie. Vanaf 2010 heeft het Rijk echter alleen nog haar verantwoordelijkheid ten aanzien van internationale verplichtingen. Volledige uitvoering natuurbeschermingswet naar de provincie. Dat betekent dus dat zowel de gebiedentoetsing als de soortentoetsing nu verantwoordelijkheid van de provincie is in plaats van die van het Rijk (Wiel Poelmans, persoonlijke communicatie, 21-05-2013).

Provincie Noord-Brabant

De provincie is nog steeds verplicht om de Rijks-EHS te realiseren. Echter heeft de Provincie Noord-Brabant tevens besloten tevens de gehele provinciale EHS te realiseren. Provincie heeft zich hiermee gedistantieerd van het Rijksbeleid wat vanuit het ministerie van EL&I is ingezet om de EHS te verkleinen. Gedeputeerde Johan van den Hout geeft aan: "Noord-Brabant wil vasthouden aan de oppervlakte van de EHS. Zij gaat alleen wel de horizon oprekken, dus de realisatie is niet afgerond in 2018 maar pas in 2025, misschien nog wel later. En we willen dat ook andere partijen daar geld in steken, naast het geld wat de provincie zelf heeft vrijgemaakt. Dus de biodiversiteitsdoelen, het centrale hoofddoel van het natuurbeleid is overeind gebleven, alleen langer, en met andere partijen erbij.

Voor de provincie geldt het bod van de Manifestpartners met name als een besparing op de aankoop van natuurgebieden. Het areaal dat ze aanbieden zijn nog niet bekend bij de provincie, en hoe dat ingevuld gaat worden, is ook niet bekend. Het enige dat bekend is, is dat er 160 miljoen beschikbaar komt. Dit bedrag bestaat uit een groot deel uit de financiële besparing die de provincie doet door gronden die zij niet aan hoeft te kopen (Wiel Poelmans, persoonlijke communicatie, 21-05-2013).

"De omslag heeft hem misschien niet eens zo gezeten in het zoeken van nieuwe partners en nieuwe financiering, maar in het denken over natuur, vooral hier in huis en bij de traditionele groene organisaties. Dat zijn allemaal natuurliefhebbers, en geen van allen heeft verstand van geld. Dat hoefde ook niet want ze kregen alles gratis, en kregen subsidies dus ze hoefden daar niet over na te denken. Ze konden ook solistisch opereren, het moet niet alleen mooie natuur zijn, het moet ook betaalbaar blijven op lange termijn, en het moet beleefbaar zijn, de natuur. Recreatie bijvoorbeeld"(gedeputeerde Johan van den hout, persoonlijke communicatie, 6-06-2013). " En de verandering daarvan is nu dat we dat strategischer en gericht gaan doen en dat we minder willen gaan betalen. De ambities zijn hetzelfde gebleven, als enige provincie maakt Noord-Brabant de hele EHS af. Andere provincies hebben zich zo ongeveer geconformeerd aan de grenzen van Bleker, stukken weggesneden en soms zelfs al verkocht. NB heeft zelfs in het bestuursakkoord al (maart 2011), helemaal in het begin van deze bestuursperiode, al gezegd: dat gaan we niet doen. We verkopen geen bestaande natuur en we maken alles af wat we van plan waren te maken, en dan duurt het maar wat langer" Johan van den hout, persoonlijke communicatie, 6-6-13).

Daarnaast geeft gedeputeerde Johan van den Hout aan: "Alle provincies hebben alles op slot gezet, eerst werden alle gebieden die te koop kwamen aangekocht. Toen er duidelijk hoeveel er bezuinigd werd en wat er ging gebeuren is er gewerkt aan nieuwe ambities voor het natuurbeleid. Deze zijn beschreven in de Vierde Nota BRUG. En nu beschreven in het Groen Ontwikkelfonds (welke partijen betrokken zijn, hoe ze samenwerken, in wat voor organisaties) en dat er vanuit de provincie een fonds en een BV zijn opgericht en hoe dat moet gaan functioneren (persoonlijke communicatie, 6-06-2013). Recreatieondernemers zoals TOP-Brabant en de ANWB kunnen een mening hebben of kunnen een rol spelen. Juist zij hebben dit in hun portefeuille zitten (Wiel Poelmans, persoonlijke communicatie, 21-05-2013).

Wat ook afwijkt van rijksbeleid is dat Noord-Brabant een uitvoeringsprogramma heeft gezet om de biodiversiteitstoelen handen en voeten te geven. Er is geld beschikbaar gesteld om de kwaliteit natuurgebieden op te krikken om die doelen te halen. Brabant is ook bezig om te bepalen of de ambities wel gehandhaafd moeten blijven, zoals gesteld in de ambitiekaarten van de natuurgebieden. Dit gebeurt tezamen met de terreinbeheerders en waterschappen, zodat goedkoper natuur kan worden gerealiseerd zonder afbreuk te doen aan de natuurdoelstellingen (Wiel Poelmans, persoonlijke communicatie, 21-05-2013).

De eerdergenoemde toenemende invloed van het Europese beleid op het regionale waterbeleid zorgt tevens voor veranderingen in doelstellingen. Zo wordt steeds meer naar een integrale aanpak gestreefd. Hierdoor wordt het waterbeleid ook steeds meer in ingekaderd in andere beleidsvelden, waarvoor overleg wordt gepleegd met andere partijen (Provincie Noord-Brabant, 2013).

Waterschappen

Kees Laarhoven (persoonlijke communicatie, 10-6-2013) geeft aan dat in Noord-Brabant de Waterschappen verantwoordelijk zijn voor de verdrogingbestrijding. Hierdoor zijn zij tevens nauw betrokken bij de hydrologische inrichting, bij het inrichten van natte natuurgebieden en herstellen van natte natuurgebieden.

De toenemende invloed van het Europese beleid op het regionale waterbeleid, zorgt voor de overgang van technisch naar bestuurlijke vraagstukken van groei. Dit vraagt om een integrale aanpak en hierin vervult het waterplan een belangrijke rol. Hierdoor is er sterkere samenwerking en overleg tussen de waterschappen en de provincie nodig. Maar ook om het beleid in te kaderen in andere beleidsvelden is overleg met andere partijen gewenst (Provincie Noord-Brabant, 2013).

In de bestuursovereenkomst Water is “gekeken voor een bepaalde periode: welke waterdoelen heeft de provincie, hoe sluiten die doelen aan bij de waterschappen? En kunnen we daar dan samen in investeren? Door belangen te koppelen wordt geprobeerd dingen efficiënter uit te voeren. En dat was altijd een programmatische aanpak. Beide partijen stortten negentig miljoen in een pot, wat er voorbij komt voor projecten, met name vanuit het waterschap, die werden daaruit betaald. Ook daar wordt nu voorzichtiger mee om gegaan, er wordt naar een nieuwe bestuursovereenkomst gewerkt. Hierin blijft wel de systematiek gelden dat er wordt gekeken waar de doelen bij elkaar komen, en waar deze overlappen, waar er dus samen kan worden gewerkt. Maar niet mee alleen maar één grote pot met geld waaruit alle doelen worden gerealiseerd. Nu moeten die doelen verwerkt worden in gebiedsopgaves. Nu gaan we eigenlijk alleen nog maar integrale projecten financieren (gedeputeerde Johan van den hout, persoonlijke communicatie, 6-06-2013).

Natuurmonumenten

“De doelen zijn niet veranderd. Maar we hebben wel een nieuwe natuurvisie gemaakt. Het hogere doel is niet veranderd maar de weg waarlangs wel. We willen nog meer kijken naar de omgeving; landschappen meer centraal stellen en intensiever gaan communiceren met de omgeving (zijnde allerlei groepen mensen uit de directe omgeving, bewoners, bezoekers). En meer luisteren naar de omgeving en zichtbaarder worden (social media, meer de pers opzoeken)(Kees Laarhoven, persoonlijke communicatie, 10-06-2013).

Staatsbosbeheer

De inrichting gebeurt nu in projecten, met name door Dienst Inrichting Landelijk gebied. Hiervoor worden externe experts ingehuurd, welke vervolgens Staatsbosbeheer om kennis vragen. Door deze tussen personen/organisaties uit te schakelen kan een stukje efficiency bereikt worden. Door in feite de markt uit te schakelen kan dit goedkoper worden gedaan. Tevens wil Staatsbosbeheer de verantwoordelijkheid nemen voor projecten die geen strakke deadline behoeven. Wanneer bijvoorbeeld een stuk grond een tijd lang braak komt te liggen omdat er eerst verschillende procedures aan de werkzaamheden af gaan, kan Staatsbosbeheer

de grond beheren. Zij heeft geen deadline voor wanneer deze grond opgeleverd hoeft te worden, zoals bijvoorbeeld een aannemer dat wel heeft (Jac Hendricks, persoonlijke communicatie, 17-05-2013).

Brabants Landschap

Brabants Landschap heeft al doelstelling om 3100ha aan EHS te financieren uit eigen middelen.

Brabants Particulier Grondbezit

Waar Staatsbosbeheer in het verleden de terreinen zou krijgen en de EHS zou ontwikkelen, probeert BPG steeds meer aanspraak te maken op de vergoedingen voor beheer van natuur en landschap. Zo poogt zij particuliere eigenaren delen van de EHS te laten realiseren (Frans Swinkels, persoonlijke communicatie, 28-05-2013).

Brabantse milieufederatie

Volgens Frans Swinkels is het doel van de Manifestpartners: “een duurzamere landbouw en het realiseren van de EHS, en daar houden ze nog steeds aan vast. Dat is nog steeds het vertrekpunt in de samenwerking. De activiteiten worden ook in die geest ontwikkeld dat zij daar aan bijdragen” (Frans Swinkels, persoonlijke communicatie, 28-05-2013). Verdaasdonk van de Brabantse milieufederatie geeft aan dat de organisatie geen “taakstelling in hectares of euro’s” op zich heeft genomen (in Prins, 2013d). Haar taak is het leveren van een bijdrage aan het lokale maatwerk bij de uitvoering van de hoofdlijnen zoals vastgelegd in het manifest.

ZLTO

De ondernemende EHS is een plan van de ZLTO om de EHS goedkoper te realiseren. Doel van dit plan is een realisatie van 2000-4000 ha van de provinciale EHS- tegen de helft van de gangbare kosten. Door de integratie van natuurbeheer en agrarische bedrijfsvoering kan dit op een bedrijfseconomisch aantrekkelijke wijze worden bewerkstelligd (ZLTO, 2012).

Wiel Poelmans geeft aan dat de ZLTO formeel gezien eerst geen enkelen rol speelde wat betreft de realisatie van de EHS. Zij waren alleen in beeld voor agrarisch natuurbeheer. “Maar zij hebben nu een bod gedaan om een deel van de EHS te realiseren. Boeren gaan dus natuur realiseren op hun gebied. Hierbij krijgen de boeren de beheervergoeding. Conform de vergoeding aan de terreinbeheerders. En ze zouden dan ook een productie van hun land af moeten kunnen halen” (Wiel Poelmans, persoonlijke communicatie, 21-05-2013).

Echter geven de verschillende partijen aan nog niet zeker te zijn van de kans dat de ZLTO de beloofde doelen daadwerkelijk kan waarmaken. Gezien het feit de geschiedenis van de interesse in het agrarisch natuurbeheer. Daarnaast geeft de provincie ook aan dat het gegeven percentage boeren dat geïnteresseerd is in agrarisch natuurbeheer door de ZLTO twijfelachtig is (Wiel Poelmans, persoonlijke communicatie, 21-5-2013; Kees Laarhoven, persoonlijke communicatie 10-6-2013).

TOP-Brabant

TOP-Brabant heeft bij de uitwerking van het manifest tevens een doel voor zichzelf gesteld. Ze wil via haar ondernemers 50 hectare van de EHS realiseren. Daarnaast worden de mogelijkheden om bij te dragen aan het beheer van recreatieve natuur (dit zijn bijvoorbeeld wandelroutes of fietspaden) door haar ondernemers bekeken (Van Nuland in Prins, 2013c).

Bijlage 5 Secundaire data (lijst van respondenten)

De interviewverslagen staan in de literatuurlijst vermeldt onder Prins, P. (2013) Interviewverslag met ..[respondent]. De respondenten zijn hier gelijk genummerd aan de volgorde waarin zij in de literatuurlijst worden genoemd.

- A. Naam: Jan Baan
Organisatie/instelling: Brabants Landschap
- B. Naam: Jan Hak
Organisatie/instelling: Brabants Particulier Grondbezit
- C. Naam: Erik van Nuland
Organisatie/instelling: TOP-Brabant
- D. Naam: Nol Verdaasdonk
Organisatie/instelling: Brabantse Milieufederatie
- E. Naam: Lambert Verheijen
Organisatie/instelling: Waterschap Aa en Maas
- F. Naam: Bert van Dijk
Organisatie/instelling: Taskforce Economie en Natuur
- G. Naam: Herman van Ham
Organisatie/instelling: ZLTO
- H. Naam: Gedeputeerde Johan van den Hout
Organisatie/instelling: Provincie Noord-Brabant